

Bombay University Publications

(Devanāgarī-Pāṭi Text Series No. 5)

FROM THE SUTTA PIṬAKA

मज्झिमनिकायो

[मज्झिमवण्णासको] पठमो भागो

OR .

A COLLECTION OF MEDIUM-SIZED
DISCOURSES, PART I

[Suttas 51-70]

For the First Time published in Devanāgarī

EDITED BY

N. K. BHAGWAT, M. A.

Professor, St. Xavier's College,

Fellow of the Bombay University.

FIRST EDITION

(*All rights reserved by the University*)

BOMBAY

1937

पुस्तकालय Re. 1-0-0.

Printed by M. N. Kulkarni, at the Karnatak Printing Press,
Karnatak House, Chira Bazar, Bombay 2
and
Published for the University by Prof. N. K. Bhagwat, M. A.
University of Bombay, Fort, Bombay 1

PREFATORY NOTE.

To meet the requirements and the convenience of the Pāli students of the Intermediate Arts Examination, these suttas of the Majjhima Nikāya (Majjhima Paṇṇāsaka) have been bound in two different Parts. The Preface, Books for consultation and other features of the series of Pāli Texts in the University Publications, will be found in the Second Part of the Text containing suttas 71–100. In preparing a Devanāgarī copy from the P. T. S. Edition in the Roman characters I am glad to acknowledge the help received by me from Mr. N. V. Tungar, Pāli teacher in the N. E. S. Poona, who himself is a Kāvya-tīrtha and Pāli-tīrtha.

Sugata Nidhāna
15th Road, *Khar*,
Bombay 21, 7 July 37. }

N. K. BHAGWAT.

सुत्तानुक्रमो

—:०:—

५१. कन्दरकसुत्तं	१—१२
५२. अट्टकनागरसुत्तं	१३—१६
५३. सेखसुत्तं	१७—२३
५४. पोतलियसुत्तं	२३—३३
५५. जीवकसुत्तं	३३—३६
५६. उपालिसुत्तं	३७—५३
५७. कुक्कुरवतिकसुत्तं	५४—५९
५८. अभयराजकुमारसुत्तं	५९—६३
५९. बहुवेदनीयसुत्तं	६३—६७
६०. अपण्णकसुत्तं	६८—८१
६१. अम्बलट्टिकाराहुलोवादसुत्तं	८१—८८
६२. महाराहुलोवादसुत्तं	८८—९४
६३. चूळमालुङ्क्यसुत्तं	९५—१०१
६४. महामालुङ्क्यसुत्तं	१०२—१०७
६५. भद्दालिसुत्तं	१०७—११७
६६. लट्ठकिकोपमसुत्तं	११७—१२६
६७. चातुमसुत्तं	१२७—१३२
६८. नळकपानकसुत्तं	१३३—१३९
६९. गुलिस्सानिसुत्तं	१३९—१४४
७०. क्रीटागिरिसुत्तं	१४४—१५२

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स ।

मज्झिमनिकायो

मज्झिमपण्णासकं

[गहपतिवग्गो]

५१

[१. कन्दरकसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा चम्पायं विहरति गग्गराय पोक्खरणि-
या तीरे महता भिक्खुसङ्घेन सद्धिं । अथ खो पेस्सो च हत्थारोहपुत्तो कन्दर-
को च परिव्वाजको येन भगवा तेनु'पसङ्कमिस्सु, उपसङ्कमित्वा पेस्सो हत्था-
रोहपुत्तो भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । कन्दरको पन परिव्वाजको
भगवता सद्धिं सम्मोदि, सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकम'न्तं
अट्ठासि । एकमन्तं ठितो खो कन्दरको परिव्वाजको तुण्हीभूतं तुण्हीभूतं
भिक्खुसङ्घं अनुविलोकेत्वा भगवन्तं एतद'वोच :— “ अच्छरियं भो गोतम,
अब्भुतं भो गोतम, यावञ्च इदं भोता गोतमेन सम्मा भिक्खुसङ्घो पटिपादितो;
ये पि ते भो गोतम अहेमुं अतीतम'द्धानं अरहन्तो सम्मासम्बुद्धा तेपि भग-
वन्तो एतपरमं येव सम्मा भिक्खुसङ्घं पटिपादेसुं, सेय्यथा'पि एतरहि भोता
गोतमेन सम्मा भिक्खुसङ्घो पटिपादितो; ये पि ते भो गोतम भविस्सन्ति अना-
गतम'द्धानं अरहन्तो सम्मासम्बुद्धा तेपि भगवन्तो एतपरमं येव सम्मा
भिक्खुसङ्घं पटिपादेस्सन्ति, सेय्यथापि एतरहि भोता गोतमेन सम्मा भिक्खुसङ्घो
पटिपादितो'ति” ।

[२] “ एवमेतं कन्दरक । एवमेतं कन्दरक । ये पि ते कन्दरक अहेसुं अतीतम'द्वानं....पे०....मया सम्मा भिक्खुसङ्घो पटिपादितो; ये'पि ते कन्दरक भविस्सन्ति अनागतम'द्वानंपे०....मया सम्मा भिक्खुसङ्घो पटिपादितो । सन्ति हि कन्दरक भिक्खू इमस्मिं भिक्खुसङ्घे अरहन्तो खीणा-सवा वुसितवन्तो कतकरणीया ओहितभारा अनुप्पत्तसदत्था परिक्खीण-भवसंयोजना सम्मदञ्जा विमुत्ता । सन्ति पन कन्दरक भिक्खू इमस्मिं भिक्खुसङ्घे सेखा सन्ततसीला सन्ततवुत्तिनो निपका निपकवुत्तिनो, ते चतुसु सतिपट्टानेसु सूपाट्ठितचित्ता विहरन्ति । कतमेसु चतुसु ? इध कन्दरक भिक्खु काये कायानुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं; वेदनासु वेदनानुपस्सी विहरति....पे०....चित्ते चित्तानुपस्सी विहरति....पे०....धम्मसेसु धम्मनानुपस्सी विहरति....पे०....अभिज्झादोमनस्सं'ति ” ।

[३] एवं वुत्ते पेस्सो हत्थारोहपुत्तो भगवन्तं एतद'वोच :—“ अच्छरियं भन्ते, अब्भुतं भन्ते, याव सुपज्जत्ता चि'मे भन्ते भगवता चत्तारो सति-पट्टाना सत्तानं विसुद्धिया, सोकपरिद्वानं समतिक्कमाय, दुक्खदोमनस्सानं अत्यङ्गमाय, जायस्स अधिगमाय, निज्वाणस्स सच्छिकिरियाय । मयम्पि हि भन्ते गिही ओदातवसना कालेन कालं इमेसु चतुसु सतिपट्टानेसु सूपाट्ठितचित्ता विहराम । इध मय्हं भन्ते काये कायानुपस्सी विहराम, आतापिनो सम्पजाना सतिमन्तो विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं; वेदनासु वेदनानुपस्सी विहराम आतापिनो सम्पजाना सतिमन्तो विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं; चित्ते चित्तानुपस्सी विहराम आतापिनो....पे०.... धम्मसेसु धम्मनानुपस्सी विहराम आतापिनो....पे०.... अभिज्झादोमनस्सं । अच्छरियं भन्ते,

अब्भुतं भन्ते, यावज्जि'दं भन्ते भगवा एवं मनुस्सगहने एवं मनुस्सकसटे एवं मनुस्ससाठेय्ये वत्तमाने सत्तानं हिता'हितं जानाति । गहनं हे'तं भन्ते यदिदं मनुस्सा, उत्तानकं हे' तं भन्ते यदिदं पसवो । अहं हि भन्ते प्होमि हत्थिदम्मं सारेतुं, यावतकेन अन्तरेन चम्पं गतागतं करिस्सति सन्त्रानि तानि साठेय्यानि कूटेय्यानि वङ्केय्यानि जिम्हेय्यानि पातु-
करिस्सति । अम्हाकं पन भन्ते दासा'ति वा पेस्सा'ति वा कम्मकरा'ति वा अज्जथा च कायेन समुदा'चरन्ति अज्जथा वाचाय अज्जथा च नेसं चित्तं होति । अच्छरियं भन्ते, अब्भुतं भन्ते, यावज्जि'दं एवं भन्ते भगवा एवं मनुस्सगहने एवं मनुस्सकसटे मनुस्ससाठेय्ये वत्तमाने सत्तानं हिताहितं जानाति । गहनं हे'तं भन्ते यदिदं मनुस्सा, उत्तानकं हे' तं भन्ते यदिदं पसवो'ति" ॥

[४] “ एवमेतं पेस्स । एवमेतं पेस्स । गहनं हे'तं पेस्स यदिदं मनुस्सा, उत्तानकं, हे'तं पेस्स यदिदं पसवो । चत्तारो'मे पेस्स, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकास्मि । कतमे चत्तारो ? इध, पेस्स, एकच्चो पुग्गलो अत्तंतपो होति अत्तपरितापनानुयोगमनुयुत्तो; इध पन पेस्स, एकच्चो पुग्गलो परंतपो होति परपरितापनानुयोगमनुयुत्तो; इध पन पेस्स एकच्चो पुग्गलो अत्तंतपो च होति अत्तपरितापनानुयोग-
मनुयुत्तो; परंतपो च परपरितापनानुयोगमनुयुत्तो । इध पन पेस्स, एकच्चो पुग्गलो नेव अत्तंतपो ना'त्तपरितापनानुयोगमनुयुत्तो; न परंतपो न परपरितापनानुयोगमनुयुत्तो; सो अनत्तंतपो अपरंतपो दिट्ठे व धम्मे निच्छातो निब्बुतो सीतिभूतो सुखपटिसंवेदी ब्रम्हभूतेन अत्तना विहरति । इमेसं पेस्स चतुन्नं पुग्गलानं कतमो ते पुग्गलो चित्तं आराधेती'ति” ।

[५] “ ख्वा'यं भन्ते पुग्गलो अत्तंतपो अत्तपरितापनानुयोगमनुयुत्तो अयं मे पुग्गलो चित्तं न आराधेति । यो पा'यं भन्ते पुग्गलो परंतपो परपरितापनानुयोगमनुयुत्तो अयम्पि मे पुग्गलो चित्तं न आराधेति । यो पा'यं भन्ते पुग्गलो अत्तंतपो च अत्तपरितापनानुयोगमनुयुत्तो परंतपो च परपरितापनानुयोगमनुयुत्तो अयम्पि मे पुग्गलो चित्तं न आराधेति । यो च खो अयं भन्ते पुग्गलो नेव अत्तंतपो ना'त्तपरितापनानुयोगमनुयुत्तो न परंतपो न परपरितापनानुयोगमनुयुत्तो, सो अनत्तंतपो अपरंतपो दिट्ठे व धम्मे निच्छातो निब्बुतो सीतिभूतो सुखपटिसंवेदी ब्रम्हभूतेन अत्तना विहरति, अयं मे पुग्गलो चित्तं आराधेति ” ।

[६] “ कस्मा पन ते पेस्स इमे तयो पुग्गला चित्तं न आराधेन्ती'ति ” । “ ख्वा'यं भन्ते पुग्गलो अत्तंतपो अत्तपरितापनानुयोगमनुयुत्तो सो अत्तानं सुखकामं दुक्खपटिक्कलं आतापेति परितापेति, इमिना मे अयं पुग्गलो चित्तं न आराधेति । यो पा'यं भन्ते पुग्गलो परंतपो परपरितापनानुयोगमनुयुत्तो सो परं सुखकामं दुक्खपटिक्कलं आतापेति परितापेति, इमिना मे अयं पुग्गलो चित्तं न आराधेति । यो पा'यं भन्ते पुग्गलो अत्तंतपो च अत्तपरितापनानुयोगमनुयुत्तो परंतपो च परपरितापनानुयोगमनुयुत्तो सो अत्तानञ्च परञ्च सुखकामे दुक्खपटिक्कूले आतापेति परितापेति, इमिना मे अयं पुग्गलो चित्तं न आराधेति । यो'च खो अयं भन्ते पुग्गलो ने'व अत्तंतपो ना'त्तपरितापनानुयोगमनुयुत्तो न परंतपो न परपरितापनानुयोगमनुयुत्तो, सो अनत्तंतपो अपरंतपो दिट्ठे'व धम्मे निच्छातो निब्बुतो सीतिभूतो सुखपटिसंवेदी ब्रम्हभूतेन अत्तना विहरति, इमिना मे अयं पुग्गलो चित्तं आराधेति । हन्द च दानि मयं भन्ते गच्छाम । बहुकिञ्चा मयं बहुकरणीया'ति ” । “ यस्स दानि त्वं पेस्स कालं मज्जसी'ति ” । अथ खो पेस्सो हत्थारोहपुत्तो

भगवतो भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा उद्वायासना भगवन्तं अभिवा-
देत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कामि ।

[७] अथ खो भगवा अचिरपक्कन्ते पेस्से हत्थारोहपुत्ते भिक्खू आम-
न्तेसि :—“ पण्डितो भिक्खवे पेस्सो हत्थारोहपुत्तो, महापञ्चो भिक्खवे
पेस्सो हत्थारोहपुत्तो; सचे भिक्खवे पेस्सो हत्थारोहपुत्तो
मुहुत्तं निसीदेय्य याव अस्सा’हं इमे चत्तारो पुगगले वित्थारेन
विभजामि, महता अत्थेन संयुत्तो अगमिस्स । अपि च भिक्खवे एत्तावता पि
पेस्सो हत्थारोहपुत्तो महता अत्थेन संयुत्तो’ति ” । “ एतस्स भगवा कालो,
एतस्स सुगत कालो, यं भगवा इमे चत्तारो पुगगले वित्थारेन विभजेय्य,
भगवतो सुत्वा भिक्खू धारेस्सन्ती’ति ” । “ तेन हि भिक्खवे सुणाय, साधुकं
मनसिकरोथ, भासिस्सामी’ति ” । ‘एवं भन्ते’ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं;
भगवा एतद्’वोच :—

[८] “ **कतमो** च भिक्खवे **पुगगलो अत्तंतपो अत्तपरितापनानु-
योगमनुयुत्तो**? इध भिक्खवे एकच्चो पुगगलो अचेत्तको होति मुत्ताचारो,
हत्थापलेखनो, न एहिभदन्तिको, न तिट्ठ भदन्तिको, नाभिहटं न उट्ठिस्स-
कटं न निमन्तणं सादियति; सो न कुम्भीमुखा पटिगण्हाति न कळोपिमुखा
पटिगण्हाति, न एळकमन्तरं, न दण्डमन्तरं, न मुसळमन्तरं, न द्विन्नं भुज्ज-
मानानं, न गब्भिनिया, न पायमानाय, न पुरिसन्तरगताय, न संकित्तिसु,
न यत्थ सौ उपट्ठितो होति, न यत्थ मक्खिका सण्डसण्डचारिनी, न मच्छं
न मंसं न सुरं न मेरयं न थुसोदकं पिबति । सो एकागारिको वा होति एका-
लोपिको, द्वागारिको वा होति द्वालोपिको,....सत्तागारिको वा होति सत्ता-
लोपिको; एकिस्सा पि दत्तिया यापेति, द्वीहि पि दत्तीहि यापेति, सत्तहि दत्तीहि

यापेति; एकाहिकम्पि आहारं आहारेति, द्वीहिकम्पि आहारं आहारेति,.... सत्ताहिकम्पि आहारं आहारेति, इति एवरूपं अद्धमासिकम्पि **परियायभक्त-भोजनानुयोगमनुयुत्तो** विहरति । सो साकभक्खो वा होति सामाकभक्खो वा होति नीवारभक्खो वा होति दद्दुलभक्खो वा होति हटभक्खो वा होति कणभक्खो वा होति आचामभक्खो वा होति पिञ्जाकभक्खो वा होति तिणभक्खो वा होति गोमयभक्खो वा होति, वनमूलफलाहारो यापेति **पवत्तफलभोजी** । सो साणानि पि धारेति मसाणानि पि धारेति छवदुस्सानि पि धारेति, पंसुकूलानि पि धारेति तिरीटानि पि धारेति अजिनानि पि धारेति अजिनक्खिपम्पि धारेति कुसचीरम्पि धारेति वाकचीरम्पि धारेति फलकचीरम्पि धारेति केसकम्बलम्पि धारेति वालकम्बलम्पि धारेति उद्धकपक्खम्पि धारेति । केसमस्सुलोचको पि होति **केसमस्सुलोचनानुयोगमनुयुत्तो**, उब्भट्ठको पि होति आसनपटिक्खित्तो उक्कुटिको पि होति **उक्कुटिकप्पधानमनुयुत्तो**, कण्टकापस्सयिको पि होति कण्टकापस्सये **सेय्यं कप्पेति**, सायततियकम्पि **उदकोरोहणानुयोगमनुयुत्तो** विहरति । इति एवरूपं अनेकविहितं कायस्स आतापनपरितापनानुयोगमनुयुत्तो विहरति । अयं वुच्चति भिक्खवे पुग्गलो अत्तंतपो अत्तपरितापनानुयोगमनुयुत्तो ।

[९.] “ कतमो च भिक्खवे पुग्गलो **परंतपो परपरितापनानुयोगमनुयुत्तो** ? इध भिक्खवे एकच्चो पुग्गलो ओरब्भिको होति सूकारिको साकुन्तिको मागविको लुद्धो मच्छघातको, चोरो चोरघातको बन्धनागारिको, ये वा पन अज्जेपि केचि कुरुरकम्मन्ता । अयं वुच्चति भिक्खवे पुग्गलो परंतपो परपरितापनानुयोगमनुयुत्तो ।

[१०] “ कतमो च भिक्खवे पुग्गलो **अत्तंतपो च अत्तपरितापनानुयोगमनुयुत्तो परंतपो च परपरितापनानुयोगमनुयुत्तो** ? इध भिक्खवे एकच्चो

पुगलो राजा वा होति खत्तियो मुद्गा' वसित्तो, ब्राम्हणो वा महासालो । सो पुरत्थि-
मेन नगरस्स नवं सन्थागारं कारापेत्वा केसमस्सुं ओहारेत्वा खराजिनं (v.l. खुरा-
जिनं) निवासेत्वा, सप्पित्तेलेन कायं अब्भञ्जित्वा मगविसाणेन पिट्ठिं कण्डुवमानो
(v.l. कण्डव) सन्थागारं पविसति सार्द्धं महेसिया ब्राम्हणेन च पुरोहितेन । सो
तत्थ अनन्तरहिताय भूमिया हरितुपलित्ताय सेय्यं कप्पेति । एकस्सा गाविया
सरूपवच्छायं यं एक्खिंमं थने खीरं होति तेन राजा यापेति । यं दुतीयस्मिं
थने खीरं होति तेन महेसी यापेति । यं ततियस्मिं थने खीरं होति तेन
ब्राम्हणो पुरोहितो यापेति । यं चतुथस्मिं थने खीरं होति तेन अग्गिं जुहन्ति ।
अवसेसेन वच्छको यापेति । सो एवमा'ह :—'एत्तका उसभा हज्जन्तु
यज्जत्थाय । एत्तका वच्छतरा हज्जन्तु यज्जत्थाय । एत्तका वच्छतरियो
....पे० एत्तका अजा....पे० एत्तका उरभा हज्जन्तु यज्जत्थाय ।
एत्तका रुक्खा छिज्जन्तु यूपत्थाय । एत्तका दब्भा द्ध्यन्तु बरिहिसत्था
या'ति । ये पि'स्स ते होन्ति दासा' ति वा पेस्सा' ति वा कम्मकरा' ति वा ते
पि दण्डतज्जिता भयतज्जिता अस्सुमुखा रुदमाना परिकम्मानि करोन्ति । अयं
वुच्चति भिक्खवे पुगलो अत्तंतपो च अत्तपरितापनानुयोगमनुयुत्तो परंतपो च
परपरितापनानुयोगमनुयुत्तो ।

[११] 'कतमो च भिक्खवे पुगलो नेव अत्तंतपो नात्तपरितापनानुयो-
गमनुयुत्तो, न परंतपो न परपरितापनानुयोगमनुयुत्तो, सो अनत्तंतपो
अपरंतपो दिट्ठेव धम्मं निच्छातो निब्बुत्तो सीतिभूतो सुखपटिमवेदी ब्रम्हभूतेन
अत्तना विहरति । इध भिक्खवे तथागतो लोके उप्पज्जति अरहं सम्मासम्बुद्धो
विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था देवम-
नुस्सानं बुद्धो भगवा । सो इमं लोकं सदेवकं समारकं सब्रम्हकं सस्समणब्राम्हणिं
पजं सदेवमनुस्सं सयं अभिज्जा सच्छिकत्वा पवेदेति । सो धम्मं देसेति आदि-

कल्याणं मज्झेकल्याणं परियोसानकल्याणं सात्थं सव्यञ्जनं केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रम्हचरियं पकासेति । तं धम्मं सुणाति गहपति वा गहपतिपुत्तो वा अज्जतरस्मिं वा कुले पञ्चाजातो । सो तं धम्मं सुत्वा तथागते सद्धं पटिलमति । सो तेन सद्धापटिलाभेन समन्नागतो'ति पटिसञ्चिक्खति :—‘सम्बाधो घरावासो रजापथो, अब्भोकासो पव्वज्जा नयिदं सुकरं अगारं अज्झावसता एकन्तपरिपुण्णं एकन्तपरिसुद्धं सङ्गलिखितं ब्रम्हचरियं चरितुं । यन्नूना'हं केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि कथानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पव्वजेय्यं'ति' । सो अपरेन समयेन अप्पं वा भोगक्खन्धं पहाय महन्तं वा भोगक्खन्धं पहाय अप्पं वा जातिपरिवट्टं पहाय महन्तं वा जातिपरिवट्टं पहाय केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि कथानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पव्वजति ।

[१२]“ सो एवं पव्वजितो समानो भिक्खून् सिक्खासाजीवसमापन्नो पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरतो होति । निहितदण्डो, निहितसत्थो, लज्जी दयापन्नो सव्वपाणभूतहितानुकम्पी विहरति । अदिन्नादानं पहाय अदिन्नादाना पटिविरतो होति । दिन्नादायी दिन्नपाटिकद्धी अथे'नेन सुचिभूतेन अत्तना विहरति । अब्रम्हचरियं पहाय ब्रम्हचारि होति आराचारी, विरतो मेथुना गामधम्मा । मुसावादं पहाय मुसावादा पटिविरतो होति, सच्चवादी सच्चसन्धो थेतो पच्चयिको अविसंवादको लोकस्स । पिसुणं वाचं पहाय पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति । इतो सुत्वा न अमुत्र अक्खाता इमेसं भेदाय, अमुत्र वा सुत्वा न इमेसं अक्खाता अमूस्सं भेदाय, इति भिन्नानं वा सन्धाता संहितानं वा अनुप्पदाता, समगगारामो समग्गतो समग्गनन्दी समग्गकरणि वाचं भासिता होति । फरुस्सं वाचं पहाय फरुसाय वाचार्यं पटिविरतो होति या सा वाचा नेला कण्णसुखा पेमनीया हृदयङ्गमा पोरी बहुजनकन्ता

बहुजनमनापा तथारूपि वाचं भासिता होति । सम्फण्णलापं पहाय **सम्फण्ण-
लापा पटिविरतो** होति । कालवादी भूततादी अत्यवादी, धम्मवादी विनयवादी
निधानवर्ति वाचं भासिता कालेन सापदेसं परियन्तवर्ति अत्यसंहितं ।

[१३] “ सो बीजगामभूतगामसमारंभा पटिविरतो होति । एकभक्तिको
होति रत्तूपरतो, विरतो विकालभोजना । नच्चगीतवादितविसूकदस्सना
पटिविरतो होति । मालागन्धविलेपनधारणमण्डनविभूसनडाना....पे०....
उच्चासयनमहासयनापे०.... जावरूपरजतपटिग्गहणापे०....
आमकधञ्जपटिग्गहणा पटिविरतो होति । आमकमंसपटिग्गहणा....पे०....
इत्थिकुमारिकपटिग्गहणा पे० दासिदासपटिग्गहणा....पे०....अजे-
ल्लक पटिग्गहणा... पे०....कुक्कुटसूकरपटिग्गहणा....पे०.... हत्थिगवास्स-
वळवापटिग्गहणा पे० खेत्तवत्थुपटिग्गहणापे०....दूतैय्यपहिण-
गमनानुयोगा पे०....कयविक्रयापे० तुलाकूटकंसकूटमानकूटा
....पे०....उक्कोटनवञ्चननिकतिसाच्चियोगापे०....छेदनवधवन्धनविप-
रामोसआलोपसहसाकारा **पटिविरतो** होति ।

[१४] “ सो संतुटो होति कायपरिहारिकेन **चीवरेन** कुच्छिपरि-
हारिकेन **पिण्डपातेन**, येन येन एव पक्कमति समादाय एव पक्कमति
सेय्यथा पि नाम पक्खी सकुणो येन येने’व डेति सपत्तभारो व डेति
एवमेव भिक्खु सन्तुटो होति कायपरिहारिकेन चीवरेन कुच्छिपरिहारिकेन
पिण्डपातेन येन येन एव पक्कमति समादाय एव पक्कमति । सो इमिना **अरियेन
सीलक्खन्धेन** समन्नागतो अञ्जत्तं अनवज्जसुखं पटिसंवेदेति ।

[१५] “सो चक्खुना रूपं दिस्वा न निमित्तंगाही होति नानुब्यञ्जनंगाही;
यत्त्वाधिकरणमेनं चक्खुन्द्रियं असंवृतं विहरन्तं **अभिज्झादोमनस्सा पापका
अकुसला धम्मा** अन्वास्सवेय्युं तस्स संवराय पटिपज्जति, रक्खति चक्खुन्द्रियं,
चक्खुन्द्रिये संवरं आपज्जति; सोतेन सद्दं सुत्वा....पे०....घाणेन गन्धं
घायित्वा....पे०....,जिह्वाय रसं सायित्वा....पे०....कायेन फोड्डब्बं फुसित्वा

....पे०....मनसा धम्मं विज्जाय न निमित्तगाही होति नानुव्यञ्जनगाही; यत्वाभिकरणमेनं मनिन्द्रियं असंवृतं विहरन्तं अभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्युं, तस्स संवराय पटिपज्जति रक्खति मनिन्द्रियं, मनिन्द्रिये संवरं आपज्जति । सो इमिना अरियेन इन्द्रियसंवरेण समन्नागतो अज्झत्तं अव्यासेकसुखं पटिसंवेदेति ।

[१६] “ सो अभिक्कन्ते पटिक्कन्ते सम्पजानकारी होति । आलोकिते विलोकितेपे०.... समिञ्चिते पसारिते....पे०....सङ्घाटिपत्त-
चीवरधारणेपे०....असिते पीते खायिते सायिते....पे०....उच्चारपस्साव-
कम्मे....पे०....गते, ठिते, निसिन्ने, सुत्ते, जागरिते, भासिते तुण्हीभावे सम्पजानकारी होति ।

[१७] “ सो इमिना च अरियेन सीलक्खन्धेन समन्नागतो इमिना च अरियेन इन्द्रियसंवरेण समन्नागतो इमिना च अरियेन सतिसम्पजज्जेन समन्ना-
गतो विवित्तं सेनासत्तं भजति, अरब्बं रक्खमूलं पव्वतं कन्दरं गिरिगुहं सुसानं वनपथं अब्भोकासं पलायपुञ्जं । सो पच्छाभत्तं पिण्डपातपटि-
क्कन्तो निसीदति पलङ्कं आभुजित्वा उज्जुं कायं पणिधाय, परिमुखं सति उप-
इपेत्वा । सो अभिज्झं लोके पहाय विगताभिज्जेन चेतसा विहरति अभि-
ज्झाय चित्तं परिसोधेति; व्यापादपदोसं पहाय अव्यापन्नचित्तो विहरति
सव्वपाणभूतहितानुकम्पी व्यापादपदोसा चित्तं परिसोधेति; थीनमिद्दं
पहाय विगतथीनमिद्दो विहरति आलोकसज्जी सतो सम्पजानो थीनमिद्दा
चित्तं परिसोधेति; उद्धच्चकुक्कुच्चं पहाय अनुद्धतो विहरति अज्झत्तं वूपसन्त-
चित्तो उद्धच्चकुक्कुच्चा चित्तं परिसोधेति; विचिकिच्चं पहाय तिण्णविचि-
किच्चो विहरति अकथंक्थी कुसलेसु धम्मेसु विचिकिच्छाय चित्तं परिसोधेति ।

[१८] “ सो इमे पञ्च नीवरणे पहाय चेतसो उपक्खित्तेसे पज्जाय
दुब्बलीकरणे विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं, सवि-

चारं विवेकजं पीतिसुखं **पठमज्झानं** उपसम्पज्ज विहरति । वितक्कविचारानं वूपसमा अज्झत्तं सम्पसादनं चेतसो एकोदिभावं अवितक्कं अविचारं समाधिजं पीतिसुखं **दुतियज्झानं** उपसम्पज्ज विहरति । पीतिया च विरागा उपेक्खको च विहरति; सतो च सम्पजानो सुखं च कायेन पटिसंवेदेति, यं तं अरिय आचिक्खन्ति—‘उपेक्खको सतिमा सुखविहारी’ति **ततियज्झानं** उपसम्पज्ज विहरति । सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना पुब्बे’व सोमनस्सदोमनस्सानं अथङ्गमा अदुक्खमसुखं उपेक्खासतिपारिसुद्धिं **चतुत्थज्झानं** उपसम्पज्ज विहरति ।

[१९] “सो एवं समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे विगतूप-क्किट्ठेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेज्जप्पत्ते **पुब्बेनिवासानुस्सतिजाणाय** चित्तं अभिनिन्नामेति । सो अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, सेय्यथीदं :—एकम्पि जातिं, द्वे पि जातियो, तिस्सो पि जातियो, चतस्सो पि जातियो, पञ्च पि जातियो, दस पि जातियो, वीसति म्पि जातियो, तिसम्पि जातियो, चत्तारीसम्पि जातियो, पञ्चासम्पि जातियो, जातिसतम्पि जाति-सहस्सम्पि जातिसतसहस्सम्पि अनेके पि संवट्ठकप्पे अनेके पि विवट्ठकप्पे अनेके पि संवट्ठविवट्ठकप्पे अमुत्रा’सि एवंनामो एवगोत्तो एवंवण्णो एवमा’हारो एवं सुखदुक्खपटिसंवेदी एवमा’युपरियन्तो । सो ततो चुतो अमुत्र उप्पादि, तत्रा’पा’सि एवंनामो....पे०....एवमा’युपरियन्तो । सो ततो चुतो इधू’पप-न्नो’ति । इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति ।

[२०] “सो एवं समाहिते चित्ते....पे०....आनेज्जप्पत्ते **सत्तानं चुतूप-पातजाणाय** चित्तं अभिनिन्नामेति । सो दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्त-मानुसकेन सत्ते परस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुब्बण्णे दुब्बण्णे सुगते दुग्गते यथा कम्मूपगे सत्ते पजानाति :—‘इमे वत भोन्तो सत्ता कायदुच्च-रितेन समन्नागता वचीदुच्चरितेन समन्नागता मनोदुच्चरितेन समन्नागता

अरियानं उपवादका मिच्छादिद्विका मिच्छादिद्विकम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा परम्मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपन्ना, इमे वा पन भोन्तो सत्ता कायसुचरितेन समन्नागता ववीसुचरितेन समन्नागता मनोसुचरितेन समन्नागता अरियानं अनुपवादका सम्मादिद्विका सम्मादिद्विकम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा परम्मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपन्ना'ति । इति दिञ्चेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्रान्तमानुसकेन सत्ते परस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीतेपे०....सत्ते पजानाति ।

[२१] “सो एवं समाहिते चित्ते....पे०....अनेक्खप्पत्ते आसवानं खयजणाय चित्तं अभिनिन्नामेति । सो इदं दुक्खं'ति यथाभूतं पजानाति, अयं दुक्खसमुदायो'ति यथाभूतं पजानाति, अयं दुक्खनिरोधो'ति यथाभूतं पजानाति, अयं दुक्खनिरोधगामिनीपटिपदा'ति यथाभूतं पजानाति, इमे आसवा'ति यथाभूतं पजानाति, अयं आसवसमुदायो'ति यथाभूतं पजानाति, अयं आसवनिरोधो'ति यथाभूतं पजानाति, अयं आसवनिरोधगामिनीपटिपदा'ति यथाभूतं पजानाति । तस्स एवं जानतो एवं परस्सतो कामासवा पि चित्तं विमुच्चति भवासवा पि चित्तं विमुच्चति अविज्जासवा पि चित्तं विमुच्चति, विमुत्तस्मिं विमुत्तं'ति जाणं होति, खीणा जाति, वुसितं ब्रम्हचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया'ति पजानाति । अयं वुच्चति भिक्खवे पुग्गलो नेव अत्तंतपो ना'त्त परितापनानुयोगमनुयुत्तो न परंतपो न परपरितापनानुयोगमनुयुत्तो, सो अनत्तंपो अपरंतपो दिट्ठे व धम्मे निच्छातो निब्बुतो सीतिभूतो सुखपटिसवेदी ब्रम्हभूतेन अत्तना विहरति इति” ।

[२२] इदम'वोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासितं अभिनन्दु'ति ।

कन्दरकसुत्तन्तं पठमं ।

५२

[२ अट्ठकनागरसुत्तं]

—X—

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं आयस्मा आनन्दो वेसालियं विहरति बेलुवगामके । तेन खो पन समयेन दसमो गहपति अट्ठकनागरो पाटलिपुत्तं अनुपपत्तो होति केनचिदे'व करणीयेन । अथ खो दसमो गहपति अट्ठकनागरो येन कुकुटारामो येन अञ्जतरो भिक्षु तेनु'पसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा तं भिक्षुं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो दसमो गहपति अट्ठकनागरो तं भिक्षुं एतद'वोच :—' कहं नु खो भन्ते आयस्मा आनन्दो एतरहि विहरति ? । दस्सनकामा हि मयं तं आयस्मन्तं आनन्दं'ति । एसो गहपति आयस्मा आनन्दो वेसालियं विहरति बेलुवगामके'ति । अथ खो दसमो गहपति अट्ठकनागरो पाटलिपुत्ते तं करणीयं तीरेत्वा येन वेसाली बेलुवगामको येन आयस्मा आनन्दो तेनु'पसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा आयस्मन्तं आनन्दं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो दसमो गहपति अट्ठकनागरो आयस्मन्तं आनन्दं एतद'वोच :—

[२] 'अथि नु खो भन्ते आनन्द तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन एकधम्मो अस्खातो यथ भिक्षुनो अप्पमतस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो अविमुत्तं वा चित्तं विमुच्चति, अपरिक्खीणा वा आसवा परिक्खयं गच्छन्ति, अननुपत्तं वा अनुत्तरं योगक्खेमं अनुपापुणाती'ति' । 'अथि खो गहपति तेन भगवता जानता पस्सता....पे०....अनुत्तरं योगक्खेमं अनुपापुणाती'ति' । कतमो पन भन्ते आनन्द तेन भगवता जानतापे०....अनुत्तरं योगक्खेमं अनुपापुणाति ? ।

[३] “ इध गहपति भिक्खु विविच्चेव कामेहि....पे०.... **पठमं ज्ञानं** उपसम्पज्ज विहरति । सो इति पटिसञ्चिक्खति :— ‘ इदम्पि खो पठमं ज्ञानं अभिसङ्खतं अभिसञ्चेतयितं, यं खो पन किञ्चि अभिसङ्खतं, अभिसञ्चेतयितं तद ’ निच्चं निरोधधम्मं’ति पजानाति । सो तत्थ ठितो आसवानं खयं पापुणाति । नो चे आसवानं खयं पापुणाति, तेने’व धम्मरागेन ताय धम्मनन्दिया **पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं** परिकखया **ओपपातिको** होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । अयम्पि खो गहपति तेन भगवता जानता....पे०....अनुपापुणाति ।

[४] “ पुन च परं गहपति भिक्खु वितक्कविचारानं वूपसमा अञ्जत्तं सम्पसादनंपे०....**दुतियं ज्ञानं** उपसम्पज्ज विहरति । सो इति पटिसञ्चिक्खति :— ‘ इदम्पि खो दुतियं ज्ञानं अभिसङ्खतं अभिसञ्चेतयितं निरोधधम्मं’ति पजानाति । सो तत्थ ठितो आसवानं खयं पापुणाति नो चे....पे०.... तस्मा लोका । अयम्पि खो गहपति तेन भगवता जानतापे०.... अनुपापुणाति ।

[५] “ पुन च परं गहपति भिक्खु पीतिया च विरागा....पे०....**ततियं ज्ञानं** उपसम्पज्ज विहरति । सो इति पटिसञ्चिक्खति :— ‘ इदम्पि खो ततियं ज्ञानं अभिसङ्खतं अभिसञ्चेतयितंपे०.... निरोधधम्मं’ति पजानाति । सो तत्थ ठितो आसवानं खयं....पे०....अनुपापुणाति ।

[६] “ पुन च परं गहपति भिक्खु सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहानापे०....**चतुत्थं ज्ञानं** उपसम्पज्ज विहरति । सो इति पटिसञ्चिक्खति :— ‘ इदम्पि चतुत्थं ज्ञानं अभिसङ्खतं अभिसञ्चेतयितंपे०.... निरोधधम्मं’ति पजानाति । सो तत्थ ठितो....पे०.... अनुपापुणाति ।

[७] “ पुन च परं गहपति भिक्खु **मेत्तासहगतेन चेतसा** एकं दिसं

फरित्वा विहरति, तथा दुतियं, तथा ततियं, तथा चतुत्थं'इति उद्वं अधो तिरियं सब्बधि सब्बत्ताय सब्बावन्तं लोकं मेत्तासहगतेन चेतसा विपुलेन महगतेन अप्पमाणेन अवेरेन अब्यावज्जेन फरित्वा विहरति । सो इति पटिसञ्चिक्खति :— 'अयं पि खो मेत्ता चेतोविमुत्ति अभिसङ्गता अभिसञ्चेतयिता । यं खो पन किञ्चि अभिसङ्गतं अभिसञ्चेतयितं तद'निच्च निरोधधम्मं'ति पजानाति । सो तत्थ ठितो....पे०..... अनुपापुणाति ।

[८] “ पुन च परं गहपति भिक्खु कण्णासहगतेन चेतसा....पे०मुदितासहगतेन चेतसा....पे०उपेक्खासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरति, तथा दुतियं....पे०कण्णासहगतेन चेतसापे०मुदितासहगतेन चेतसा....पे०उपेक्खासहगतेन चेतसा विपुलेन....पे०विहरति । सो इति पटिसञ्चिक्खति :—‘अयम्पि खो कण्णा चेतोविमुत्ति....पे०मुदिता चेतोविमुत्ति....पे०उपेक्खा चेतोविमुत्ति अभिसङ्गता अभिसञ्चेतयिता । यं खो पन किञ्चि....पे०निरोधधम्मं' ति पजानाति । सो तत्थ ठितो....पे०.....अनुपापुणाति ।

[९] “ पुन च परं गहपति भिक्खु सब्बसो रूपसञ्ज्ञानं समतिक्रमा पटिघसञ्ज्ञानं अत्यङ्गमा नानत्तसञ्ज्ञानं अमनसिकारा अनन्तो आकासो'ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । सो इति पटिसञ्चिक्खति :— ‘अयम्पि खो आकासानञ्चायतनसमापत्ति अभिसङ्गता अभिसञ्चेतयिता । यं खो पन....पे०निरोधधम्मं'ति पजानाति । सो तत्थ ठितोपे०..... अनुपापुणाति ।

[१०] “ पुन च परं गहपति भिक्खु सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिक्रम अनन्तं विज्जाणं'ति विज्जाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । सो इति पटिसञ्चिक्खति :—‘ अयम्पि खो विज्जाणञ्चायतनसमापत्ति

अभिसङ्गता अभिसञ्चेतयिता । यं खो....पे०....निरोधधम्मं'ति पजानाति ।
सो तत्थ ठितो.... पे०...., अनुपापुणाति ।

[११] “ पुन च परं गहपति भिक्खु सञ्चसो विज्जाणञ्चायतनं
समतिक्रम नत्थि किञ्ची'ति आकिञ्चञ्जायतनं उपसम्पज्ज विहरति । सो
इति पटिसञ्चिक्खति :—‘ अयम्पि खो आकिञ्चञ्जायनसमापत्ति अभिसङ्गता
अभिसञ्चेतयिता । यं खो....पे०.... निरोधधम्मं'ति पजानाति । सो तत्थ-
ठितो आसवानं खयं पापुणाति....पे०....(१३) तस्मा लोका । अयं खो
गहपति तेन भगवता जानता....पे०....अनुत्तरं योगस्सवेमं अनुपापुणाति ।

[१२] एवं वुत्ते दसमो गहपति अट्ठकनागरो आयस्मन्तं आनन्दं
एतदवोच :—‘ सेय्यथा'पि भन्ते आनन्द पुरिसो एकं निधिमुखं गवेसन्तो
सकिदेव एकादस निधिमुखानि अधिगच्छेय्य, एवमेव खो अहं भन्ते
एकं अमतद्वारं गवेसन्तो सकिदेव एकादस अमतद्वारानि अलत्थं
सवनाय । सेय्यथा'पि भन्ते पुरिसस्स अगारं एकादसद्वारं सो तस्मि अगारे
आदित्ते एकमेकेन पि द्वारेन सकुणेय्य अत्तानं सोत्थि कातुं, एवमेव खो
अहं भन्ते इमेसं एकादसन्नं अमतद्वारानं एकमेकेन पि अमतद्वारे
सक्कणिस्सामि अत्तानं सोत्थि कातुं । इमे हि नाम भन्ते अज्जतित्थिया
आचरियस्स आचरियधनं परियेसिस्सन्ति किं पना'हं आयस्मतो आनन्दस्स
पूजं न करिस्सामी'ति । अथ खो दसमो गहपति अट्ठकनागरो पाटलिपु-
त्तकञ्च वेसालिकञ्च भिक्खुसङ्घं सन्निपातापेत्वा पणीतेन खादनियेन
भोजनियेन सहत्था सन्तप्पंसि सम्पवारोसि एकमेकञ्च भिक्खुं पच्चैकदुस्स-
युगेन अच्छादेसि । आयस्मन्तं आनन्दं तिचीवरेन अच्छादेसि आयस्मतो
च आनन्दस्स पञ्चसतं विहारं करापेसी'ति' ।

अट्ठकनागरसुत्तन्तं दुतियं ।

[३. सेखसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सक्केसु विहरति कपिलव-
त्थुस्मिं निग्रोधारामे । तेन खो पन समयेन कापिलवत्थवानं सक्क्यानं नवं
सन्थागारं अचिरकारितं होति अनञ्जावुत्थं समणेन वा केनचि वा
मनुस्सभूतेन । अथ खो कापिलवत्थवा सक्क्या येन भगवा तेनु'पसङ्कमिंसु,
उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिसु । एकमन्तं निसिन्ना
खो कापिलवत्थवा सक्क्या भगवन्तं एतद'वोचुं :—' इध भन्ते कापिल-
वत्थवानं सक्क्यानं नवं सन्थागारं....पे०....मनुस्सभूतेन । तं भन्ते भगवा
पठमं परिमुञ्जतु, भगवता पठमं परिमुत्तं पच्छा कापिलवत्थवा सक्क्या परि-
मुञ्जिस्सन्ति; तद'स्स कापिलवत्थवानं सक्क्यानं दीघरत्तं हिताय सुखाया'ति' ।
अधिवासेसि भगवा तुण्हीभावेन ।

[२] अथ खो कापिलवत्थवा सक्क्या भगवतो अधिवासनं विदित्वा उट्ठा-
या'सना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा येन सन्थागारं तेनु'पसङ्कमिंसु,
उपसङ्कमित्वा सञ्चसन्थरिं सन्थागारं सन्थरित्वा आसनानि पञ्चापेत्वा उदक-
मणिकं पतिट्ठापेत्वा तेलप्पदीपं आरोपेत्वा येन भगवा तेनु'पसङ्कमिंसु, उपसङ्क-
मित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठंसु । एकमन्तं ठिता खो कापिलव-
त्थवा सक्क्या भगवन्तं एतद'वोचुं :—' सञ्चसन्थरिं सन्थतं भन्ते सन्थागारं,
आसनानि पञ्चत्तानि, उदकमणिको पतिट्ठापितो, तेलप्पदीपो आरोपितो;
यस्स दानि भन्ते भगवा कालं मज्जती'ति । अथ खो भगवा निवासेत्वा पत्तचीवरं
आदाय सद्धिं भिखुसङ्घेन येन सन्थागारं तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा पादे
पक्खालेत्वा सन्थागारं पविसित्वा मज्झिमं थम्बं निस्साय पुरथाभिमुखो
निसीदि । भिखुसङ्घो पि खो पादे पक्खालेत्वा सन्थागारं पविसित्वा पच्छिमं

भित्तिं निस्साय पुरत्था'भिमुखो निसीदि भगवन्तं येव पुरक्खत्वा । कापिल-
वत्थवा पि खो सक्खा पादे पक्खालेत्वा सन्थागारं पविसित्वा पुरत्थिमं भित्तिं
निस्साय पच्छामुखा निसीदिसु भगवन्तं येन पुरक्खत्वा । अथ खो भगवा
कापिलवत्थवे सक्के बहुदेव रत्तिं धम्मिया कथाय संदस्सेत्वा समादपेत्वा समुत्ते-
जेत्वा सम्पहंसेत्वा आयस्मन्तं आनन्दं आमन्तेसि :—‘ पटिभातु तं आनन्द
कापिलवत्थवानं सक्खानं **सेखो पाटिपदो**; पिढिं मे आगिणायति, तम'हं
आयमिस्सामी'ति । ‘एवं भन्ते'ति खो आयस्मा आनन्दो भगवतो पच्चस्सोसि ।
अथ खो भगवा चतुग्गुणं सङ्घाटिं पञ्जापेत्वा दक्खिणेन पस्सेन **सीहसेय्यं**
कप्पेसि, पादे पादं अच्चा'धाय सतो सम्पजानो **उद्धानसज्जं** मनसिकरित्वा ।

[३] अथ खो आयस्मा आनन्दो **महानामं सक्खं** आमन्तेसि :—“ इध
महानाम अरियसावको सीलसम्पन्नो होति, इन्द्रियेसु गुत्तद्वारो होति, भोजने
मत्तञ्जू होति, जागरियं अनुयुत्तो होति, सत्तहि **सद्धम्मोहि** समन्नागतो
होति, **चतुन्नं ज्ञानानं** अभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकाम-
लाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी ।

[४] “**कथं च महानाम अरियसावको सीलसम्पन्नो होति ?** ।
इध महानाम अरियसावको सीलवा होति, पातिमोक्खसंवरसंवुत्तो विहरति
आचारगोचरसम्पन्नो, अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय सिक्खति
सिक्खापदेसु । एवं खो महानाम अरियसावको सीलसम्पन्नो होति ।

[५] “**कथं च महानाम अरियसावको इन्द्रियेसु गुत्तद्वारो होति ?** ।
इध महानाम अरियसावको **चक्खुना रूपं** दिस्वा न निमित्तगाही होति,
ना'नुव्यञ्जनगाही, यत्त्वा'धिकरणमेनं चक्खुन्द्रियं असंवुत्तं विहरन्तं अभिज्झा-
दोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वासवेय्युं, तस्स संवराय पटिपज्जति,
रक्खति चक्खुन्द्रियं, चक्खुन्द्रिये संवरं आपज्जति । **सोतेन सद्दं** सुत्वा

....पे०.... घानेन गन्धं घायित्वा....पे०....जिह्वाय रसं सायित्वा
....पे०....कायेन फोढब्बं फुसित्वापे०.... मनसा धम्मं विज्जाय
न निमित्तगाही होति ना'नुब्यञ्जनगाही, यत्त्वा'भिकरणमेनं मनिन्द्रियं असं-
वृतं विहरन्तं अभिज्झादोमस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्यं
तस्स संवराय पटिपज्जति, रक्खति मनिन्द्रियं, मनिन्द्रिये संवरं आपज्जति ।
एवं खो महानाम अरियसावको इन्द्रियेसु गुत्तद्वारो होति ।

[६] “कथं च महानाम अरियसावको भोजने मत्तञ्जू होति ? ।
इध महानाम अरियसावको पटिसङ्का योनिस्सो आहारं आहारेति, नेव द्वाय
न मदाय न मण्डनाय न विभूसनाय, यावदेव इमस्स कायस्स ठितिया याप-
नाय, विहिंसूपरतिया ब्रम्हचरियानुगहाय इति ‘पुराणञ्च वेदनं पटिहंखामि
नवं च वेदनं न उप्पादेस्सामि, यात्रा च मे भविस्सति अनवज्जता च फासु-
विहारो चा'ति । एवं खो महानाम अरियसावको भोजने मत्तञ्जू
होति ।

[७] “कथं च महानाम अरियसावको जागरियं अनुयुत्तो
होति ? । इध महानाम अरियसावको दिवसं चङ्कमेन निसज्जाय आवर-
णियेहि धम्मेहि चित्तं परिसोधेति, रत्तिया पठमं यामं चङ्कमेन निसज्जाय
आवरणियेहि धम्मेहि चित्तं परिसोधेति, रत्तिया मज्झिमं यामं दक्खिणणेन
पस्सेन सीहसेय्यं कपेति पादे पादं अच्चा'धाय सतो सम्पजानो उट्ठानसज्जं
मनसिकरित्वा, रत्तिया पच्छिमं यामं पच्चुट्ठाय चङ्कमेन निसज्जाय आवरणेहि
धम्मेहि चित्तं परिसोधेति । एवं खो महानाम अरियसावको जागरियं
अनुयुत्तो होति ।

[८] “सत्तहि कथं च महानाम अरिय सावको सद्धम्मेहि समन्ना-
गतो होति ? । इध महानाम अरियसावको सद्धो होति, सद्धति तथागतस्स

बोधि'ति पि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा 'ति । **हिरिमा** होति, हिरियति कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन, हिरियति पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया । **ओत्तापी** होति, ओत्तापी कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन, ओत्तपति पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया । **बहुस्सुतो** होति, सुतधरो सुतसन्निचयो, ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्जेकल्याणा परियोसानकल्याणा सत्था सब्यञ्जना केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रम्हचरियं अभिवदन्ति तथारूपा 'स्स धम्मा बहुसुता होन्ति धता, वचसा परिचिता, मनसा'नुपेक्खिता, दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा । **आरद्धविरियो** विहरति, अकुसलानं धम्मानं पहानाय कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा दब्धपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसुलेसु धम्मेसु । **सतिमा** होति, परमेन सतिनेपकेन समन्नागतो, चिरकतम्पि चिर भासितम्पि सरिता अनुस्सरिता । **पञ्जावा** होति, उदयथगामिनिया पञ्जाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मादुक्खक्खयगामिनिया । **एवं खो महानाम अरियसावको सत्तहि सद्धम्मेहि समन्नागतो होति ।**

[९] “कथं च महानाम अरियसावको चतुन्नं ज्ञानानं अभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी ? । इध महानाम अरियसावको विविच्चेव कामेहिपे०.... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । वितक्कविचारानं वूपसमापे०.... दुतियं ज्ञानंपे०....ततियं ज्ञानंपे०....(५१*१८) चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । एवं खो महानाम अरियसावको चतुन्नं ज्ञानानं अभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी । यतो खो महानाम अरियसावको एवं सीलसम्पन्नो होति, एवं इन्द्रियेसु गुत्तद्वारो होति, एवं भोजने मत्तञ्जू होति, एवं जागरियं अनुयुत्तो होति,

एवं सत्तहि सद्धम्मेहि समन्नागतो होति, एवं चतुन्नं ज्ञानानं अभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति, अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, अयं वुच्चति महानाम अरियसावको **सेखो पाटिपदो** अपुञ्चण्डताय समापन्नो, भब्बो अभिनिब्बिदाय, भब्बो सम्बोधाय, भब्बो अनुत्तरस्स योगक्खेमस्स अधिगमाय । सेय्येथा'पि महानाम कुक्कुटिया अण्डानि अट्ठ वा दस वा द्वादस वा, तान'स्सु कुक्कुटिया सम्मा अधियितानि, सम्मा परिसेदितानि, सम्मा परिभावितानि; किञ्चा'पि तस्सा कुक्कुटिया न एवं इच्छा उप्पजेय्यः— 'अहो वत मे कुक्कुटपोतका पादनखसिखाय वा मुखतुण्डकेन वा अण्डकोसं पदालेत्वा सोत्थिना अभिनिब्बिज्जेय्युं'ति । अथ खो भब्बा व ते कुक्कुटपोतका पादनखसिखाय वा मुखतुण्डकेन वा अण्डकोसं पदालेत्वा सोत्थिना अभिनिब्बिज्जितुं । एवमेव खो महानाम यतो अरियसावको एवं सीलसम्पन्नो होति....पे०....भब्बो अनुत्तरस्स योगक्खेमस्स अधिगमाय । स खो सो महानाम अरियसावको इमं येव अनुत्तरं **उपेक्खासतिपारिसुद्धिं** आगम्म अनेकविहितं **पुब्बेनिवासं** अनुस्सरतिः—सेय्यथीदं, एकम्पि जाति....पे० (५१*१९)....अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति । अयम'स्स **पठमा'भिनिब्बिदा** होति **कुक्कुटच्छापकस्सेव अण्डकोसम्हा** । स खो सो महानाम अरियसावको इमं येव अनुत्तरं उपेक्खासतिपारिसुद्धिं आगम्म **दिब्बेन चक्खुना** विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने उपपज्जमाने, हीने, पणीते....पे० (५१*२०)यथाकम्मूपगे सत्ते पज्जानाति । अयम'स्स **दुतिया'भिनिब्बिदा** होति **कुक्कुटच्छापकस्सेव अण्डकोसम्हा** । स खो सो महानाम अरियसावको इमं येव अनुत्तरं उपेक्खासतिपारिसुद्धिं आगम्म **आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं** पज्जाविमुत्तिं दिट्ठे व धम्मे सयं अभिज्जा सच्छिकात्वा उपसम्पज्ज विहरति । **ततिया'भिनिब्बिदा** होति **कुक्कुटच्छापकस्सेव अण्डकोसम्हा** ।

[१०] “यम्पि महानाम अरियसावको सीलसम्पन्नो होति, इदम्पि'स्स होति

चरणस्मिं । यम्पि महानाम अरियसावको इन्द्रियेषु गुत्तद्वारो होति इदम्पि स होति चरणस्मि । यम्पि खो महानाम अरियसावको भोजने मत्तञ्जू होतिपे०.....जागरियं अनुयुत्तो होति....पे०.....सत्तहि सद्दम्मेहि समन्नागतो होति....पे०.....चतुन्नं ज्ञानानं अभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं यम्पि महानाम निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी....पे०.....इदम्पि अस्स होति चरणस्मि । यञ्च खो महानाम अरियसावको अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, सेय्यथीदं....पे०(५१*१९)....इति साकारं सउद्देशं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, इदम्पि अस्स होति **विज्जाय** । यम्पि महानाम अरियसावको दिट्ठेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्रन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने उपपज्जमाने....पे० (५१*२०).... यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति, इदम्पि अस्स होति **विज्जाय** । यम्पि महानाम अरियसावको आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्चाविमुत्ति दिट्ठे'व धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिक्खित्वा उपसम्पज्ज विहरति, इदम्पि अस्स होति **विज्जाय** । अयं बुच्चति महानाम अरियसावको विज्जासम्पन्नो इति'पि चरणसम्पन्नो इति'पि विज्जाचरणसम्पन्नो इति'पि । ब्रम्हुना पे'सा महानाम सनंकुमारेन गाथा भासिता :—

‘ खत्तियो सेट्ठो जने तस्मिं ये गोत्तपटिसारिनो ।

विज्जाचरणसम्पन्नो सो सेट्ठो देवमानुसे'ति ।

सा खो पन एसा महानाम ब्रम्हुना सनंकुमारेन गाथा सुगीता न दुग्गीता, सुभासिता नो दुब्भासिता, अत्थसंहिता नो अनत्थसंहिता, अनुमता भगवता'ति ।

[११] अथ खो भगवा उट्ठहिवा आयस्मन्तं आनन्दं आमन्तेसि । ‘साधु साधु आनन्द, साधु खो त्वं आनन्द, कापिलवत्थवानं सक्क्यानं सेखं पाटि-पदं अभासी'ति ।”

[१२] इदम'वोच आयस्मा आनन्दो, समनुज्जो सथा अहोसि ।
अत्तमना कापिलवत्थवा सक्या आयस्मन्तो आनन्दस्स भासितं अभिनन्दु'ति ।

सेखसुत्तन्तं ततियं ।

५४

[४. पोतलियसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा अङ्गुत्तरापेसु विहरति, आपणं
नाम अङ्गुत्तरापानं निगमो ।

[२] अथ खो भगवा पुञ्चण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमा'दाय आपणं
पिण्डाय पाविसि । आपणे पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो
येन अञ्जतरो वनसण्डो तेनु'पसङ्गमि दिवाविहाराय, तं वनसण्डं अञ्जोगा-
हित्वा अञ्जतरस्मि रुक्खमूले निसीदि । **पोतलियो'पि** खो गहपति सम्पन्न-
निवासपावुरणो छत्तुपाहनाहि जङ्घाविहारं अनुचङ्कममानो अनुविचरमानो येन
सो **वनसण्डो** तेनु'पसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मो-
दनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठितं खो
पोतलियं गहपतिं भगवा एतद'वोच :— 'संविज्जन्ते खो गहपति आसनानि,
सत्थे आकङ्खसि निसीदा'ति । एवं वुत्ते पोतलियो गहपति **'गहपति'**वादेन
मं **समणो** गोतमो समुदाचरती'ति कुपितो अनत्तमनो तुण्ही अहोसि । दुत्ति-
यम्पि खो भगवा पोतलियं गहपतिं एतद'वोच :— 'संविज्जन्ते खो....पे०.....
तुण्ही अहोसि' । ततियम्पि खो भगवा पोतलियं गहपतिं एतद'वोच :— 'संवि-
ज्जन्ते खो....पे०..... अनत्तमनो भगवन्तं एतद'वोच :— 'तयि'दं भो गोतम
न च्छन्नं, तयि'दं न'प्पतिरूपं, यं मं त्वं गहपतिवादेन समुदाचरसी'ति ।

‘ते हि ते गहपति आकारा ते लिङ्गा ते निमित्ता यथा तं गहपतिस्सा’ति ? ।
‘तथा हि पन मे भो गोतम् सब्बे कम्मन्ता पटिक्खित्ता सब्बे वोहारा समु-
च्छिन्ना’ति । ‘यथाकथं पन ते गहपति सब्बे कम्मन्ता पटिक्खित्ता सब्बे वोहारा
समुच्छिन्ना’ति ? । ‘इध मे भो गोतम् यं अहोसि धनं वा धज्जं वा रतनं वा
जातरूपं वा सब्बं तं पुत्तानं दायज्ज निव्यातं । तथा’हं अनोवादी अनूप-
वादी घासच्छादनपरमो विहरामि । एवं खो मे भो गोतम् सब्बे कम्मन्ता
पटिक्खित्ता सब्बे वोहारा समुच्छिन्ना’ति । ‘अज्जथा खो त्वं गहपति वोहार-
समुच्छेदं वदसि; अज्जथा च पन अरियस्स विनये वोहारसमुच्छेदो होती’ति ।
‘यथाकथं पन भन्ते अरियस्स विनये वोहारसमुच्छेदो होति ? । साधु मे भन्ते
भगवा तथा धम्मं देसेतु यथा अरियस्स विनये वोहारसमुच्छेदो होती’ति ।
‘तेन हि गहपति सुणाहि साधुकं मनसिकरोहि, भासिस्सामी’ति । ‘एवं भन्ते’-
ति खो पोतलियो गहपति भगवतो पच्चस्सोसि । भगवा एतद’वोच :—

[३] “अट्ठ खो इमे गहपति धम्मा अरियस्स विनये वोहार-
समुच्छेदाय संवत्तन्ति । कतमे अट्ठ ? अपाणातिपातं निस्साय पाणाति-
पातो पहातब्बो, दिन्ना’दानं निस्साय अदिन्ना’दानं पहातब्बं, सच्चं वाचं
निस्साय मुसावादो पहातब्बो, अपिसुणं वाचं निस्साय पिसुणावाचा पहातब्बा,
अगिद्धिलोभं निस्साय गिद्धिलोभो पहातब्बो, अनिन्दारोसं निस्साय निन्दारो-
सो पहातब्बो, अकोधु’पायासं निस्साय कोधु’पायासो पहातब्बो, अनतिमानं
निस्साय अतिमानो पहातब्बो । इमे खो गहपति अट्ठ धम्मा सङ्घित्तेन वुत्ता
वित्थारेन अविभत्ता अरियस्स विनये वोहारसमुच्छेदाय संवत्तन्ती’ति । ‘ये’ मे
भन्ते भगवता अट्ठ धम्मा सङ्घित्तेन वुत्ता वित्थारेन अविभत्ता अरियस्स विनये
वोहारसमुच्छेदाय संवत्तन्ति, साधु मे भन्ते भगवा इमे अट्ठधम्मे वित्थारेन
विभजतु अनुकम्पं उपादाया’ति । ‘तेन हि गहपति, सुणाहि साधुकं मनसि-

करोहि, भासिस्सामी'ति । 'एवं भन्ते' ति खो पोतलियो गहपति भगवतो पच्चस्सोसि । भगवा एतद'वोच :-

[४] “अपाणातिपातं निस्साय पाणातिपातो पहातब्बो'ति खो पन एतं वुत्तं, किञ्चे'तं पटिच्च वुत्तं ? :-इध गहपति अरियसावको इति पटिसच्चि-
क्खति :- ' येसं खो अहं संयोजनानं हेतु पाणातिपाती अस्सं, तेसा'हं संयोजनानं पहानाय समुच्छेदाय पटिपन्नो । अहञ्चेव खो पन पाणातिपाती अस्सं, अत्ता'पि मं उपवदेय्य पाणातिपातपच्चया, अनुविच्च विञ्जू गरहेयुं पाणातिपातपच्चया, कायस्स भेदा परम्मरणा दुग्गति पाटिकङ्का पाणातिपात-
पच्चया । एतदे'व खो पन संयोजनं एतं नीवरणं यदिदं पाणातिपातो, ये च पाणातिपातपच्चया उप्पज्जेयुं आसवा विघातपरिळाहा पाणातिपाता पटिविर-
तस्स एवं स ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । **अपाणातिपातं निस्साय पाणातिपातो पहातब्बो'ति** यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

[५] “दिन्ना'दानं निस्साय अदिन्नादानं पहातब्बं'ति इति खो पन एतं वुत्तं, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? :-इध गहपति अरियसावको इति पटिसच्चिक्खति :-
' येसं खो अहं संयोजनानं हेतु अदिन्नादायी अस्सं, तेसा'हं संयोजनानं पहानाय समुच्छेदाय पटिपन्नो । अहञ्चेव खो पन अदिन्नादायी अस्सं, अत्ता'पि मं उपवदेय्य अदिन्नादानपच्चया, अनुविच्च विञ्जू गरहेयुं अदिन्नादा-
नपच्चया, कायस्स भेदा परम्मरणा दुग्गति पाटिकङ्का अदिन्नादानपच्चया । एतदे'व खो पन संयोजनं एतं नीवरणं यदिदं अदिन्नादानं । ये च अदि-
न्नादानपच्चया उप्पज्जेयुं आसवा विघातपरिळाहा अदिन्नादाना पटिविरतस्स एवं स ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । **दिन्ना'दानं निस्साय अदि-
न्नादानं पहातब्बं'ति** इति यं तं वुत्तं इदमे'तं पटिच्च वुत्तं ।

[६] “सच्चं वाचं निस्साय मुसावादो पहातब्बो'ति इति खो पन एतं

वुत्तं, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? :—इध गहपति अरियसावको इति पटिसञ्चिक्खति :—
 ‘येसं खो अहं संयोजनानं हेतु मुसावादी अस्सं, तेसा’हं संयोजनानं
 पहानाय समुच्छेदाय पटिपन्नो । अहञ्चेव खो पन मुसावादी अस्सं, अत्ता’पि
 मं उपवदेय्य मुसावादपच्चया, अनुविच्च विञ्जू गरहेय्युं मुसावादपच्चया,
 कायस्स भेदा परम्मरणा दुग्गति पाटिकङ्का मुसावादपच्चया । एतदे’व खो पन
 संयोजनं एतं नीवरणं यदिदं मुसावादो । ये च मुसावादपच्चया उप्पज्जेय्युं
 आसवा विघातपरिळाहा मुसावादा पटिविरतस्स एवं स ते आसवा विघातपरि-
 लाहा न होन्ति । सच्चं वाचं निस्साय मुसावादो पहातब्बो’ति इति
 यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

[७] “अपिसुणं वाचं निस्साय पिसुणा वाचा पहातब्बा’ति इति
 खो पने’तं वुत्तं होति, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? :—इध गहपति अरियसावको
 इति पटिसञ्चिक्खति :—‘येसं खो अहं संयोजनानं हेतु पिसुणावाचो
 अस्सं, तेसा’हं संयोजनानं पहानाय समुच्छेदाय पटिपन्नो । अहञ्चेव खो पन
 पिसुणावाचो अस्सं, अत्ता’पि मं उपवदेय्य पिसुणावाचापच्चया, अनु-
 विच्च विञ्जू गरहेय्युं पिसुणावाचापच्चया, कायस्स भेदा परम्मरणा दुग्गति
 पाटिकङ्का पिसुणावाचापच्चया । एतदे’व खो पन संयोजनं एतं नीवरणं
 यदिदं पिसुणावाचा । ये च पिसुणावाचा पच्चया उप्पज्जेय्युं आसवा विघात-
 परिळाहा पिसुणाय वाचाय पटिविरतस्स एवं स ते आसवा विघातपरिळाहा न
 होन्ति । अपिसुणं वाचं निस्साय पिसुणावाचा पहातब्बा’ति इति यं
 तं वुत्तं इदमे’तं पटिच्च वुत्तं ।

[८] “अगिद्धिलोभं निस्साय गिद्धिलोभो पहातब्बो’ति इति खो
 पने’तं वुत्तं, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? :—इध गहपति अरियसावको इति पटिसञ्चि-
 क्खति :—‘येसं खो अहं संयोजनानं हेतु गिद्धिलोभी अस्सं तेसा’हं

संयोजनानं पहानाय समुच्छेदाय पटिपन्नो । अहञ्चेव खो पन गिद्विलोभी अस्सं, अत्ता'पि मं उपवदेय्य गिद्विलोभपच्चया, अनुविच्च विज्जू गरहेय्युं गिद्विलोभ-पच्चया, कायस्स भेदा परम्मरणा दुग्गति पाटिकङ्का गिद्विलोभपच्चया । एतदेव खो पन संयोजनं एतं नीवरणं यदिदं गिद्विलोभो । ये च गिद्विलोभ-पच्चया उपज्जेय्युं आसवा विघातपरिळाहा अगिद्विलोभिस्स एवं स ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । अगिद्विलोभं निस्साय गिद्विलोभो पहा-तब्बो'ति इति यं तं वुत्तं इदमे'तं पटिच्च वुत्तं ।

[९] “अनिन्दारोसं निस्साय निन्दारोसो पहातब्बो'ति इति खो पने'तं वुत्तं, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? :—इध गहपति अरियसावको इति पटिसञ्चि-क्खति :—‘येसं खो अहं संयोजनानं हेतु निन्दारोसी अस्सं तेसा'हं संयो-जनानं पहानाय समुच्छेदाय पटिपन्नो । अहञ्चेव खो पन निन्दारोसी अस्सं, अत्ता'पि मं उपवदेय्य निन्दारोसपच्चया, अनुविच्च विज्जू गरहेय्युं निन्दारोस-पच्चया, कायस्स भेदा परम्मरणा दुग्गति पाटिकङ्का निन्दारोसपच्चया । एत-देव खो पन संयोजनानं एतं नीवरणं यदिदं निन्दारोसो । ये च निन्दारोस-पच्चया उपज्जेय्युं आसवा विघातपरिळाहा अनिन्दारोसिस्स एवं स ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । अनिन्दारोसं निस्साय निन्दारोसो पहा-तब्बो'ति इति यं तं वुत्तं होति इदमे'तं पटिच्च वुत्तं ।

[१०] “अकोधु'पायासं निस्साय कोधु'पायासो पहातब्बो' ति इति खो पने'तं वुत्तं होति, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? :—इध गहपति अरियसावको इति पटिसञ्चिक्खति :—‘येसं खो अहं संयोजनानं हेतु कोधु'पायासी अस्सं, तेसा'हं संयोजनानं पहानाय समुच्छेदाय पटिपन्नो । अहञ्चेव खो पन कोधु'पायासी अस्सं अत्ता'पि मं उपवदेय्य कोधु'पायासपच्चया । अनुविच्च विज्जू गरहेय्युं कोधु'पायासपच्चया, कायस्स भेदा परम्मरणा दुग्गति पटिकङ्का कोधु'पायास-

पञ्चया । एतदेव खो पन संयोजनं एतं नीवरणं यदिदं कोधु'पायासो । ये च कोधु'पायासपञ्चया उप्पज्जेय्युं आसवा विघातपरिळाहा, अकोधु'पायासिस्स एवं स ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । **अकोधु'पायासं निस्साय कोधु'पायासो पहातब्बो'** ति इति यं तं वुत्तं इदमे'तं पटिच्च वुत्तं ।

[११] “ अनतिमानं निस्साय अतिमानो पहातब्बो'ति इति खो पने 'तं वुत्तं, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? :-इध गहपति अरियसावको इति पटिसंश्चिक्खति:-- ' येसं खो अहं संयोजनानं हेतु अतिमानी अस्सं तेसा'हं संयोजनानं पहा-नाय समुच्छेदाय पटिपन्नो । अहञ्चेव खो पन अतिमानी अस्सं, अत्ता' पि मे उपवदेय्य अतिमानपच्चया, अनुविच्च विञ्जू गरहेय्युं अतिमानपच्चया; कायस्स भेदा परम्मरणा दुग्गति पाटिकङ्का अतिमानपच्चया । एतदे'व खो पन संयोजनं एतं नीवरणं यदिदं अतिमानो । ये च अतिमानपच्चया उप्पज्जेय्युं आसवा विघातपरिळाहा अनतिमानिस्स एवं स ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । **अनतिमानं निस्साय अतिमानो पहातब्बो'**ति इति यं तं वुत्तं इदमे'तं पटिच्च वुत्तं ।

[१२] “ **इमे** खो गहपति **अट्ठ धम्मा** सङ्घित्तेन वुत्ता वित्थारेन विभक्ता ये **अरियस्स विनये** वोहारसमुच्छेदाय संवत्तन्ति, नत्वे'व ताव अरियस्स विनये सब्बेन सब्बं सब्बथा सब्बं वोहारसमुच्छेदो होती'ति' । ' यथाकथं पन भन्ते अरियस्स विनये सब्बेन सब्बं सब्बथा सब्बं वोहारसमुच्छेदो होति ? । साधु मे भन्ते भगवा तथा धम्मं देसेतु यथा अरियस्स विनये सब्बेन सब्बं सब्बथा सब्बं वोहारसमुच्छेदो होती'ति' । ' तेन हि गहपति सुणाहि साधुकं मनसिकरोहि, भासिस्सामी'ति' । ' एवं भन्ते'ति खो पोतलियो गहपति भगवतो पच्चस्सोसि । भगवा एतद्'वोच :-

[१३] “सेय्यथा’पि गहपति कुक्कुरो जिघच्छादुब्बल्यपरेतो गोघातक-
सूनं पञ्चपट्टितो अस्स । तमे ’नं दक्खो गोघातको वा गोघातक ’न्तेवासी वा
अट्टिकङ्कलं सुनिकत्तं निकन्तं निम्मंसं लोहितमक्खितं उपच्छुभेय्य । तं किं
मज्जसि गहपति, अपि नु सो कुक्कुरो अमुं अट्टिकङ्कलं सुनिकन्तं निकन्तं
निम्मंसं लोहितमक्खितं पलिखादन्तो जिघच्छादुब्बल्यं पटिविनेय्या’ ति ? । ‘ नो
हेतं भन्ते, ’ । ‘ तं किस्स हेतु ? ’ । ‘अदुं हि भन्ते अट्टिकङ्कलं सुनिकन्तं निकन्तं
निम्मंसं लोहितमक्खितं; यावदेव च पन सो कुक्कुरो किलमन्तस्स विघातस्स
भागी अस्सा’ति’ । ‘एवमेव खो गहपति अरियसावको इति पटिसञ्चिक्खति :—
अट्टिकङ्कलूपमा कामा वुत्ता भगवता बहुदुक्खा बहु ’पायासा, आदीनवो
एत्थ भियो’ति, एवमेतं यथाभूतं सम्मपज्जाय दिस्वा या ’यं उपेक्खा नानत्ता
नातत्तसिता तं अभिनिवज्जेत्वा या’यं उपेक्खा एकत्ता एकत्तसिता यत्थ
सव्वसो लोकामिसु’पादाना अपरिसेसा निरुज्झन्ति तमेव उपेक्खं भावेति ।

[१४] “सेय्यथा’पि गहपति गिज्झो वा कङ्को वा कुललो वा मंसपेसिं
आदाय उड्डयेय्य तमेनं गिज्झा’पि कङ्का’पि कुलला’पि अनुपतित्वा अनुप-
तित्वा वीतच्छेय्युं विराजेय्युं । तं किं मज्जसि गहपति, सचे सो गिज्झो वा
कङ्को वा कुललो वा तं मंसपेसिं न खिप्पमे’व पटिनिस्सजेय्य सो ततोनि-
दानं मरणं वा निगच्छेय्य मरणमत्तं वा दुक्खं’ति ? ’ । ‘ एवं भन्ते ’ ।
‘एवमेव खो गहपति अरियसावको इति पटिसञ्चिक्खति:—मंसपेसूपमा
कामा वुत्ता भगवता बहुदुक्खा बहुपायासा....पे०....अपरिसेसा निरुज्झन्ति
तमेव उपेक्खं भावेति ।

[१५] “सेय्यथा’पि गहपति पुरिसो आदित्तं तिणुक्कं आदाय
पटिवातं गच्छेय्य । तं किं मज्जसि गहपति, सचे सो पुरिसो तं आदित्तं
तिणुक्कं न खिप्पमेव पटिनिस्सजेय्य तस्स सा आदिता तिणुक्का हत्थं वा डहेय्य

बाहं वा डहेय्य अञ्जतरं वा अङ्गपच्चङ्गं डहेय्य, सो ततोनिदानं मरणं वा निगच्छेय्य मरणमत्तं वा दुक्खं'ति?' 'एवं भन्ते' । 'एवमेव खो गहपति अरियसावको इति पटिसञ्चिक्खति :—**तिणुकूपमा** कामा वुत्ता भगवता बहुदुक्खा बहु'पायासा पे०.... अपरिसेसा निरुज्झन्ति तमेव उपेक्खं भावेति ।

[१६] “ सेय्यथा'पि गहपति अङ्गारकासु साधिकपोरिसा पूरा अङ्गारानं वीतच्चिकानं वीतधूमानं । अथ पुरिसो आगच्छेय्य जीवितुकामो अमरितुकामो सुखकामो दुक्खपटिक्कूलो । तमेव द्वे बलवन्तो पुरिसा नानाबा-
हासु गहेत्वा अङ्गारकासुं उपकट्टेय्युं । तं किं मज्जसि गहपति, अपि नु सो पुरिसो इति चि'ति चे'व कायं सन्नामेय्या'ति ?' 'एवं भन्ते' । 'तं किस्स हेतु ?' । विदितं हि भन्ते तस्स पुरिसस्स :—‘ इमं चे'हं अङ्गारकासुं पपत्तिस्सामि ततोनिदानं मरणं वा निगच्छामि मरणमत्तं वा दुक्खं'ति ।
' एवमेव खो गहपति अरियसावको इति पटिसञ्चिक्खति :—**अङ्गारकासु-
पमा कामा वुत्ता** भगवता बहुदुक्खा बहुपायासा पे०.... अपरिसेसा निरुज्झन्ति तमेव उपेक्खं भावेति ।

[१७] “ सेय्यथा'पि गहपति पुरिसो सुपिनकं पस्सेय्य, आरामरामणे-
य्यकं, वनरामण्यय्यकं, भूमिरामण्यय्यकं, पोक्खरणीरामण्यय्यकं । सो पटिबुद्धो न किञ्चि पस्सेय्य । एवमेव सो गहपति अरियसावको इति पटिसञ्चिक्खति :—
सुपिनकूपमा कामा वुत्ता भगवता बहुदुक्खा बहु'पायासा पे०.... अपरिसेसा निरुज्झन्ति तमेव उपेक्खं भावेति ।

[१८] “ सेय्यथा'पि गहपति पुरिसो याचितकं भोगं याचित्वा यानं पोरोसेय्यं पवरमणिकुण्डलं; सो तेहि याचितकेहि भोगेहि पुरक्खतो परिवुतो अन्तरापणं पटिपजेय्य, तमे'नं जनो दिस्वा एवं वदेय्य :—‘ **भोगी** वत भो

पुरिसो; एवं किर भोगिनो भोगानि भुञ्जन्ति' इति । तमेनं सामिका यत्थ-
यत्थेव पस्सेय्युं तत्थ तत्थेव सानि हरेय्युं । तं किं मज्जासि गहपति, 'अलं
नु खो तस्स पुरिसस्स अज्जथत्ताया'ति?' । एवं भन्ते । 'तं किस्स हेतु?' ।
'सामिनो हि भन्ते सानि हरन्ती'ति । एवमेव खो गहपति अरियसावको इति
पटिसच्चिक्खति :—'याचितकूपमा कामा वुत्ता भगवता बहुदुक्खा
बहु'पायासा पे०..... अपरिसेसा निरुज्झन्ति तमेव उपेक्खं भावेति ।

[१९.] “सेय्यथा'पि गहपति गामस्म वा निगमस्स वा अविदूरे तिच्चो
वनसण्डो, तत्र'स्स स्खो सम्पन्नफलो च उपपन्नफलो च, न चा'स्तु
कानिचि फलानि भूमियं पतितानि । अथ पुरिसो आगच्छेय्य फलत्थिको फलग-
वेसी फलपरियेसनं चरमानो, सो तं वनसण्डं अज्झोगाहिवा तं स्खं
पस्सेय्य सम्पन्नफलञ्च उपपन्नफलञ्च । तस्स एवम'स्स :—'अयं खो स्खो
सम्पन्नफलो च उपपन्नफलो च, नत्थि च कानिचि फलानि भूमियं पतितानि,
जानामि खो पना'हं स्खं आरोहितुं; यन्नूना'हं इमं स्खं आरोहिवा यावदत्थञ्च
खादेय्यं उच्छङ्गं पूरेय्यं'ति । सो तं स्खं आरोहिवा यावदत्थञ्च खादेय्य उच्छ-
ङ्गञ्च पूरेय्य । अथ दुतियो पुरिसो आगच्छेय्य फलत्थिको फलगवेसी फलपरियेसनं
चरमानो तिण्हं कुठारं आदाय । सो तं वनसण्डं अज्झोगाहिवा तं स्खं पस्सेय्य
सम्पन्नफलञ्च । उपपन्नफलञ्च तस्स एवम'स्स :—'अयं खो स्खो सम्पन्न-
फलो च उपपन्नफलो च, नत्थि च कानिचि फलानि भूमियं पतितानि, न खो
पना'हं जानामि स्खं आरोहितुं; यन्नूना'हं इमं स्खं मूलतो छेत्वा
यावदत्थञ्च खादेय्यं उच्छङ्गं पूरेय्यं'ति । सो तं स्खं मूलतो छिन्देय्य । तं
किं मज्जासि गहपति, 'असु यो पुरिसो सो पठमं स्खं आरूढ्हो
सचे सो न खिप्पमेव ओहेय्य तस्स सो स्खो पपतन्तो हत्थं वा
भञ्जेय्य पादं वा भञ्जेय्य, अज्जतरं वा अङ्गपच्चङ्गं भञ्जेय्य, सो ततोनिदानं

मरणं वा निगच्छेय्य मरणमत्तं वा दुक्खं'ति' ? । 'एवं भन्ते' । ' एवमेव खो गहपति अरियसावको इति पटिसञ्चिक्खति :—**रूक्खफलूपमा कामा** वुत्ता भगवता बहुदुक्खा बहु'पायासा....पे०....अपरिसेसा निरुद्धान्ति तमेव उपेक्खं भावेति ।

[२०] “स खो सो गहपति अरियसावको इममे'व अनुत्तरं उपेक्खासतिपरिसुद्धिं आगम्म अनेकविहितं **पुब्बेनिवासं** अनुस्सरति, सेय्यथीदं :—एकम्पि जातिं, द्वे'पि जातियो, तिस्सो'पि जातियो....पे०..... (५१.१९) इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति ।

[२१] “स खो सो गहपति अरियसावको इमं येव अनुत्तरं उपेक्खासति-पारिसुद्धिं आगम्म **दिब्बेन चक्खुना** विमुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने उपपज्जमाने, हीने पणीते सुब्बण्णे दुब्बण्णे सुगते दुग्गते....पे०..... (५१.२०) यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति ।

[२२] “स खो सो गहपति अरियसावको इमं येव अनुत्तरं उपेक्खासति-पारिसुद्धिं आगम्म **आसवानं खया** अनासवं चेतोविमुत्तिं पज्जाविमुत्तिं दिट्ठे व धम्मे सयं अभिज्जा सच्छिक्खत्वा उपसम्पज्ज विहरति ।

[२३] “एत्तावता खो गहपति अरियस्स विनये सब्बेन सब्बं सब्बथा सब्बं वोहारसमुच्छेदो होति । तं किं मज्जसि गहपति 'यथा अरियस्स विनये सब्बेन सब्बं सब्बथा सब्बं वोहारसमुच्छेदो होति अपि नु त्वं एवरूपं वोहारसमुच्छेदं अत्तनि समनुपस्ससी'ति ? । 'को चा'हं भन्ते को च अरियस्स विनये सब्बेन सब्बं सब्बथा सब्बं वोहारसमुच्छेदो ? । **आरका'हं** भन्ते अरियस्स विनये सब्बेन सब्बं सब्बथा सब्बं वोहारसमुच्छेदा । मयं हि भन्ते पुब्बे अज्जतिथिये परिब्बाजके **अनाजानीये व समाने आजानीया'**ति अमज्झिम्ह । अनाजानीये व समाने आजानीय—

भोजनं भोजिम्ह । अनाजानीये व समाने आजानीयद्धाने ठपिम्ह । भिक्खू पन मयं भन्ते आजानीये व समाने अनाजानीया'ति अमज्झिम्ह । आजानीये व समाने अनाजानीयभोजनं भोजिम्ह । आजानीये व समाने अनाजानीयद्धाने ठपिम्ह । इदानी पन मयं भन्ते अज्जतिथिये परिब्बाजके अनाजानीये व समाने अनाजानीया ' ति जानिस्साम । अनाजीयेव समाने अनाजानीयभोजनं भोजिस्साम, अनाजानीये व समाने अनाजानीयद्धाने ठपिस्साम । भिक्खू पन मयं भन्ते आजानीयेव समाने आजानीया'ति जानिस्साम, आजानीये व समाने आजानीयभोजनं भोजिस्साम, आजानीये व समाने आजानीयद्धाने ठपिस्साम । अजनेसि वत मे भन्ते भगवा समणेसु समणपेमं, समणेसु समणप्पसादं, समणेसु समणगारवं ।

[२४] अभिक्कन्तं भन्ते, अभिक्कन्तं भन्ते । सेय्यथा'पि भन्ते निकुज्जितं वा उक्कुजेय्य, पटिच्छन्नं वा विवरेय्य, मूळसस्स वा मगं आचिक्खेय्य, अन्धकारे वा तेलपज्जोतं धारेय्य, ' चक्खुमन्तो रूपानि दाक्खिन्ती'ति, एवमेवं भगवता अनेकपरियायेन धम्मो पकासितो । एसा'हं भन्ते भगवन्तं सरणं गच्छामि धम्मञ्च भिक्खुसङ्घञ्च । उपासकं मं भगवा धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणगतं'ति ” ।

पोतलियसुत्तन्तं चतुत्थं ।

५५

[५ जीवकसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा राजगहे विहरति जीवकस्स कोमारभच्चस्स अम्बवने । अथ खो जीवको कोमारभच्चो येन भगवा तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं

निसिन्नो खो जीवको कोमारभच्चो भगवन्तं एतद'वोच :—‘सुतम्मे’तं भन्ते, समणं गोतमं उदिस्स पाणं आरभन्ति, तं समणो गोतमो जानं उदिस्स-कटं मंसं परिभुञ्जति पटिच्चकम्मं’ति । ये ते भन्ते एवमा’हंसु :—‘समणं गोतमं उदिस्स पाणं आरभन्ति....पे०....पटिच्चकम्मं’ति, कच्चि ते भन्ते भगवतो वुत्तवादिनो, न च भगवन्तं अभूतेन अब्भाचिक्खन्ति, धम्मस्स चा’नुधम्मं व्याकरोन्ति, न च कोचि सहधम्मिको वादा’नुवादो गारह्णं ठानं आगच्छती’ति । ये ते जीवक एवमा’हंसु :—‘समणं गोतमं उदिस्स पाणं आरभन्ति....पे० ...पटिच्चकम्मं’ति । न मे ते वुत्तवादिनो, अब्भाचिक्खन्ति च पन मं ते असाता अभूतेन । तीहि खो अहं जीवक ठानेहि मंसं अपरिभोगं’ति वदामि :—दिट्ठं, सुतं, परिसङ्कितं । इमेहि खो अहं जीवक तीहि ठानेहि मंसं अपरिभोगं’ति वदामि । तीहि खो अहं जीवकं ठानेहि मंसं परिभोगं’ति वदामि :—अदिट्ठं, असुतं, अपरिसङ्कितं । इमेहि खो अहं जीवक तीहि ठानेहि मंसं परिभोगं’ति वदामि ।

[२] “इध जीवक भिक्खु अञ्जतरं गामं वा निगमं वा उपनिस्साय विहरति । सो मेत्तासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरति, तथा दुतियं, तथा ततियं, तथा चतुर्थिं । इति उद्धं अधो तिरियं सब्बधि सब्बत्तताय सब्बावन्तं लोकं मेत्तासहगतेन चेतसा विपुलेन महगगतेन अप्पमाणेन अव्वरेण अब्बावज्जेण फरित्वा विहरति । तमे’नं गहपति वा गहपति-पुत्तो वा उपसङ्कमित्वा स्वातनाय भत्तेन निमन्तेति । आकङ्कमानोव जीवक भिक्खु अधिवासेति । सो तस्सा रत्तिथा अच्चयेन पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमा’दाय येन तस्स गहपत्तिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा निवेसनं तेनु’पसङ्कमति उपसङ्कमित्वा पञ्जत्ते आसने निसीदति, तमेनं सो गहपति

वा गहपतिपुत्तो वा पणीतेन पिण्डपातेन परिविसति । तस्स न एवं होति :—
 ‘साधु वत मायं गहपति वा गहपतिपुत्तो वा पणीतेन पिण्डपातेन परि-
 विसति, अहो वत मायं गहपति वा गहपतिपुत्तो वा आयतिम्पि एवरूपेन
 पणीतेन पिण्डपातेन परिविसेय्या’ति, एवम्पि’स्स न होति । सो तं पिण्ड-
 पातं अगथितो अमुच्छित्तो अनज्झोपन्नो आदीनवदस्सावी निस्सरणपज्जो
 परिभुञ्जति । तं किं मज्जसि जीवक, ‘अपि नु सो भिक्खु तस्मिं समये
 अत्तब्याबाधाय वा चेतेति परब्याबाधाय वा चेतेति उभयब्याबाधाय वा
 चेतेती’ति ?’ । ‘नो हे’ तं भन्ते’ । ‘ननु सो जीवक भिक्खु तस्मिं समये
 अनवज्जं येव आहारं आहारेती’ति’ ? । ‘एवं भन्ते’ । ‘सुतं मेतं भन्ते ब्रम्हा
 मेत्ताविहारी’ति । तं मे इदं भन्ते भगवा सक्खी दिट्ठो, भगवा हि भन्ते
मेत्ताविहारी’ति, । येन खो जीवक रागेन, येन दोसेन, येन मोहेन
 ब्यापादवा अस्स सो रागो सो दोसो सो मोहो तथागतस्स पहीनो उच्छि-
 न्नमूलो तालावत्थुकतो अनभावकतो आयतिं अनुप्पादधम्मो । सचे खो ते
 जीवक इदं सन्धाय भासितं—‘अनुजानाभि ते एतं’ति’ । ‘एतदेव खो पन मे
 भन्ते सन्धाय भासितं’ ।

[३] “इध जीवक भिक्खु अज्जतरं गामं निगमं वा उपनिस्साय
 विहरति । सो करुणासहगतेन चेतसा....पे०....मुदितासहगतेन चेतसा
पे०....उपेक्खासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरति, तथा
 दुतियं तथा ततियं तथा चतुत्थिं, इति उद्धं अधो तिरियं सब्बधि सब्ब-
 त्ताय सब्बावन्तं लोकं उपेक्खासहगतेन चेतसा विपुलेन महगतेन अप्प-
 माणेन अवेरेन अव्याबज्जेन फरित्वा विहरति । तं एनं गहपति वा गह-
 पतिपुत्तो वा उपसङ्गमित्वा स्वातनाय भत्तेन निमन्तेति । आकङ्कमानो व
 जीवक भिक्खु अधिवासेति । सो तस्सा रत्तिया अच्चेयेन....पे०....अन-
 ज्झोपन्नो आदीनवदस्सावी निस्सरणपज्जो परिभुञ्जति । तं किं मज्जसि

जीवक :—‘अपि नु सो भिक्खु तस्मिं समये अत्तब्बाबाधाय वा चेतेतिपे०... अनवज्जं येव आहारं आहारेती’ति’ ? । ‘एवं भन्ते’ सुतम्मे’तं भन्ते ब्रम्हा उपेक्खाविहारी’ति । तं मे इदं भन्ते भगवा सक्खी दिट्ठो, भगवा हि भन्ते उपेक्खाविहारी’ति । येन खो जीवक रागेनपे०..... आयति अनुप्पादधम्मो । सचे खो ते जीवक इदं सन्धाय भासितं ‘अनुजानामि ते एतं’ति’ । ‘एतदेव खो पन मे भन्ते सन्धाय भासितं’ ।

[४] “यो खो जीवक तथागतं वा तथागतसावकं वा उद्दिस्स पाणं आरभति सो पञ्चहि ठानेहि बह्वं अपुज्जं पसवति । यम्पि सो एवमा’ह :— ‘गच्छथ अमुकं नाम पाणं आनेथा’ति, इमिना पठमेन ठानेन बह्वं अपुज्जं पसवति; यम्पि’सो पाणो गलप्पवेधकेन आनीयमानो दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति, इमिना दुतित्येन ठानेन बह्वं अपुज्जं पसवति; यम्पि सो एवमा’ह—‘ गच्छथ इमं पाणं आरभथा’ति, इमिना ततित्येन ठानेन बह्वं अपुज्जं पसवति; यम्पि’सो पाणो आरभियमानो दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति, इमिना चतुत्थेन ठानेन बह्वं अपुज्जं पसवति; यम्पि सो तथागतं वा तथागतसावकं वा अकप्पियेन आसादेति, इमिना पञ्चमेन ठानेन बह्वं अपुज्जं पसवति । यो खो जीवक तथागतं वा तथागतसावकं वा उद्दिस्स पाणं आरभति सो इमेहि पञ्चहि ठानेहि बह्वं अपुज्जं पसवती’ति” ।

[५] एवं वुत्ते जीवको कोमारभच्चो भगवन्तं एतद’वोच :—‘ अच्छरियं भन्ते, अब्भुतं भन्ते । कप्पियं वत भन्ते भिक्खू आहारं आहारेन्ति, अनवज्जं वत भन्ते भिक्खू आहारं आहारेन्ति । अभिक्कन्तं भन्ते, अभिक्कन्तं भन्तेपे० (५४.२४)....उपासकं मं भगवा धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणगतं’ति ।

जीवकसुत्तन्तं पञ्चमं

५६

[६ उपालिसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा नालन्दायं विहरति पावारिकम्बवने । तेन खो पन समयेन निगण्ठो नाटपुत्तो नालन्दायं पटिवसति महतिया निगण्ठपरिसाय सद्धिं । अथ खो दीघतपस्सी निगण्ठो नालन्दायं पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो येन पावारिकम्बवनं येन भगवा तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि, सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठितं खो दीघतपरिस्स निगण्ठं भगवा एतद'वोच :—'संविज्जन्ते खो तपस्सी आसनानि, सचे आकङ्कसि निसीदा'ति' । एवं वुत्ते दीघतपस्सी निगण्ठो अज्जतरं नीचं आसनं गहेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो दीघतपरिस्स निगण्ठं भगवा एतद'वोच :—

[२] कति पन तपस्सि निगण्ठो नाटपुत्तो कम्मानी पज्जापेति पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स कम्मस्स पवत्तिया'ति ? । 'न खो आवुसो गोतम आचिण्णं निगण्ठस्स नाटपुत्तस्स कम्मं कम्म'ति पज्जापेतुं, दण्डं दण्डं'ति खो आवुसो गोतम आचिण्णं निगण्ठस्स नाटपुत्तस्स पज्जापेतुं'ति ।

कति पन तपस्सि निगण्ठो नाटपुत्तो दण्डानि पज्जापेति पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स कम्मस्स पवत्तिया'ति ?

तीणि खो आवुसो गोतम निगण्ठो नाटपुत्तो दण्डानि पज्जापेति पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स कम्मस्स पवत्तिया । सेय्यथीदं :—कायदण्डं वचीदण्डं मनोदण्डं'ति । किं पन तपस्सि अज्जदेव कायदण्डं अज्जं वचीदण्डं अज्जं मनोदण्डं'ति ? । अज्जदेव आवुसो गोतम कायदण्डं अज्जं वची-

दण्डं अञ्जं मनोदण्डं 'ति । इमेसं पन तपस्सि तिण्णं दण्डानं एवं पटविभत्तानं एवं पटिविसिद्धानं कतमं दण्डं निगण्ठो नाटपुत्तो महासावज्जतरं पञ्जापेति पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स कम्मस्स पवत्तिया, यदि वा कायदण्डं, यदि वा वचीदण्डं, यदि वा मनोदण्डं 'ति ? । इमेसं खो आवुसो गोतम तिण्णं दण्डानं एवं पटविभत्तानं एवं पटिविसिद्धानं कायदण्डं निगण्ठो नाटपुत्तो महासावज्जतरं पञ्जापेति पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स कम्मस्स पवत्तिया, नो तथा वचीदण्डं, नो तथा मनोदण्डं'ति । कायदण्डं'ति तपस्सि वदेसि । कायदण्डं'ति आवुसो गोतम वदामि । कायदण्डं'ति तपस्सि वदेसि । कायदण्डं'ति आवुसो गोतम वदामि । कायदण्डं'ति तपस्सि वदेसि । कायदण्डं'ति आवुसो गोतम वदामि । इतिह भगवा दीघतपस्सि निगण्ठं इमस्मिं कथावत्थुस्मिं यावततियकं पतिट्ठापेसि ।

[३] एवं वुत्ते दीघतपस्सी निगण्ठो भगवन्तं एतद'वोच :—' त्वं पन आवुसो गोतम कति दण्डानि पञ्जापेसि पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स कम्मस्स पवत्तिया'ति । 'न खो तपस्सि आचिण्णं तथागतस्स दण्डं दण्डं'ति पञ्जापेतुं, कम्मं कम्मं'ति खो तपस्सि आचिण्णं तथागतस्स पञ्जापेतुं'ति ? । 'त्वं पन आवुसो गोतम कति कम्मानी पञ्जापेसि पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स कम्मस्स पवत्तिया'ति । 'तीणि खो अहं तपस्सि कम्मानी पञ्जापेमि पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स कम्मस्स पवत्तिया, सेय्यथीदं :—कायकम्मं वचीकम्मं मनोकम्मं'ति । 'किं पन आवुसो गोतम अञ्जदेव कायकम्मं, अञ्जं वचीकम्मं, अञ्जं मनोकम्मं'ति ? । 'अञ्जदेव तपस्सि कायकम्मं अञ्जं वचीकम्मं अञ्जं मनोकम्मं'ति । इमेसं पन आवुसो गोतम तिण्णं कम्मानी एवं पटविभत्तानं एवं पटिविसिद्धानं कतमं कम्मं महासावज्जतरं पञ्जापेसि पापस्स कम्मस्स

किरियाय पापस्स कम्मस्स पवत्तिया, यदि वा कायकम्मं यदि वा वचीकम्मं यदि वा मनोकम्मं'ति ? । 'इमेसं खो अहं तपस्सि तिण्णं कम्मानं एवं पटि-विभत्तानं एवं पटिविसिद्धानं **मनोकम्मं महासावज्जतरं** पञ्जापेमि पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स कम्मस्स पवत्तिया, नो तथा कायकम्मं, नो तथा वचीकम्मं'ति । मनोकम्मं'ति आवुसो गोतम वदेसि । मनोकम्मं'ति तपस्सि वदामि । मनोकम्मं'ति आवुसो गोतम वदेसि । मनोकम्मं'ति तपस्सि वदामि । मनोकम्मं'ति आवुसो गोतम वदेसि । मनोकम्मं'ति तपस्सि वदामी'ति । इतिह दीघतपस्सी निगण्ठो भगवन्तं इमस्मिं कथाव-त्थुस्मिं यावत्**तितियकं** पतिट्ठापेत्वा उट्ठाया'सना येन निगण्ठो नाटपुत्तो तेनु'पसङ्गमि ।

[४] तेन खो पन समयेन निगण्ठो नाटपुत्तो महतिया महतिया गिहिपरिसाय सद्धिं निसिन्नो होति बालकिनिया **उपालिपमुखाय** । अइसा खो निगण्ठो नाटपुत्तो दीघतपस्सि निगण्ठं दूरतो व आगच्छन्तं, दिस्वान दीघतपस्सि निगण्ठं एतद'वोच :—' हन्द कुतो नु त्वं तपस्सि आगच्छसि दिवा दिव-स्सा'ति ? । 'इतो हि खो अहं भन्ते आगच्छामि समणस्स गोतमस्स सन्तिका'ति । 'अहु पन ते तपस्सि समणेन गोतमेन सद्धिं कोचिदेव कथा-सल्लापो'ति ? । 'अहु खो मे भन्ते समणेन गोतमेन सद्धिं कोचिदेव कथा-सल्लापो'ति । 'यथाकथं पन ते तपस्सि अहु समणेन गोतमेन सद्धिं कोचिदेव कथासल्लापो'ति ? । अथ खो दीघतपस्सी निगण्ठो यावत्को अहोसि भगवता सद्धिं कथासल्लापो तं सब्बं निगण्ठस्स नाटपुत्तस्स आरोचेसि । एवं वुत्ते निगण्ठो नाटपुत्तो दीघतपस्सि निगण्ठं एतद'वोच :—' साधु साधु त-पस्सि, यथा तं सुतवा सावकेन सस्मदेव सत्थुसासनं आजानन्तेन एवमेवं दीघतपस्सिना निगण्ठेन समणस्स गोतमस्स व्याकतं; किं हि सोभति

छवो मनोदण्डो इमस्स एवं ओळारिकस्स कायदण्डस्स उपनिधाय, अथ खो कायदण्डो व महासावज्जतरो पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स कम्मस्स पवत्तिया, नो तथा वचीदण्डो, नो तथा मनोदण्डो'ति ।

[५] एवं वुत्ते उपाळि गहपति निगण्ठं नाटपुत्तं एतद'वोच :—
 'साधु साधु भन्ते तपस्सी, यथा तं सुतवा सावकेन सम्मदेव सत्थुसासनं आजानन्तेन एवमेवं भदन्तेन तपस्सिना समणस्स गोतमस्स व्याकतं :—
 ' किं हि सोभति छवो... पे०....नो तथा मनोदण्डो । हन्द चा'हं भन्ते गच्छामि समणस्स इमस्मि कथावत्थुस्मि वादं आरोपेस्सामि । सचे मे समणो गोतमो तथा पतिट्ठिस्सति यथा भदन्तेन तपस्सिना पतिट्ठापितं, सेय्यथा' पि नाम बलवा पुरिसो दीघलोमिकं एळकं लोभेषु गहेत्वा आकड्डेय्य परिकड्डेय्य सम्परिकड्डेय्य, एवमेवा'हं समणं गोतमं वादेन वादं आकड्डिस्सामि परिकड्डिस्सामि सम्परिकड्डिस्सामि; सेय्यथा'पि नाम बलवा सोण्डिकाकम्मकरो महन्तं सोण्डिकाकिलञ्जं गम्भीरे उदकरहदे पक्खिपित्वा कण्णे गहेत्वा आकड्डेय्य परिकड्डेय्य सम्परिकड्डेय्य, एवमेवा'हं समणं गोतमं वादेन वादं आकड्डिस्सामि परिकड्डिस्सामि सम्परिकड्डिस्सामि; सेय्यथा'पि नाम बलवा सोण्डिकाधुत्तो वालं कण्णे गहेत्वा ओधुनेय्य निधुनेय्य निच्छादेय्य, एवमेवा'हं समणं गोतमं वादेन वादं ओधुनिस्सामि निधुनिस्सामि निच्छादेस्सामि; सेय्यथा पि नाम कुञ्जरं सट्ठिहायनो गम्भीरं पोक्खरणि ओगाहित्वा सण-
धोविकं नाम कीळितजातं कीळति, एवमेवा'हं समणं गोतमं सणधोविकं मज्जे कीळितजातं कीळिस्सामि । हन्द चा'हं भन्ते गच्छामि समणस्स गोतमस्स इमस्मि कथावत्थुस्मि वादं आरोपेस्सामी'ति । 'गच्छ त्वं गहपति समणस्स गोतमस्स इमस्मि कथावत्थुस्मि वादं आरोपेहि; अहं वा हि गहपति समणस्स गोतमस्स वादं आरोपेय्यं, दीघतपस्सी वा निगण्ठो त्वं वा'ति ।

[६] एवं वुत्ते दीघतपस्सी निगण्ठो निगण्ठं नाटपुत्तं एतद'वोच :—
 'न खो मे'तं भन्ते रुच्चति यं उपालि गहपति समणस्स गोतमस्स वादं
 आरोपेय्य; समणो हि भन्ते गोतम मायावी, आवट्ठानि मायं जानाति याय
 अञ्जतित्थियानं सावके आवट्ठेती'ति । 'अट्ठानं खो एतं तपस्सि अनवकासो
 यं उपालि गहपति समणस्स गोतमस्स सावकत्तं उपगच्छेय्य । ठानं च खो
 एतं विज्जति यं समणो गोतमो उपालिस्स गहपतिस्स सावकत्तं उपगच्छेय्य ।
 'गच्छ त्वं गहपति समणस्स गोतमस्स इमस्मिं कथावथुस्मिं वादं आरो-
 पेहि; अहं वा हि गहपति समणस्स गोतमस्स वादं आरोपेय्यं दीघ-
 तपस्सी वा निगण्ठो त्वं वा'ति । दुतियम्पि खो....पे०....ततियम्पि खो
 दीघतपस्सी निगण्ठो निगण्ठं नाटपुत्तं एतद'वोच':—'न खो मेतं भन्ते
 रुच्चति यं उपालि गहपति समणस्स गोतमस्स वादं आरोपेय्य,....पे०....अहं
 वा हि गहपति समणस्स गोतमस्स वादं आरोपेय्यं दीघतपस्सी वा
 निगण्ठो त्वं वा'ति ।

[७] 'एवं भन्ते'ति खो उपालि गहपति निगण्ठस्स नाटपुत्तस्स
 पटिस्सुत्वा उट्ठाया'सना निगण्ठं नाटपुत्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा
 येन पावारिकम्बवनं येन भग्वा तेनु'पसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्तं
 अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो उपालि गहपति
 भगवन्तं एतद'वोच :—'आगमा नु खो इध भन्ते दीघतपस्सी निगण्ठो'ति ? ।
 'आगमा खो इध गहपति दीघतपस्सी निगण्ठो'ति । 'अहु पन ते भन्ते
 दीघतपस्सिना निगण्ठेन सद्धिं कोचिदेव कथासल्लपो'ति ?' । 'अहु खो मे
 गहपति दीघतपस्सिना निगण्ठेन सद्धिं कोचिदेव कथासल्लपो'ति !' 'यथा-
 कथं पन ते भन्ते अहु दीघतपस्सिना निगण्ठेन सद्धिं कोचिदेव कथा-
 सल्लपो'ति ?' । अथ खो भग्वा यावतको अहोसि दीघतपस्सिना निगण्ठेन
 सद्धिं कथासल्लपो तं सब्बं उपालिस्स गहपतिस्स आरोचेसि । एवं वुत्ते

उपालि गहपति भगवन्तं एतद'वोच :—‘साधु साधु भन्ते तपस्सी, यथा तं सुतवता सावकेन सम्मदेव सत्थुसासनं आजानन्तेन....पे०....नो तथा मनोदण्डो'ति । ‘सचे खो त्वं गहपति सच्चे पतिट्ठाय मन्तेय्यासि सिया नो एत्थ कथासह्यपो'ति ?’ । ‘सच्चे अहं भन्ते पतिट्ठाय मन्तेस्सामि, होतु नो एत्थ कथासह्यपो'ति’ ।

[८] ‘तं किं मज्झसि गहपति इध'स्स निगण्ठो आबाधिको दुक्खितो बाब्बहगिलानो सीतोदकपटिक्खित्तो उण्होदकपटिसेवी, सो सीतोदकं अलभमानो कालं करेय्य । इमस्स पन गहपति निगण्ठो नाटपुत्तो कत्थूप-पत्तिं पज्जापेती'ति ?’ । ‘अत्थि भन्ते मनोसत्ता नाम देवा, तत्थ सो उपपज्जति’ । ‘तं किस्स हेतु ?’ ‘असु हि भन्ते मनोपटिबद्धो कालं करो-ती'ति ?’ । ‘गहपति गहपति मनसिकरित्वा खो गहपति व्याकरोहि, न खो ते सन्धीयति पुरिमेन वा पच्छिमं पच्छिमेन वा पुरिमं । भासिता खो पन ते गहपति एसा वाचा :—‘सच्चे अहं भन्ते पतिट्ठाय मन्तेस्सामि, होतु नो एत्थ कथासह्यपो'ति ।’ ‘किञ्चापि भन्ते भगवा एवमा'ह, :—‘अथ खो कायदण्डो व महासावज्जतरो पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स कम्मस्स पवत्तिया, नो तथा वचीदण्डो नो तथा मनोदण्डो'ति’ । ‘तं किं मज्झसि गहपति इधस्स निगण्ठो चातुयामसंवरसंवुतो सब्बवारिवारितो सब्बवारियुतो सब्बवारिधुतो सब्बवारिफुटो, सो अभिक्कमन्तो पटिक्कमन्तो बहू खुद्दके पाणे सङ्घातं आपादेति । इमस्स पन गहपति निगण्ठो नाटपुत्तो कं विपाकं पज्जापेति’ । ‘असश्चेतनिकं भन्ते निगण्ठो नाटपुत्तो नो महासावज्जं पज्जापेति’ इति । ‘सचे पन गहपति चेतती'ति ? । ‘महासावज्जं भन्ते होती'ति । ‘चेतनं पन गहपति निगण्ठो नाटपुत्तो किस्मिं पज्जापेती'ति ? । ‘मनोदण्डस्मिं भन्ते'ति । ‘गहपति गहपति मनसि करित्वा खो गहपति व्याकरोहि....पे०.... कथा-सह्यपो'ति । ‘किञ्चापि भन्ते भगवा एवमा'ह, :—‘अथ खो कायदण्डो व

महासावज्जतरो पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स कम्मस्स पवत्तिया, नो तथा वचीदण्डो नो तथा मनोदण्डो'ति ।

[९] “ तं किं मज्झसि गहपति अयं **नाळन्दा** इद्वा चेव फीता च, बहुजना आकिण्णमनुस्सा'ति । ‘ एवं भन्ते, अयं नाळन्दा इद्वा चेव फीता च, बहुजना आकिण्णमनुस्सा'ति । ‘ तं किं मज्झसि गहपति इध पुरिसो आगच्छेय्य उक्खित्तासिको, सो एवं वदेय्य :—‘ अहं यावतिका इमिस्सा नाळन्दाय पाणा ते एकेन खणेन एकेन मुहुत्तेन एकमंसखलं एकमंसपुञ्जं करिस्सामी'ति ’ । ‘ तं किं मज्झसि गहपति :—पहोति नु खो सो पुरिसो यावतिका इमिस्सा नाळन्दाय पाणा एकेन खणेन एकेन मुहुत्तेन एकमंसखलं एकमंसपुञ्जं कातुं'ति ? । ‘ दस पि भन्ते पुरिसा वीसतिम्पि पुरिसा तिसम्पि पुरिसा चत्तारीसम्पि पुरिसा पञ्चासम्पि पुरिसा नप्पहोन्ति यावतिका इमिस्सा नाळन्दाय पाणा ते एकेन खणेन एकेन मुहुत्तेन एकमंसखलं एकमंसपुञ्जं कातुं; किं हि सोभति एको छवो पुरिसो'ति ? । तं किं मज्झसि गहपति इधा'गच्छेय्य समणो वा ब्राम्हणो वा इद्धिमा चेतोवसिप्पत्तो । सो एवं वदेय्य :—‘ अहं इमं नाळन्दं एकेन **मनोपदोसेन** भस्मं करिस्सामी'ति ? । तं किं मज्झसि गहपति पाहोति नु खो सो समणो वा ब्राम्हणो वा इद्धिमा चेतो वसिप्पत्तो इमं नाळन्दं एकेन मनोपदेसेन भस्मं कातुं'ति ? । ‘ दसपि भन्ते नाळन्दा वीसतिम्पि नाळन्दा तिसतिम्पि नाळन्दा चत्तारीसम्पि नाळन्दा पञ्चासम्पि नाळन्दा पहोति सो समणो वा ब्राम्हणो वा इद्धिमा चेतोवसिप्पत्तो एकेन मनोपदोसेन भस्मं कातुं, किं हि सोभति एका छवा नाळन्दा'ति ? । ‘ गहपति गहपति मनसि करित्वा खो गहपति व्याकरोहिपे० कथासल्लापो'ति । ‘ किञ्चापि भन्ते भगवा एवमा'ह, अथ खो कायदण्डो व महासावज्जतरो पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स कम्मस्स पवत्तिया नो तथा वचीदण्डो

नो तथा मनोदण्डो'ति' । 'तं किं मज्जसि गहपति :—' सुतं ते दण्डकारज्जं कालिङ्गारज्जं मेज्जारज्जं मातङ्गारज्जं अरज्जं अरज्जभूतं'ति ? । 'एवं भन्ते, सुतं मे दण्डकारज्जं कालिङ्गारज्जं मेज्जारज्जं मातङ्गारज्जं अरज्जं अरज्जभूतं'ति । 'तं किं मज्जसि गहपति किन्ति ते सुतं केन तं दण्डकारज्जं कालिङ्गारज्जं मेज्जारज्जं मातङ्गारज्जं अरज्जं अरज्जभूतं'ति ? 'सुतं मेतं भन्ते इसीनं मनोपदोसेन तं दण्डकारज्जं कालिङ्गारज्जं मेज्जारज्जं मातङ्गारज्जं अरज्जं अरज्जभूतं'ति । 'गहपति गहपति मनसि करित्वा खो गहपति व्याकरोहि.... पे०कथासल्लपो'ति ।

[१०] पुरिमेन एवा'हं भन्ते ओपम्मेन भगवतो अत्तमनो अभिरद्धो । अपि चा'हं इमानि भगवतो विचरितानि पज्जहपटिभानानि सोतुकामो एसा'हं भगवन्तं पच्चनीकातब्बं अमजिस्सं । अभिक्कन्तं भन्ते, अभिक्कन्तं भन्ते....पे०..... (५४.२४) पाणुपेतं सरणगतं'ति ।

[११] “ अन्विच्चकारं खो गहपति करोहि । अन्विच्चकारो तुम्हादिसानं जातमनुस्सानं साधु होती'ति ” । इमिना प'हं भन्ते भगवतो भिय्यो सोमत्ताय अत्तमनो अभिरद्धो यं मं भगवा एवमा'ह :—' अन्विच्चकारं खो गहपति करोहि, अन्विच्चकारो तुम्हादिसानं जातमनुस्सानं साधु होती'ति । मं हि भन्ते अज्जतिथिया सावकं लभित्वा केवलकप्पं नाळन्दं पटाकं परिहरेय्युं :—' उपालि अम्हाकं गहपति सावकत्तु'पगतो'ति । अथ च पन मं भगवा एवमा'ह :—' अन्विच्चकारं खो गहपति करोहि, अन्विच्चकारो तुम्हादिसानं जातमनुस्सानं साधु होती'ति । 'एसा'हं भन्ते दुतियम्मि भगवन्तं सरणं गच्छामि धम्मञ्च भिक्खुसङ्घञ्च, उपासकं मं भगवा धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणगतं'ति ।

[१२] “ दीघरत्तं खो ते गहपति निगण्ठानं ओपानभूतं कुलं येन

नेसं उपगतानं पिण्डकं दातब्बं मज्जेय्यासी'ति' । इमिना प'हं भन्ते भगवतो भिग्योसोमत्ताय अत्तमनो अभिरद्धो यं मं भगवा एवमा'ह :—
 “दीघरत्तं खो ते गहपति निगण्ठानं ओपानभूतं कुलं, येन नेसं उप-
 गतानं पिण्डकं दातब्बं मज्जेय्यासी'ति । सुतं मे'तं भन्ते :—“ समणो
 गोतमो एवमा'हं :—‘ मय्हं एव दानं दातब्बं, न अज्जेसं दानं दातब्बं, मय्ह-
 मेव सावकानं दानं दातब्बं, न अज्जेसं सावकानं दानं दातब्बं, मय्ह-
 मेव दिन्नं महप्फलं, न अज्जेसं दिन्नं महप्फलं, मय्हमेव सावकानं दिन्नं
 महप्फलं, न अज्जेसं सावकानं दिन्नं महप्फलं'ति' । अथ च पन मं
 भगवा निगण्ठेसु पि दाने समादपेति । अपि च भन्ते मयमे'त्य कालं
 जानिस्साम । एसा'हं भन्ते ततियम्मि भगवन्तं सरणं गच्छामि
 धम्मञ्च भिक्खुसङ्घञ्च, उपासकं मं भगवा धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं
 सरणगतं'ति' ।

[१३] अथ खो भगवा उपालिस्स गहपतिस्स अनुपुब्बिकथं
 कथेसि :—सेय्यथीदं, दानकथं, सीलकथं, सग्गकथं, कामानं आदीनवं,
 ओकारं संकिलेसं, नेक्खम्मे आनिसंसं पकासेसि । यदा भगवा अज्जासि
 उपालिं गहपतिं कल्लुचित्तं मुदुचित्तं विनीवरणचित्तं, उदग्गचित्तं पसन्न-
 चित्तं, अथ या बुद्धानं सामुक्कंसिका धम्मदेसना तं पकासेसि :—
 ‘ दुक्खं, समुदयं, निरोधं, मग्गं ’ । सेय्यथा'पि नाम सुद्धं कथं अपगतकाळकं
 सम्मदेव रजनं पटिगणहेय्य एवमे'वं उपालिस्स गहपतिस्स तस्मिं येव
 आसने विरजं वीतमलं धम्मचक्खुं उदपादि :—‘ यं किञ्चि समुदय-
 धम्मं सब्बं तं निरोधधम्मं'ति । अथ खो उपालि गहपति दिट्ठधम्मो
 पत्तधम्मो विदितधम्मो परियोगाळ्हधम्मो तिण्णविचिकिच्छो विगतकथं-
 कथो वेसारज्जप्पत्तो अपरप्पच्चयो सत्थुसासने भगवन्तं एतद'वोच, :—‘ हन्द च

दानि मयं भन्ते गच्छाम, बहुकिच्चा मयं बहुकरणीया'ति' । 'यस्स दानि त्वं गहपति कालं मज्जसि' ।

[१४] अथ खो उपालि गहपति भगवतो भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा उट्ठाया'सना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा येन सकं निवेसनं तेनु'पसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा दोवारिकं आमन्तेसि :—'अज्ज-तग्गे सम्म दोवारिक, आवरामि द्वारं निगण्ठानं, निगण्ठीनं; अनावटं द्वारं भगवतो भिक्खून् भिक्खुणीन्, उपासकानं उपासिकानं; सचे कोचि निगण्ठो आगच्छति तमे'नं त्वं एवं वदेय्यासि :—“तिट्ठ भन्ते, मा पाविसि, अज्जतग्गे उपालि गहपति समणस्स गोतमस्स सावकत्तं उपगतो, आव-टं द्वारं निगण्ठानं निगण्ठीनं, अनावटं द्वारं भगवतो भिक्खून् भिक्खुणीन् उपासकानं उपासिकानं; सचे ते भन्ते पिण्डकेन अत्थो एत्थ एव तिट्ठ, एत्थ एव ते आहरिस्सन्ती'ति” । ‘एवं भन्ते'ति खो दोवारिको उपालिस्स गहपतिस्स पच्चस्सोसि ।

[१५] अस्सोसि खो दीघतपस्सी निगण्ठो ‘उपालि किर गहपति समणस्स गोतमस्स सावकत्तं उपगतो'ति । अथ खो दीघतपस्सी निगण्ठो येन निगण्ठो नाटपुत्तो तेनु'पसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा निगण्ठं नाटपुत्तं एत-द'वो'च :—“सुतमे'तं भन्ते, उपालि किर गहपति समणस्स गोतमस्स सावकत्तं उपगतो'ति । अट्ठानं खो एतं तपस्सी अनवकासो यं उपालि गहपति समणस्स गोतमस्स सावकत्तं उपगच्छेय्य । ठान'ञ्च खो एतं विज्जाति, यं समणो गोतमो उपालिस्स गहपतिस्स सावकत्तं उपगच्छे-य्या'ति । दुतियम्पि खो....पे०....ततियम्पि....पे०....खो दीघततपस्सी निगण्ठो निगण्ठं नाटपुत्तं एतद'वोच :—सुतं मेतं भन्ते उपालि किर गहपति समणस्स गोतमस्स सावकत्तं उपगतो'तिपे०.... उपालिस्स

गहपतिस्स सावकत्तं उपगच्छेय्या'ति । 'हन्दा'हं भन्ते गच्छामि याव जानामि यदि वा उपाळी गहपति समणस्स गोतमस्स सावकत्तं उपगतो यदि वा नो'ति' । 'गच्छ त्वं तपस्सि जानाहि यदि वा उपाळि गहपति समणस्स गोतमस्स सावकत्तं उपगतो यदि वा नो'ति ।

[१६] अथ खो दीघतपस्सी निगण्ठो येन उपाळिस्स गहपतिस्स निवेसनं तेनु'पसङ्गमि । अदसा खो दोवारिको दीघतपस्सि निगण्ठं दूरतो व आगच्छन्तं, दिस्वान दीघतपस्सि निगण्ठं एतद'वोच :—'तिट्ठ भन्ते, मा पाविसि, अज्जतग्गे उपाळि गहपति समणस्स गोतमस्स सावकत्तं उपगतो, आवटं द्वारं....पे०....एत्थ एव आहरिस्सन्ती'ति । 'न मे आवुसो पिण्डकेन अत्थो'ति क्वा ततो पटिनिवत्तिवा येन निगण्ठो नाटपुत्तो तेनु' पसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा निगण्ठं नाटपुत्तं एतद'वोच :—'सच्चं येव खो भन्ते यं उपाळि गहपति समणस्स गोतमस्स सावकत्तं उपगतो । एतं खो ते अहं भन्ते ना' लत्थं :—'न खो मे'तं भन्ते रुच्चति यं उपाळि गहपति समणस्स गोतमस्स वादं आरोपेय्य, समणो हि भन्ते गोतमो मायावी आवट्ठिनि मायं जानाति, याय अज्जतिथियानं सावके आवट्ठेती'ति । 'आवट्ठो खो ते भन्ते उपाळि गहपति समणेन गोतमेन आवट्ठनिया मायाया'ति । 'अट्ठानं खो एतं तपस्सि अनवकासो यं उपाळि गहपति समणस्स गोतमस्स सावकत्तं उपगच्छेय्य, ठानञ्च खो एतं विज्जति यं समणो गोतमो उपाळिस्स गहपतिस्स सावकत्तं उपगच्छेय्या'ति । दुतियम्पि खो....पे०....ततियम्पि खो दीघतपस्सी निगण्ठो निगण्ठं नाटपुत्तं एतद'वोच :—'सच्चं येव खो भन्ते यं उपाळि गहपति समणस्स गोतमस्स सावकत्तं उपगतो । एतं खो ते अहं भन्ते नालत्थं :—'न खो मे'तं भन्ते रुच्चति यं उपाळि गहपति समणस्स गोतमस्स वादं आरोपेय्य, समणो हि भन्ते गोतमो मायावी....पे०....समणेन गोतमेन आवट्ठनिया मायाया'ति । 'अट्ठानं खो एतं तपस्सि अनव-

कासो....पे०....गहपतिस्स सावकत्तं उपगच्छेय्य । ‘हन्द चा’हं तपस्सि गच्छामि याव सामं येव जानामि यदि वा उपालि गहपति समणस्स गोतमस्स सावकत्तं उपगतो यदि वा नो’ति ।

[१७] अथ खो निगण्ठो नाटपुत्तो महतिया निगण्ठपरिसाय सद्धि येन उपालिस्स गहपतिस्स निवेसनं तेनु’पसङ्गमि । अइसा खो दोवारिको निगण्ठं नाटपुत्तं दूरतो व आगच्छन्तं, दिस्वान निगण्ठं नाटपुत्तं एतद’-वोच :—‘तिट्ठ भन्ते, मा पाविसि, अज्जतग्गे उपालि गहपति समणस्स गोतमस्स सावकत्तं उपगतो....पे०.... एथ एव ते आहरिस्सन्ती’ति । तेन हि सम्म दोवारिक येन उपालि गहपति तेनु’पसङ्गमि उपसङ्गमिवा उपालि गहपति एवं वदेहि :—‘निगण्ठो भन्ते नाटपुत्तो महतिया निगण्ठपरिसाय सद्धि बहिद्वारकोट्टके ठितो, सो ते दस्सनकामो’ति । ‘एवं भन्ते’ति खो दोवारिको निगण्ठस्स नाटपुत्तस्स पटिस्सुत्वा येन उपालि गहपति तेनु’पसङ्गमि, उपसङ्गमिवा उपालि गहपति एतद’वोच :—‘निगण्ठो भन्ते नाटपुत्तो महतिया निगण्ठपरिसाय सद्धि बहिद्वारकोट्टके ठितो, सो ते दस्सनकामो’ति । ‘तेन हि सम्म दोवारिक, मज्झिमाथ द्वारसालाय आसनानि पञ्जापेही’ति । ‘एवं भन्ते’ति खो दोवारिको उपालिस्स गहपतिस्स पटिस्सुत्वा मज्झिमाय द्वारसालाय आसनानि पञ्जापेत्वा येन उपालि गहपति तेनु’पसङ्गमि, उपसङ्गमिवा उपालि गहपति एतद’वोच :—‘पञ्जत्तानि खो ते भन्ते मज्झिमाय द्वारसालाय आसनानि, यस्स दानि कालं मज्जसि इति’ । अथ खो उपालि गहपति येन मज्झिमा द्वारसाला तेनु’पसङ्गमि, उपसङ्गमिवा यं तथ आसनं अग्वच्च सेट्ठच्च उत्तमच्च पणीतच्च तथ निसीदित्वा दोवारिकं आमन्तेसि :—“ तेन हि सम्म दोवारिक येन निगण्ठो नाटपुत्तो तेनु’पसङ्गम, उपसङ्गमिवा निगण्ठं नाटपुत्तं एवं वदेहि :—“ उपालि भन्ते गहपति एव’माह :—“ पविस

किर भन्ते सचे आकङ्क्षी'ति । 'एवं भन्ते' ति खो दोवारिको उपालिस्स गहपतिस्स पटिस्सुत्वा येन निगण्ठो नाटपुत्तो तेनु' पसङ्कमि, उपसङ्कमिन्वा निगण्ठं नाटपुत्तं एतद'वोच :—'उपालि भन्ते गहपति एवम'हः—'पविस किर भन्ते सचे आकङ्क्षी'ति । अथ खो निगण्ठो नाटपुत्तो महत्तिया निगण्ठपरिसाय सद्धिं येन मज्झिमा द्वारसाला तेनु'पसङ्कमि ।

[१८] अथ खो उपालि गहपति यं सुदं पुब्बे व यतो पस्सति निगण्ठं नाटपुत्तं दूरतो व आगच्छन्तं दिस्वान ततो पच्चुगन्त्वा यं तत्थ आसनं अगगच्छ सेट्ठञ्च उत्तमञ्च पणीतञ्च तं उत्तरासङ्गेन पमज्जित्वा परि-
गहेत्वा निसीदापेति, सो दानि यं तत्थ आसनं अगगच्छ सेट्ठञ्च उत्त-
मञ्च पणीतञ्च तत्थ सामं निसीदित्वा निगण्ठं नाटपुत्तं एतद'-
वोच :—'संविज्जन्ते खो भन्ते आसनानि, सचे आकङ्क्षसि निसीदा'ति । एवं वुत्ते निगण्ठो नाटपुत्तो उपालिं गहपतिं एतद'वोच :—'उम्मत्तो'सि त्वं गहपति, दत्तो'सि त्वं गहपति :—'गच्छाम'हं भन्ते समणस्स गोतमस्स वादं आरोपेस्सामी'ति गन्त्वा महता वादसङ्घाटेन पटिमुक्को आगतो । सेय्यथापि गहपति पुरिसो अण्डहारको गन्त्वा उब्भतेहि अण्डेहि आगच्छेय्य, सेय्यथा वा पन गहपति पुरिसो अक्खिक्कहारको गन्त्वा उब्भतेहि अक्खीहि आगच्छेय्य, एवमे'व खो त्वं गहपति अक्खिक्कहारको 'गच्छाम'हं भन्ते समणस्स गोतमस्स वादं आरोपेस्सामी'ति गन्त्वा महता'सि वादसङ्घाटेन पटिमुक्को आगतो । आवट्ठो'सि खो त्वं गहपति समणेन गोतमेन आवट्ठनिया मायाया'ति' ।

[१९] 'भट्ठिका भन्ते आवट्ठनी माया । कल्याणी भन्ते आवट्ठनी माया । पिया मे भन्ते आतिसालोहिता इमाय आवट्ठनिया आवट्ठेय्यं पियानम्पि मे अस्स आतिसालोहितानं दीघरत्तं हिताय सुखाय । सब्बे चे'पि भन्ते खत्तिया इमाय आवट्ठनिया आवट्ठेय्यं सब्बेसानम्पि अस्स

खत्तियानं दीघरत्तं हिताय सुखाय । सब्बे चे'पि भन्ते ब्राम्हणा....पे०....
 वेस्सा....पे०....सुद्धा इमाय आवट्टनिया आवट्टेय्युं सब्बेसं प'स्स सुदानं
 दीघरत्तं हिताय सुखाय । सदेवको चे पि भन्ते लोको समारको सब्रम्हको
 सस्समणब्राम्हणी पजा सदेवमनुस्सा इमाय अवट्टनिया आवट्टेय्य सदेवकस्स
 लोकस्स समारकस्स सब्रम्हकस्स सस्समणब्राम्हणिया पजाय सदेव-
 मनुस्साय दीघरत्तं हिताय सुखाय । तेन हि भन्ते उपमं ते करिस्सामि,
 उपमाय पि'ध एकच्चे विञ्जू पुरिसा भासितस्स अत्थमा'जानन्ति ।

[२०] 'भूतपुब्बं भन्ते अज्जरस्स ब्राम्हणस्स जिणस्स वुड्डस्स
 महल्लकस्स दहरा माणविका पजापती अहोसि गब्भिनी उपविजज्जा । अथ
 खो भन्ते सा माणविका तं ब्राम्हणं एतद'वोच :—'गच्छ त्वं ब्राम्हण
 आपणा मक्कटच्छापकं किणित्वा आनेहि यो मे कुमारकस्स कीळापनको
 भविस्सती'ति' । एवं वुत्ते भन्ते सो ब्राम्हणो तं माणविकं एतद'वोच :—
 'आगमेहि ताव भोति याव विजायसि; सचे त्वं भोति कुमारकं विजायिस्स-
 सि तस्सा ते अहं आपणा मक्कटच्छापकं किणित्वा आनिस्सामि, यो ते
 कुमारकस्स कीळापनको भविस्सति; सचे पन त्वं भोति कुमारिकं विजायि-
 स्ससि तस्सा ते 'हं आपणा मक्कटच्छापिकं किणित्वा आनिस्सामि या ते
 कुमारिकाय कीळापनिका भविस्सती'ति' । दुतियम्पि खो भन्ते सा
 माणविका तं ब्राम्हणं एतद'वोच :—'गच्छ त्वं ब्राम्हणपे०....भविस्स-
 ती'ति' । दुतियम्पि खो भन्ते सो ब्राम्हणो तं माणविकं एतद'वोच :—
 'आगमेहि ताव भोति याव विजायसिपे०.... कीळापनिका
 भविस्सती'ति' । ततियम्पि खो भन्ते सा माणविका तं ब्राम्हणं
 एतद'वोच :—'गच्छ त्वं ब्राम्हणपे०.... भविस्सती'ति । अथ खो भन्ते
 सो ब्राम्हणो तस्सा माणविकाय सारत्तो पटिबद्धचित्तो आपणा
 मक्कटच्छापकं किणित्वा आनेत्वा तं माणविकं एतद'वोच :—'अयं ते भोति

आपणा मक्कटच्छापको किणित्वा आनीतो यो ते कुमारकस्स कीळापनको भविस्सती'ति' । एवं वुत्ते भन्ते सा माणविका तं ब्राम्हणं एतद'वोच :— 'गच्छ त्वं ब्राम्हण इमं मक्कटच्छापकं आदाय येन रत्तपाणि रजकपुत्तो तेनु' पसङ्कम, उपसङ्कमित्वा रत्तपाणिं रजकपुत्तं एवं वदेहि :—'इच्छाम'हं सम्म रत्तपाणि इमं मक्कटच्छापकं पीतावलेपनं नाम रङ्गजातं रञ्जितं आकोटितपच्चाकोटितं उभतोभागविमट्ठं'ति' । अथ खो भन्ते सो ब्राम्हणो तस्सा माणविकाय सारत्तो पटिबद्धचित्तो तं मक्कटच्छापकं आदाय येन रत्तपाणि रजकपुत्तो तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा रत्तपाणिं रजकपुत्तं एतद'वोच :— 'इच्छाम'हं सम्म रत्तपाणि इमं मक्कटच्छापकं पीतावलेपनं नाम रङ्गजातं रञ्जितं आकोटितपच्चाकोटितं उभतोभागविमट्ठं'ति' । एवं वुत्ते भन्ते रत्तपाणि रजकपुत्तो तं ब्राम्हणं एतद'वोच :—'अयं खो ते भन्ते मक्कटच्छापको रङ्गक्खमो हि खो, नो आकोटनक्खमो नो विमज्जनक्खमो'ति' । एवमे'व खो भन्ते बालानं निगण्ठानं वादो रङ्गक्खमो हि खो बालानं नो पण्डितानं, नो अनुयोगक्खमो, नो विमज्जनक्खमो । अथ खो भन्ते सो ब्राम्हणो अपरेन समयेन नवं दुस्सयुगं आदाय येन रत्तपाणि रजकपुत्तो तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा रत्तपाणिं रजकपुत्तं एतद'वोच :—'इच्छाम'हं सम्म रत्तपाणि इमं नवं दुस्सयुगं पीतावलेपनं नाम रङ्गजातं रञ्जितं आकोटितपच्चाकोटितं उभतोभागविमट्ठं'ति' । एवं वुत्ते भन्ते रत्तपाणि रजकपुत्तो तं ब्राम्हणं एतद'वोच :—'इदं खो ते भन्ते नवं दुस्सयुगं रङ्गक्खमश्चेव आकोटनक्खमश्च विमज्जनक्खमश्चा'ति । एवमे'व खो भन्ते तस्स भगवतो वादो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स रङ्गक्खमो चे'व पण्डितानं नो बालानं अनुयोगक्खमो च विमज्जनक्खमो चा'ति' ।

[२१] 'सराजिका खो तं गहपति परिसा एवं जानाति :—'उपालि गहपति निगण्ठस्स नाटपुत्तस्स सावको'ति; कस्स तं गहपति सावकं धारेमा'ति ?' ।

एवं वुत्ते उपालि गृहपति उद्वाया'सना एकसं उत्तरासङ्गं करित्वा येन भगवा
तेन'ञ्जलिं पणामेत्वा निगण्ठं नाटपुत्तं एतद'वोचः—' तेन हि भन्ते सुणोहि
यस्सा'हं सावको :—

धीरस्स विगतमोहस्स पभिन्नखिलस्स विजितविजयस्स ।
अनिघस्स सुसमचित्तस्स बुद्धसीलस्स साधुपञ्चस्स ।
वेस्सन्तरस्स विमलस्स भगवतो तस्स सावकोहम'स्मि ॥ १ ॥

अकथंकाथिस्स तुसितस्स वन्तलोकामिसस्स मुदितस्स ।
कतसमणस्स मनुजस्स अन्तिमसारीरस्स नरस्स ।
अनोपमस्स विरजस्स भगवतो तस्स सावकोहम'स्मि ॥ २ ॥

असंसयस्स कुत्सलस्स वेनयिकस्स सारथिवरस्स ।
अनुत्तरस्स रुचिरधमस्स निक्कङ्कस्स पभासकरस्स ।
मानच्छिदस्स वीरस्स भगवतो तस्स सावकोहम'स्मि ॥ ३ ॥

निसभस्स अप्पमेय्यस्स गम्भीरस्स मोनपत्तस्स ।
खेमङ्करस्स वेदस्स धम्मट्ठस्स संवुत्तस्स ।
सङ्गातिगस्स मुत्तस्स भगवतो तस्स सावकोहम'स्मि ॥ ४ ॥

नागस्स पन्तसेनस्स खीणसंयोजनस्स मुत्तस्स ।
पटिमन्तकस्स धोनस्स पन्नधजस्स वीतरागस्स ।
दन्तस्स निण्णपञ्चस्स भगवतो तस्स सावकोहम'स्मि ॥ ५ ॥

इसिसत्तमस्स अकुहस्स तेविज्जस्स ब्रम्हपत्तस्स ।
नहातकस्स पदकस्स पस्सद्वस्स विदितवेदस्स ।
पुरिन्ददस्स सक्कस्स भगवतो तस्स सावकोहम'स्मि ॥ ६ ॥

अरियस्स भावित्तस्स पत्तिपत्तस्स वेय्याकरणस्स ।
सतीमतो विपस्सिस्स अनभिनतस्स नो अपगतस्स ।
अनेजस्स वसिप्पत्तस्स भगवतो तस्स सावकोहम'स्मि ॥ ७ ॥

सम्मगतस्स ज्ञायिस्स अननुगतन्तरस्स सुद्धस्स ।
असितस्स अप्पहीनस्स पविवित्तस्स अग्गपत्तस्स ।
तिण्णस्स तारयन्तस्स भगवतो तस्स सावकोहम'स्मि ॥ ८ ॥

सन्तस्स भूरिपञ्चस्स महापञ्चस्स वीतलोभस्स ।
तथागतस्स मुगतस्स अप्पटिपुग्गलस्स असमस्स ।
विसारदस्स निपुणस्स भगवतो तस्स सावकोहम'स्मि ॥ ९ ॥

तण्हच्छिदस्स बुद्धस्स वीतधूमस्स अनुपलित्तस्स ।
आहुनेय्यस्स यक्खस्स उत्तमपुग्गलस्स अतुलस्स ।
महतो यसग्गपत्तस्स भगवतो तस्स सावकोहमस्मी'ति' ॥ १० ॥

[२२] 'कदा सञ्जूब्बहा पन ते गहपति इमे समणस्स गोतमस्स वण्णा'ति । सेय्यथा'पि भन्ते नानापुप्फानं महापुप्फरासि, तमेनं दक्खो माला-
कारो वा मालाकार'न्तेवासी वा विचित्रं मालं गन्थेय्य, एवमे'व खो भन्ते
सो भगवा अनेकवण्णो अनेकसतवण्णो । को हि भन्ते वण्णारहस्स वण्णं
न करिस्सती'ति ?' ।

[२३] अथ खो निगण्ठस्स नाटपुत्तस्स भगवतो सक्कारं असहमानस्स
तथेव उण्हं लोहितं मुखतो उग्गञ्छी'ति' ।

उपालिसुत्तन्तं छट्ठं

[७ कुक्कुरघतिकसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा कोळियेसु विहरति; हलिहवसनं नाम कोळियानं निगमो । अथ खो पुण्णो च कोळियपुत्तो गोवतिको, अचेलो च सेनियो कुक्कुरवतिको येन भगवा तेनु'पसङ्कमिसु उपसङ्कमित्वा पुण्णो कोळियपुत्तो गोवतिको भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि; अचेलो पन सेनियो कुक्कुरवतिको भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा कुक्कुरो'व पलिकुजित्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो पुण्णो कोळियपुत्तो गोवतिको भगवन्तं एतद'वोच :—'अयं भन्ते अचेलो सेनियो कुक्कुरवतिको दुक्करकारको छमानिक्खित्तं भुञ्जति, तस्स तं कुक्कुरवतं दीघरत्तं समत्तं समादिण्णं, तस्स का गति को अभिसम्परायो'ति' ? । अलं पुण्ण तिट्ठे'तं, मा मं एतं पुच्छी'ति' । दुतियम्पि खो....पे०....ततियम्पि खो पुण्णो कोळियपुत्तो गोवतिको भगवन्तं एतद'वोच :—'अयं भन्ते अचेलो सेनियो कुक्कुरो दुक्करकारको छमानिक्खित्तं भुञ्जति, तस्स का गति को अभिसम्परायो'ति' ? । अद्वा खो ते अहं पुण्ण न लभामि, अलं पुण्ण, तिट्ठे'तं, मा मं एतं पुच्छी'ति, अपि च ते अहं व्याकरिस्सामि' ।

[२] “इध पुण्ण एकच्चो कुक्कुरवतं भावेति परिपुण्णं अब्बोकिण्णं, कुक्कुरसीलं भावेति परिपुण्णं अब्बोकिण्णं, कुक्कुरचित्तं भावेति परिपुण्णं अब्बोकिण्णं, कुक्कुराकप्पं भावेति परिपुण्णं अब्बोकिण्णं । सो कुक्कुरवतं भावेत्वा परिपुण्णं अब्बोकिण्णं, कुक्कुरसीलं भावेत्वा....पे०....कुक्कुरचित्तं भावेत्वा....पे०....कुक्कुराकप्पं भावेत्वा परिपुण्णं अब्बोकिण्णं, कायस्स भेदा परम्मरणा कुक्कुरानं सहव्यतं उपपज्जति । सचे खो पन'स्स एवं दिट्ठि

होति :—‘इमिना’हं सीलेन वा वतेन वा तपेन वा ब्रम्हचरियेन वा देवो वा भविस्सामि देवञ्जतरो वा’ति, सा’स्स होति मिच्छादिद्वि । मिच्छादिद्विस्स खो अहं पुण्ण द्विन्नं गतीनं अञ्जतरं गतिं वदामि:—‘निरयं वा तिरच्छानयोनिं वा’ । इति खो पुण्ण सम्पज्जमानं कुक्कुरवतं कुक्कुरानं सहव्यतं उपनेति, विपज्जमानं निरयं’ति’ ।

[३] एवं वुत्ते अचेलो सेनियो कुक्कुरवतिको परोदि अस्सूनि पवत्तेसि । अथ खो भगवा पुण्णं कोळियपुत्तं गोवतिकं एतद’वोच :—‘एतं खो ते अहं पुण्ण ना’लथं, अलं पुण्ण, तिद्वते’तं, मा मं एतं पुच्छी’ति’ । ‘ना’हं भन्ते एतं रोदामि यं मं भगवा एवमा’ह । अपि च मे इदं भन्ते कुक्कुरवतं दीघरत्तं समत्तं समादिण्णं । अयं भन्ते पुण्णो कोळियपुत्तो गोवतिको, तस्स तं गोवतं दीघरत्तं समत्तं समादिण्णं; तस्स का गति, को अभिसम्परायो’ति ?’ । ‘अलं सेनिय, तिद्वते’तं, मा मं एतं पुच्छी’ति’ । दुतियम्पि खोपे०..... ततियम्पि खो अचेलो सेनियो कुक्कुरवतिको भगवन्तं एतद’वोचं:—‘अयं भन्ते पुण्णोपे०.....अभिसम्परायो’ति ? । अद्वा खो ते अलं सेनिय न लभामि :—अलं सेनिय....पे०.....एतं पुच्छी’ति, अपि च ते अहं व्याकरिस्सामि । इध सेनिय एकच्चो गोवतं भावेति परिपुण्णं अब्बोकिण्णं, गोसीलं भावेति....पे०..... गोचित्तं भावेति....पे०.....परिपुण्णं, गवाक्पं भावेति परिपुण्णं अब्बोकिण्णं । सो गोवतं भावेत्वा....पे०.....गोसीलं भावेत्वा....पे०.....गोचित्तं भावेत्वापे०.....गवाक्पं भावेत्वा परिपुण्णं अब्बोकिण्णं, कायस्स भेदा परम्भरणा गुन्नं सहव्यतं उपपज्जति । सचे खो पन’स्स एवं दिद्वि होति :—‘इमिना’हं सीलेन....पे०.....मिच्छदिद्वि । मिच्छादिद्विस्स खो अहं सेनिय....पे०..... तिरच्छानयोनिं वा । इति खो सेनिय सम्पज्जमानं गोवतं गुन्नं सहव्यतं उपनेति, विपज्जमानं निरयं’ति’ ।

[४] एवं वुत्ते पुण्णो कोळियपुत्तो गोवतिको परोदि अस्सूनि पव-
त्तेसि । अथ खो भगवा अचेलं सेनियं कुक्कुरवतिकं एतद'वोच :—
'एतं खो ते अहं सेनियं ना'लत्थं, अलं सेनियं, तिड्ढेत'तं, मा मं एतं
पुच्छी'ति' । ना'हं भन्ते एतं रोदामि यं मं भगवा एवमा'ह । अपि च
मे'दं भन्ते गोवतं दीघरत्तं समत्तं समादिण्णं । एवं पसन्नो अहं भन्ते
भगवति :—'पहोति भगवा तथा धम्मं देसेतुं यथा अहञ्चेव इमं गोवतं
पजहेय्यं, अयञ्च अचेलो सेनियो कुक्कुरवतिको तं कुक्कुरवतं पजहेय्या'ति' ।
'तेन हि पुण्ण सुणाहि, साधुकं मनसिकरोहि, भासिस्सामी'ति' । 'एवं
भन्ते'ति खो पुण्णो कोळियपुत्तो गोवतिको भगवतो पच्चस्सोसि । भगवा
एतद'वोच :—

[५] "चत्तारि'मानि पुण्ण कम्मानी मया सयं अभिज्जा सच्छि-
कत्वा पवेदितानि । कतमानि चत्तारि ? :—'अत्थि पुण्ण कम्मं कण्हं
कण्हविपाकं, अत्थि पुण्ण कम्मं सुकं सुक्कविपाकं, अत्थि पुण्ण कम्मं कण्ह-
सुकं कण्हसुक्कविपाकं, अत्थि पुण्ण कम्मं अकण्हं असुकं अकण्हासुक्क-
विपाकं कम्मं कम्मक्खयाय संवत्तति ।

[६] "कतमञ्च पुण्ण कम्मं कण्हं कण्हविपाकं ? । इध पुण्ण एकञ्चो
सब्बाबज्झं कायसङ्गारं अभिसङ्गरोति, सब्बाबज्झं वचीसङ्गारं अभिसङ्गरोति,
सब्बाबज्झं मनोसङ्गारं अभिसङ्गरोति । सो सब्बाबज्झं कायसङ्गारं अभिसङ्गारित्वा
सब्बाबज्झं वचीसङ्गारं अभिसङ्गारित्वा सब्बाबज्झं मनोसङ्गारं अभिसङ्गारित्वा
सब्बाबज्झं लोकं उपपज्जति । तमे'नं सब्बाबज्झं लोकं उपपन्नं समानं
सब्बाबज्झा फस्सा फुसन्ति । सो सब्बाबज्झेहि फस्सेहि फुट्ठो समानो
सब्बाबज्झं वेदनं वेदेति एकन्तदुक्खं, सेय्यथा'पि सत्ता नेरयिका । इति
खो पुण्ण भूता भूतस्स उपपत्तिं होति, यं करोति तेन उपपज्जति,

उपपन्नमेनं फस्सा फुसन्ति । एवम्प'हं पुण्ण 'कम्मदायादा सत्ता'ति वदामि । इदं वुच्चति पुण्ण कम्मं कण्हं कण्हविपाकं ।

[७] “ कतमञ्च पुण्ण कम्मं सुकं सुकविपाकं ? । इध पुण्ण एकच्चो अब्याबज्झं कायसङ्गारं अभिसङ्गरोति अब्याबज्झं वचीसङ्गारं अभिसङ्गरोति अब्याबज्झं मनोसङ्गारं अभिसङ्गरोति, सो अब्याबज्झं कायसङ्गारं अभिसङ्गरित्वा अब्याबज्झं वचीसङ्गारं अभिसङ्गरित्वा अब्याबज्झं मनोसङ्गारं अभिसङ्गरित्वा अब्याबज्झं लोकं उपपज्जति । तमे'नं अब्याबज्झं लोकं उपपन्नं समानं अब्याबज्झा फस्सा फुसन्ति । सो अब्याबज्झेहि फस्सेहि फुट्ठो समानो अब्याबज्झं वेदनं वेदेति एकन्तसुखं, सेय्यथा'पि देवा सुभकिण्णा । इति खो पुण्ण भूता भूतस्स उपपत्ति होति, यं करोति तेन उपपज्जति, उपपन्नमेनं फस्सा फुसन्ति । एवम्प'हं पुण्ण 'कम्मदायादा सत्ता'ति वदामि । इदं वुच्चति पुण्ण कम्मं सुकं सुकविपाकं ।

[८] “ कतमञ्च पुण्ण कम्मं कण्हसुकं कण्हसुकविपाकं ? । इध पुण्ण एकच्चो सव्याबज्झम्पि अब्याबज्झम्पि कायसङ्गारं अभिसङ्गरोति, सव्याबज्झम्पि अब्याबज्झम्पि वचीसङ्गारं अभिसङ्गरोति, सव्याबज्झम्पि अब्याबज्झम्पि मनोसङ्गारं अभिसङ्गरोति । सो सव्याबज्झम्पि अब्याबज्झम्पि कायसङ्गारं अभिसङ्गरित्वा सव्याबज्झम्पि अब्याबज्झम्पि वचीसङ्गारं अभिसङ्गरित्वा सव्याबज्झम्पि अब्याबज्झम्पि मनोसङ्गारं अभिसङ्गरित्वा सव्याबज्झम्पि अब्याबज्झम्पि लोकं उपपज्जति । तमे'नं सव्याबज्झम्पि अब्याबज्झम्पि लोकं उपपन्नं समानं सव्याबज्झम्पि अब्याबज्झम्पि फस्सा फुसन्ति । सो सव्याबज्झेहि पि अब्याबज्झेहि पि फस्सेहि फुट्ठो समानो सव्याबज्झम्पि अब्याबज्झम्पि वेदनं वेदेति वोकिण्णं सुखदुक्खं, सेय्यथा'पि मनुस्सा एकाच्चे च देवा एकच्चे च विनिपा-

तिका । इति खो पुण्ण भूता भूतस्स उपपत्ति होति, यं करोति तेन उप-
पज्जति, उपपन्नमेनं फस्सा फुसन्ति । एवम्प'हं पुण्ण 'कम्मदायादा
सत्ता'ति वदामि । इदं वुच्चति पुण्ण कम्मं कण्हसुकं कण्हसुक-
विपाकं ।

[९] “कतमञ्च पुण्ण कम्मं अकण्हं असुकं अकण्हासुकविपाकं
कम्मं कम्मक्खयाय संवत्तति :—‘तत्र पुण्ण यमि'दं कम्मं कण्हं कण्हविपाकं
तस्स पढानाय या चेतना, यम्पि'दं कम्मं सुक्कं सुक्कविपाकं तस्स
पढानाय या चेतना, यम्पि'दं कम्मं कण्हसुकं कण्हसुकविपाकं तस्स
पढानाय या चेतना, इदं वुच्चति पुण्ण कम्मं अकण्हं असुकं अकण्हा-
सुकविपाकं कम्मं कम्मक्खयाय संवत्तति । इमानि खो पुण्ण चत्तारि
कम्मानि मया सयं अभिज्जा सच्छिक्त्वा पवेदितानी'ति ।

[१०] एवं वुत्ते पुण्णो कोळियपुत्तो गोवतिको भगवन्तं एतद'वोच :—
‘अभिक्रन्तं भन्ते, अभिक्रतं भन्ते । सेय्यथापि भन्ते निकुजितं....पे०.....
(५४.२४) उपासकं मं भगवा धारेतु अज्जनग्गे पाणुपेतं सरणगतं'ति' ।
अचेलो पन सेनियो वुक्कुरवतिको भगवन्तं एतद'वोच :—‘अभिक्रन्तं भन्तं,
अभिक्रतां भन्ते, सेय्यथा'पि भन्ते निकुजितं....पे०.....भिक्षुसङ्घञ्च ।
लभेय्या'हं भन्ते भगवतो सन्तिके पब्बज्जं लभेय्यं उपसम्पदं'ति ।
यो खो सेनिय अज्जतिथियपुब्बो इमस्मिं धम्मविनये आकङ्कति पब्बज्जं
आकङ्कति उपसम्पदं सो चत्तारो मासे परिवसति, चतुन्नं मासानं अच्चयेन
आरद्धचित्ता भिक्खू पब्बाजेन्ति उपसम्पादेन्ति भिक्खुभावाय । अपि च मे'त्थ
पुग्गलो वेमत्तता विदिता'ति । सचे भन्ते अज्जतिथियपुब्बा इमस्मिं धम्मविनये
आकङ्कन्ता पब्बज्जं आकङ्कन्ता उपसम्पदं चत्तारो मासे परिवसन्ति, चतुन्नं
मासानं अच्चयेन आरद्धचित्ता भिक्खू पब्बाजेन्ति उपसम्पादेन्ति भिक्खुभावाय,

‘अहं चत्तारि वस्सानि परिवसिस्सामि, चतुञ्जं मं वस्सानं अच्चयेन आरद्धचित्ता भिक्खू पब्बाजेन्तु उपसम्पादेन्तु भिक्खुभावाया’ति’ ।

[११] अलत्थ खो अचेलो सेनियो कुक्कुरवतिको भगवतो सन्तिके पब्बज्जं अलत्थ उपसम्पदं । अचिरूपसम्पन्नो खो पना’यस्मा सेनियो एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरन्तो न चिरस्सेव यस्स’त्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति तदनुत्तरं ब्रम्हचरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिज्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहासि :—‘खीणा जाति, वुसितं ब्रम्हचरियं, कतं करणीयं, ना’परं इत्थत्ताया’ति अब्भज्जासि । अज्जतरो खो पना’यस्मा सेनियो अरहतं अहोसी’ति ” ।

कुक्कुरवतिकसुत्तन्तं सत्तमं ।

५८

[८. अभयराजकुमारसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा राजगहे विहरति वेळ्ळुवने कलन्द-
कनिवापे । अथ खो अभयो राजकुमारो येन निगण्ठो नाटपुत्तो तेनु’पसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा निगण्ठं नाटपुत्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिञ्जं खो अभयं राजकुमारं निगण्ठो नाटपुत्तो एतद’वोच :—
‘एहि त्वं राजकुमारो, समणस्स गोतमस्स वादं आरोपेहि, एवं ते कल्याणो कित्तिसद्दो अब्भुग्गज्झि’ति । :—‘अभयेन राजकुमारेण समणस्स गोतमस्स एवं महिद्धिकस्स एवं महानुभावस्स वादो आरोपितो’ति’ । ‘यथा कथं पना’हं भन्ते समणस्स गोतमस्स एवं महिद्धिकस्स एवं महानुभावस्स वादं आरोपे-
स्सामी’ति ? । ‘एहि त्वं राजकुमार येन समणो गोतमो तेनु’पसङ्गम-

उपसङ्गमित्वा समणं गोतमं एवं वदेहि :—‘भासेय्य नु, खो भन्ते तथागतो तं वाचं या सा वाचा परेसं अप्पिया अमनापा’ति ? । सचे ते समणो गोतमो एवं पुट्ठो एवं ब्याकरोति :—‘भासेय्य राजकुमार, तथागतो तं वाचं या सा वाचा परेसं अप्पिया अमनापा’ति, तमेनं त्वं एवं वदेय्यासि :—‘अथ किञ्चरहि ते भन्ते पुथुज्जनेन नानाकरणं ? पुथुज्जनो पि हि तं वाचं भासेय्य या सा वाचा परेसं अप्पिया अमनापा’ति ? । सचे पन ते समणो गोतमो एवं ब्याकरोति :—‘न राजकुमार, तथागतो तं वाचं भासेय्य या सा वाचा परेसं अप्पिया अमनापा’ति, तमेनं त्वं एवं वदेय्यासि :—‘अथ किञ्चरहि ते भन्ते देवदत्तो ब्याक्तो, आपायिको देवदत्तो, नेरयिको देवदत्तो, कप्पट्ठो देवदत्तो, अतेकिञ्छो देवदत्तो’ति, ताय च पन ते वाचाय देवदत्तो कुपितो अहोसि अनत्तमनो’ति ? । इमं खो ते राजकुमार समणो गोतमो उभतोकोटिकं पञ्चं पुट्ठो समानो नेव सक्खीति उग्गिलितुं नेव सक्खीति ओग्गिलितुं । सेय्यथा’पि नाम पुरिसस्स अयोसिङ्घाटकं कण्ठे विलगं, सो नेव सक्कणेय्य उग्गिलितुं नेव सक्कुणेय्य ओग्गिलितुं एवमे’व खो ते राजकुमार समणो गोतमो इमं उभतोकोटिकं पञ्चं पुट्ठो समानो नेव सक्खीति उग्गिलितुं नेव सक्खीति ओग्गिलितुं’ति ।

[२] ‘एवं भन्ते’ति खो अभयो राजकुमारो निगण्ठस्स नाटपुत्तस्स पटिस्सुत्वा उट्ठाया’सना निगण्ठं नाटपुत्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा येन भगवा तेनु’पसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नस्स खो अभयस्स राजकुमारस्स सुरियं ओलोकेत्वा एतद’-होसि :—‘अक्कालो खो अज्ज भगवतो वादं आरोपेतुं, स्वे दाना’हं सके निवेसने भगवतो वादं आरोपेस्सामी’ति’, भगवन्तं एतद’बोच :—‘अधिवासेतु मे भन्ते भगवा स्वातनाय अत्तचतुत्थो भन्तं’ति । अधि-वासेसि भगवा तुण्हीभावेन । अथ खो अभयो राजकुमारो भगवतो

अधिवासनं विदित्वा उट्ठाया'सना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदस्निग्धं कत्वा पक्कामि । अथ खो भगवा तस्स रत्तिया अच्चयेन पुञ्चण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमा'दाय येन अभयस्स राजकुमारस्स निवेसनं तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा पञ्जत्ते आसने निसीदि । अथ खो अभयो राजकुमारो भगवन्तं पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन सहत्था सन्तप्पेसि सम्पवारेसि । अथ खो अभयो राजकुमारो भगवन्तं भुत्ताविं ओनीतपत्तपाणिं अञ्जतरं नीचं आसनं गहेत्वा एकमन्तं निसीदि ।

[३] एकमन्तं निसिन्नो खो अभयो राजकुमारो भगवन्तं एतद'वोच :— 'भासेय्य नु खो भन्ते तथागतो तं वाचं या सा वाचा परेसं अप्पिया अमनापा'ति' । 'न खो'त्य राजकुमार एकंसेना'ति । एत्थ भन्ते अनस्सुं निगण्ठा'ति । 'किं पन त्वं राजकुमार एवं वदेसि :—' एत्थ भन्ते अनस्सुं निगण्ठा'ति ? । 'इधा'हं भन्ते येन निगण्ठो नाटपुत्तो तेनु'पसङ्कमि उपसङ्कमित्वा निगण्ठं नाटपुत्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो मं भन्ते निगण्ठो नाटपुत्तो एतद'वोच :—'एहि वं राजकुमार समणस्स गोतमस्स वादं आरोपेहिपे०....आरोपितो'ति । एवं वुत्ते अहं भन्ते निगण्ठं नाटपुत्तं एतद'वोच :—'यथाकथं पना'हं भन्ते समणस्स गोतमस्स....पे०....ओगिलितुं'ति ।

[४] तेन खो पन समयेन दहरो कुमारो मन्दो उत्तानसेय्यको अभयस्स राजकुमारस्स अङ्गे निसिन्नो होति । अथ खो भगवा अभयं राजकुमारं एतद'वोच :—'तं किं मज्जसि राजकुमार सचा'यं कुमारो तुय्हं वा पमादमन्वाय धातिया वा पमादमन्वाय कट्ठं वा कठलं वा मुखे आहरेय्य, किन्ति नं करेय्यासी'ति ? । 'आहरेय्यस्सा'हं भन्ते । सचे अहं भन्ते न सक्कुण्येय्य आदिकेने'व आहत्तुं, वामेन हत्थेन सीसं परिगहेत्वा दस्सिणोणं हत्थेन वङ्क-

झुलिं करित्वा सलोहितम्पि आहरेय्यं । तं किस्स हेतु ? ।' अत्थि मे भन्ते कुमारे अनुकम्पा'ति । 'एवमेव खो राजकुमार यं तथागतो वाचं जानाति अभूतं अतच्छं अनत्यसंहितं, सा च परेसं अप्पिया अमनापा, न तं तथागतो वाचं भासति; यम्पि तथागतो वाचं जानाति भूतं तच्छं अनत्यसंहितं, सा च परेसं अप्पिया अमनापा, तम्पि तथागतो वाचं न भासति; यच्च खो तथागतो वाचं जानाति भूतं तच्छं अत्यसंहितं, सा च परेसं अप्पिया अमनापा, तत्र कालञ्जू तथागतो होति तस्सा वाचाय वेय्याकरणाय । यं तथागतो वाचं जानाति अभूतं अतच्छं अनत्यसंहितं, सा च परेसं पिया मनापा, न तं तथागतो वाचं भासति; यम्पि तथागतो वाचं जानाति भूतं तच्छं अनत्यसंहितं, सा च परेसं पिया मनापा, तम्पि तथागतो वाचं न भासति; यच्च खो तथागतो वाचं जानाति भूतं तच्छं अत्यसंहितं, सा च परेसं पिया मनापा, तत्र कालञ्जू तथागतो होति तस्सा वाचाय वेय्याकरणाय ।' 'तं किस्स हेतु ?' । अत्थि राजकुमार तथागतस्स सत्तेसु अनुकम्पा'ति' ।

[५] ' ये मे भन्ते खत्तियपण्डिता पि ब्राम्हणपण्डिता पि गहपतिपण्डिता पि समणपण्डिता पि पज्जं अभिसङ्खरित्वा तथागतं उपसङ्कमित्वा पुच्छन्ति पुब्बे नु खो एतं भन्ते भगवतो चेतसो परिवितक्कितं होति :- 'ये मं उपसङ्कमित्वा एवं पुच्छिस्सन्ति, तेसा'हं एवं पुट्ठो एवं व्याकरिस्सामी'ति, उदाहु ठानसो व एतं तथागतं पटिभाती'ति' ? । ' तेन हि राजकुमार तज्जेव एत्थ पटिपुच्छिस्सामि, यथा ते खमेय्य तथा नं व्याकरेय्यासि । तं किं मज्जसि राजकुमार कुसलो त्वं रथस्स अङ्गपच्चङ्गानं'ति ? । ' एवं भन्ते, कुसलो अहं रथस्स अङ्गपच्चङ्गानं'ति । ' तं किं मज्जसि राजकुमार ये तं उपसकमित्वा एवं पुच्छेय्युं :— ' किं नाम इदं रथस्स अङ्गपच्चङ्गं'ति, पुब्बे व नु खो ते एतं चेतसो परिवितक्कितं अस्स ' ये मं उपसकमित्वा एवं पुच्छिस्सन्ति तेसा'हं एवं

व्याकरिस्सामी'ति, उदाहु ठानसो वे'तं तं पटिभासेय्यासी'ति' ? । 'अहं हि भन्ते रथिको सञ्जातो कुसलो रथस्स अङ्गपच्चङ्गानं, सब्बानि मे रथस्स अङ्गपच्चङ्गानि सुविदितानि, ठानसो वे'तं मं पटिभासेय्या'ति' । 'एवमेव खो राजकुमार ये ते खत्तियपण्डिता पि ब्राह्मणपण्डिता पि गृहपतिपण्डिता पि समणपण्डिता पज्जं अभिसङ्खरित्वा तथागतं उपसङ्कमित्वा पुच्छन्ति, ठानसो वे'तं तथागतं पटिभाति । तं किस्स हेतु ? । सा हि राजकुमार तथागतस्स धम्मधातु सुप्पटिविद्धा यस्सा धम्मधातुया सुप्पटिविद्धत्ता ठानसो वे' तं तथागतं पटिभाती'ति' ।

[६] एवं वुत्ते अभयो राजकुमारो भगवन्तं एतद'वोच :—' अभिक्कन्तं भन्ते, अभिक्कन्तं भन्ते....पे०....(५४.२४) एवमेवं भगवता अनेकपरियायेन धम्मो पकासितो । एसा'हं भन्ते भगवन्तं सरणं गच्छामि धम्मञ्च भिक्खुसङ्घञ्च । उपासकं मं भगवा धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणगतं'ति । "

अभयराजकुमारसुत्तन्तं अट्ठमं ।

५९

[९ बहुवेदनीयसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । अथ खो पञ्चकङ्को थपति येना'यस्मा उदायि तेनु' पसङ्कामि, उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं उदारिं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो पञ्चकङ्को थपति आयस्मन्तं उदारिं एतद'वोच :—' कति नु खो भन्ते उदायि वेदना वुत्ता भगवता'ति' । ' तिस्रो खो गृहपति वेदना वुत्ता भगवता'ति :—सुखा वेदना,

दुक्खा वेदना, अदुक्खमसुखा वेदना । इमा खो गहपति तिस्सो वेदना वुत्ता भगवता'ति' । ' न खो भन्ते उदायि तिस्सो वेदना वुत्ता भगवता, द्वे वेदना वुत्ता भगवता सुखा वेदना, दुक्खा वेदना । या'यं भन्ते अदुक्खमसुखा वेदना, सन्तस्मिं एसा पणीते सुखे वुत्ता भगवता'ति । दुतियम्पि खो आयस्मा उदायि पञ्चङ्गं थपति एतद'वोच :- ' न खो गहपति द्वे वेदना वुत्ता भगवता, तिस्सो वेदना वुत्ता भगवता....पे०इमा खो गहपति तिस्सो वेदना वुत्ता भगवता'ति । दुतियम्पि खो पञ्चकङ्को थपति आयस्मन्तं उदायि एतद'वोच :- ' न खो भन्ते उदायि तिस्सो वेदना वुत्ता भगवतापे० सुखे वुत्ता भगवता'ति ' । ततियम्पि खो आयस्मा उदायि पञ्चकङ्गं थपति एतद'वोच :- ' नपे०इमा खो गहपति तिस्सो वेदना वुत्ता भगवता'ति । ततियम्पि खो पञ्चकङ्को थपति आयस्मन्तं उदायि एतद'वोच :- ' न खोपे०सुखे वुत्ता भगवता'ति । ने'व खो असक्खि आयस्मा उदायि पञ्चकङ्गं थपति सज्जापेतुं न पना'-सक्खि पञ्चकङ्को थपति आयस्मन्तं उदायि सज्जापेतुं ।

[२] अस्सोसि खो आयस्मा आनन्दो आयस्मतो उदायिस्स पञ्चकङ्गेन थपतिना सद्धि इमं कथासल्लापं । अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अमिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं असिन्नो खो आयस्मा आनन्दो यावत्को अहोसि आयस्मन्तो उदायिस्स पञ्चकङ्गेन थपतिना सद्धि कथासल्लापो तं सब्बं भगवतो आरोचेसि । एवं वुत्ते भगवा आयस्मन्तं आनन्दं एतद'वोच :- 'सन्तं येव खो आनन्द परियायं पञ्चकङ्को थपति उदायिस्स ना'ब्भनुमोदि, सन्तं येव च पन परियायं उदायि पञ्चकङ्गस्स थपतिस्स ना'ब्भनुमोदि । द्वेपि' आनन्द वेदना वुत्ता मया परियायेन । तिस्सो पि वेदना वुत्ता मया परियायेन, पञ्चपि वेदना वुत्ता मया परियायेन, छ पि वेदना वुत्ता मया परियायेन,

अट्टारस्स पि वेदना वुत्ता मया परियायेन, छत्तिंसा'पि वेदना वुत्ता मया परियायेन, अट्टसत्तं वेदनासतम्पि वुत्तं मया परियायेन । एवं परियायदेसितो खो आनन्द मया धम्मो । एवं परियायदेसिते खो आनन्द मया धम्मे ये अञ्जमञ्जस्स सुभासितं सुलपितं न समनुजानिस्सन्ति न समनुमज्जिस्सन्ति न समनुमोदिस्सन्ति तेसमे'तं पाटिकङ्कं :—‘भण्डनजाता कलहजाता विवादापन्ना अञ्जमञ्जं मुखसत्तीहि वितुदन्ता विहरिस्सन्ति ’ । एवं परियायदेसितो खो आनन्द मया धम्मो । एवं परियायदेसिते खो आनन्द मया धम्मे ये अञ्जमञ्जस्स सुभासितं सुलपितं समनुजानिस्सन्ति समनुमज्जिस्सन्ति समनुमोदिस्सन्ति तेसमे'तं पाटिकङ्कं :—‘समग्गा सम्मोदमाना अविवदमाना खीरोदकीभूता अञ्जमञ्जं पियचक्खूहि सम्पस्सन्ता विहरिस्सन्ति ’ ।

[३] “पञ्च खो इमे आनन्द कामगुणा । कतमे पञ्च ? :—चक्खु-विज्जेय्या रूपा इट्ठा कन्ता मनापा पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया; सोतविज्जेय्या सदा....पे०....घानविज्जेय्या गन्धा....पे०....जिब्हाविज्जेय्या रसा....पे०....कायविज्जेय्या फोट्ठब्बा इट्ठा कन्ता मनापा पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया । इमे खो आनन्द पञ्च कामगुणा । यं खो आनन्द इमे पञ्च कामगुणे पटिच्च उप्पज्जति सुखं सोमनस्सं, इदं वुच्चति कामसुखं ।

[४] “यो खो आनन्द एवं वदेय्य :—‘एतपरमं सत्ता सुखं सोमनस्सं पटिसंवेदेन्ती'ति, इदम'स्स ना'नुजानामि । तं किस्स हेतु ? । अत्था'-नन्द एतम्हा सुखा अञ्जं सुखं अभिक्कन्ततरस्स पणीततरस्स । कतमस्स आनन्द एतम्हा सुखा अञ्जं सुखं अभिक्कन्ततरस्स पणीततरस्स ? :—‘इध आनन्द भिक्खु विविच्चेव कामेहि....पे०....(५१'१८) पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । इदं खो आनन्द एतम्हा सुखा अञ्जं सुखं अभिक्कन्ततरस्स पणीततरस्स ।

[५] “ यो खो आनन्द एवं वदेय्य :—‘एतपरमं सत्ता सुखं सोमनस्सं पटि-
संवैदेन्ती’ति, इदम’स्स ना’मुजानामि । तं किस्स हेतु ? । अत्था’नन्द एतम्हा
सुखा अज्जं सुखं अभिक्कन्ततरञ्च पणीततरञ्च । कतमञ्च आनन्द एतम्हा
सुखा अज्जं सुखं अभिक्कन्ततरञ्च पणीततरञ्च ? :—‘ इध आनन्द भिक्खु
वितक्कविचारानं वूपसमा....पे०....(५१*१८) दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज
विहरति । इदं खो आनन्द एतम्हा सुखा अज्जं सुखं अभिक्कन्ततरञ्च
पणीततरञ्च ।

[६] “ यो खो आनन्द एवं वदेय्य :—‘ एतपरमं....पे०....पणी-
ततरञ्च :—‘ इध आनन्द भिक्खु पीतिया च विरागा....पे०....(५१*१८)
ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । इदं खो आनन्द एतम्हा सुखा
अज्जं सुखं अभिक्कन्ततरञ्च पणीततरञ्च ।

[७] “ यो खो आनन्द एवं वदेय्य :—‘ एतपरमं....पे०....पणी-
ततरञ्च :—‘ इध आनन्द भिक्खु सुखस्स च पहाणा....पे०....(५१*१८)
चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । इदं खो आनन्द एतम्हा सुखा
अज्जं मुखं अभिक्कन्ततरञ्च पणीततरञ्च ।

[८] “ यो खो आनन्द एवं वदेय्य :—एतपरमं....पे०....पणीत-
तरञ्च :—‘ इध आनन्द भिक्खु सब्बसो रूपसज्जानं समतिक्रमा....पे०....
(५२*९) आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति ॥ इदं खो आनन्द
एतम्हा सुखा अज्जं सुखं अभिक्कन्ततरञ्च पणीततरञ्च ।

[९] “ यो खो आनन्द एवं वदेय्य :—‘ एतपरमं....पे०....पणीतत-
रञ्च :—‘ इध आनन्द भिक्खु सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिक्रम ‘अनन्तं
विज्जाणं’ति विज्जाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । इदं खो आनन्द
एतम्हा सुखा अज्जं सुखं अभिक्कन्ततरञ्च पणीततरञ्च ।

[१०] “यो खो आनन्द एवं वदेय्यः—‘एतपरमं....पे०....पणीततरस्सः—‘इध आनन्द भिक्खु सब्बसो विज्जाणञ्चायतनं समतिकम्म ‘न’त्थि किञ्ची’ति आकिञ्चञ्जायतनं उपसम्पज्ज विहरति । इदं खो आनन्द एतम्हा सुखा अज्जं सुखं अभिक्कन्ततरस्स पणीततरस्स ।

[११] “यो खो आनन्द एवं वदेय्यः—‘एतपरमं....पे०....पणीततरस्सः—‘इध आनन्द भिक्खु सब्बसो आकिञ्चञ्जायतनं समतिकम्म नेव-सञ्जानासञ्जायतनं उपसम्पज्ज विहरति । इदं सो आनन्द एतम्हा सुखा अज्जं सुखं अभिक्कन्ततरस्स पणीततरस्स ।

[१२] “ यो खो आनन्द एवं वदेय्यं :—‘एतपरमं....पे०....पणीततरस्सः—‘ इध आनन्द भिक्खु सब्बसो नेवसञ्जानासञ्जायतनं सम-तिकम्म सञ्जावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति । इदं खो आनन्द एतम्हा सुखा अज्जं सुखं अभिक्कन्ततरस्स पणीततरस्स ।

[१३] “ ठानं खो पने’तं आनन्द विज्जति, यं अज्जतित्थिया परिब्बाजका एवं वदेय्युं:—‘ सञ्जावेदयितनिरोधं समणो गोतमो आह, तस्स सुखस्मिं पञ्जापेति, तयि’दं किं सु ? तयिदं कथं सू’ति’ । ‘एवंवादिनो आनन्द अज्जतित्थिया परिब्बाजका एवम’स्सु वचनीया :—‘ न खो आवुसो भगवा सुखं येव वेदनं सन्धाय सुखस्मिं पञ्जापेति, अपि च आवुसो यत्थ यत्थ सुखं उपलब्धमि यदिं यदिं तं तं तथागतो सुखस्मिं पञ्जापेती’ति ” ।

[१४] इदम’वोच भगवा । अत्तमनो आयस्मा आनन्दो भगवतो भासितं अभिनन्दी’ति ।

बहुवेदनीयसुतन्तं नवमं

[१० अपण्णकसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा कोसलेसु चारिकं चरमानो महता भिक्षुसङ्घेन सद्धिं येन साला नाम कोसलानं ब्राम्हणगामो तद'वसरि । अस्सोसुं खो सालेय्यका ब्राम्हणगहपतिका :—‘समणो खलु भो गोतमो सक्कपुत्तो सक्ककुल्ला पब्बजितो कोसलेसु चारिकं चरमानो महता भिक्षुसङ्घेन सद्धिं सालं अनुप्पत्तो । तं खो पन भवन्तं गोतमं एवं कल्याणो कित्तिसदो अब्भुगगतो :—‘इति पि सो भगवा अरहं....पे०..... (५१.११)....पे०....परिसुद्धं ब्रम्हचरियं पकासेति । साधु खो पन तथारूपानं अरहतं दस्सनं होती'ति' ।

[२] अथ खो सालेय्यका ब्राम्हणगहपतिका येन भगवा तेनु'पसङ्कमिस्सु, उपसङ्कमिवा अप्पेकच्चे भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीर्दिसु, अप्पेकच्चे भगवता सद्धिं सम्मोर्दिसु, सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीर्दिसु, अप्पेकच्चे येन भगवा तेन अञ्जलिं पणामेत्वा एकमन्तं निसीर्दिसु, अप्पेकच्चे भगवतो सन्तिके नामगोत्तं सावेत्वा एकमन्तं निसीर्दिसु, अप्पेकच्चे तुण्ही-भूता एकमन्तं निसीर्दिसु । एकमन्तं निसिन्ने खो सालेय्यके ब्राम्हणगहपतिके भगवा एतद'वोच :—‘अत्थि पन वो गहपतयो कोचि मनापो सत्था यस्मि वो आकारवती सद्धा पटिलद्धा'ति' ? । ‘न'त्थि खो नो भन्ते कोचि मनापो सत्था यस्मि नो आकारवती सद्धा पटिलद्धा'ति' । ‘मनापं वो गहपतयो सत्थारं अलभन्तेहि अयं अपण्णको धम्मो समादाय वत्तिट्ठो । अपण्णको हि गहपतयो धम्मो समत्तो समादिण्णो सो वो भविस्सति दीघरत्तं हिताय सुखाय ।’

[३] “कतमो च गहपतयो अपण्णको धम्मो ? । सन्ति गहपतयो एके समणब्राम्हणा एवंवादिनो एवंदिट्ठिनो :—‘नत्थि दिन्नं, नत्थि

यिदं, नत्थि हुतं, नत्थि सुकटदुक्कयनं कम्मानं फलं विपाको, नत्थि अयं लोको, नत्थि परो लोको, नत्थि माता, नत्थि पिता, नत्थि सत्ता ओपपातिका, नत्थि लोके समणब्राम्हणा सम्मग्गता सम्मापटिपन्ना ये इमञ्च लोकं परञ्च लोकं सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा पवेदेन्ती'ति' । तेसं येव खो गहपतयो समणब्राम्हणानं एके समणब्राम्हणा उजुविपच्चनीकवादा, ते एवमा'हंसु :— 'अत्थि दिन्नं, अत्थि यिदं, अत्थि हुतं, अत्थि सुकटदुक्कयनं कम्मानं फलं विपाको, अत्थि अयं लोको, अत्थि परो लोको, अत्थि माता, अत्थि पिता, अत्थि सत्ता ओपपातिका, अत्थि लोके समणब्राम्हणा सम्मग्गता सम्मापटिपन्ना, ये इमञ्च लोकं परञ्च लोकं सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा पवेदेन्ती'ति' । तं किं मञ्जथ गहपतयो, 'ननु' मे समणब्राम्हणा अञ्जमञ्जस्स उजुविपच्चनीकवादा'ति' ? । ' एवं भन्ते' ।

[४] “तत्र गहपतयो ये ते समणब्राम्हणा एवंदिदिनो एवंदिद्विनो:—‘न’त्थि दिन्नं, नत्थि यिदंपे०.... अभिञ्जा सच्छिक्त्वा पवेदेन्ती'ति' तेसमे'तं पाटिकङ्खं :— ‘यं इदं कायसुचरितं वचीसुचरितं मनोसुचरितं इमे तयो कुसले धम्मे अभिनिवज्जेत्वा, यं इदं कायदुच्चरितं वचीदुच्चरितं मनोदुच्चरितं इमे तयो अकुसले धम्मे समादाय वत्तिस्सन्ति' । तं किस्स हेतु ? । न हि ते भोन्तो समणब्राम्हणा पस्सन्ति अकुसलानं धम्मानं आदीनवं ओकारं संकिलेसं, कुसलानं धम्मानं नेक्खम्मे आनिसंसं वोदानपक्खं । सन्तं येव खो पन परं लोकं ‘न’त्थि परो लोको'ति'स्स दिद्वि होति । सा'स्स होति मिच्छादिद्वि । सन्तं येव खो पन परं लोकं ‘न’त्थि परो लोको'ति सङ्कप्पेति, स्वा'स्स होति मिच्छासङ्कप्पो । सन्तं येव खो पन परं लोकं ‘न’त्थि परो लोको'ति वाचं भासति, सा'स्स होति मिच्छावाचा । सन्तं येव खो पन परं लोकं ‘न’त्थि परो लोको'ति आह, ये ते अरहन्तो परलोकविदुनो तेसं अयं पच्चनीकं करोति । सन्तं येव खो

पन परं लोकं 'न'त्थि परो लोको'ति परं सञ्जपेति, सा'स्स होति असद्वम्मसञ्जत्ति । तायं च पन असद्वम्मसञ्जत्तिया अत्तानु'कंसेति परं वम्मेति । इति पुब्बे व खो पन'स्स सुसील्यं पहीनं होति, दुस्सील्यं पच्चुपट्ठितं; अयञ्च मिच्छादिट्ठि मिच्छासङ्कप्पो मिच्छावाचा अरियानं पच्चनीकता असद्वम्मसञ्जत्ति अत्तुक्कंसना परवम्भना । एवं सि'मे अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति मिच्छादिट्ठिपच्चया ।

[५] “तत्र गहपतयो विञ्जू पुरिसो इति पटिसञ्चिक्खति :—‘ सचे खो न'त्थि परो लोको, एवं अयं भवं पुरिसपुग्गलो कायस्स भेदा सोत्थि अत्तानं करिस्सति, सचे खो अत्थि परो लोको एवं अयं भवं पुरिसपुग्गलो कायस्स भेदा परम्मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जिस्सति । कामं खो पन मा'हु परो लोको, होतु नेसं भवतं समणब्राम्हणानं सच्चं वचनं, अथ च पना'यं भवं पुरिसपुग्गलो दिट्ठे व धम्मे विञ्जूनं गारग्घो :—‘दुस्सीलो पुरिसपुग्गलो मिच्छादिट्ठि नत्थिक्कादो'ति । सचे खो अत्थे'व परो लोको एवं इमस्स भोतो पुरिसपुग्गलस्स उभयत्थ कलिग्गहो, यच्च दिट्ठे व धम्मे विञ्जूनं गारग्घो, यच्च कायस्स भेदा परम्मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जिस्सति । एवम'स्सा'यं अपण्णको धम्मो दुस्समत्तो समादिण्णो एक्कंसं फरित्वा तिट्ठति, रिञ्चति कुसलं ठानं ।

[६] “तत्र गहपतयो ये ते समणब्राम्हणा एवंदिनो एवंदिट्ठिनो :—‘अत्थि दिन्नं, अत्थि यिट्ठंपे०....अयं सच्छिक्कत्वा पवेदेन्ती'ति, तेसमे'तं पाटिक्कल्लं, :—‘यमि'दं कायदुच्चरितं वचीदुच्चरितं मनोदुच्चरितं इमे तयो अकुसले धम्मे अभिनिवज्जेत्वा यं इदं कायसुचरितं वचीसुचरितं मनोसुचरितं इमे तयो कुसले धम्मे समादाय वत्तिस्सन्ति । तं किस्स हेतु ? । ‘पस्सन्ति हि ते भोन्तो समणब्राम्हणा अकुसलानं धम्मानं

आदीनवं ओकारं संकिलेसं, कुसलानं धम्मानं नेक्खम्मे अनिसंसं वोदान-
पक्खं । सन्तं येव खो पन परं लोकं 'अत्थि परो लोको'ति'स्स दिट्ठि
होति, सा'स्स होति सम्मादिट्ठि । सन्तं येव खो पन परं लोकं 'अत्थि
परो लोको'ति सङ्कप्पेति, स्वा'स्स होति सम्मासङ्कप्पो । सन्तं येव खो
पन परं लोकं 'अत्थि परो लोको'ति वाचं भासति, सा'स्स होति सम्मा-
वाचा । सन्तं येव खो पन परं लोकं 'अत्थि परो लोको'ति आह, ये ते
अरहन्तो परलोकविदुनो तेसं अयं न पच्चनीकं करोति । सन्तं येव
खो पन परं लोकं 'अत्थि परो लोको'ति परं सञ्जप्पेति, सा'स्स होति
सद्धम्मसञ्जत्ति, ताय च पन सद्धम्मसञ्जत्तिया नेव अत्तानु'कंसेति
न परं वम्भेति । इति पुब्बे व खो पन'स्स दुस्सील्यं पहीनं होति, सुसील्यं
पञ्चुपट्ठितं; अयञ्च सम्मादिट्ठि सम्मासङ्कप्पो सम्मावाचा अरियानं अप-
च्चनीकता सद्धम्मसञ्जत्ति अनत्तुक्कंसना अपरवम्भना । एवं सि'मे अनेके
कुसला धम्मा सम्भवन्ति सम्मादिट्ठिपच्चया ।

[७] “ तत्र गहपतयो विज्जू पुरिसो इति पटिसञ्चिक्खति :—
'सचे खो 'अत्थि परो लोको' एवम'यं भवं पुरिसपुग्गलो कायस्स भेदा
परम्मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपजिस्सति । कामं खो पन मा'हु
परो लोको, होतु नेसं भवतं समणब्राम्हणानं सच्चं वचनं, अथ च पना'यं भवं
पुरिसपुग्गलो दिट्ठे व धम्मे विज्जूनं पासंसो :—'सीलवा पुरिसपुग्गलो
सम्मादिट्ठि अत्थिक्वादो'ति । सचे खो अत्थे'व परो लोको एवं इमस्स भोतो
पुरिसपुग्गलस्स उभयत्थ कटग्गहो, यञ्च दिट्ठे व धम्मे विज्जूनं पासंसो, यञ्च
कायस्स भेदा परम्मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपजिस्सति । एवम'स्सा'यं
अपण्णको धम्मो सुसमत्तो समादिण्णो उभयंसं फरित्वा तिट्ठति, रिञ्चति
अकुसलं ठानं ।

[८] “ सन्ति गहपतयो एके समणब्राम्हणा एवंवादिनो एवंदिद्दिनोः—
 ‘ करतो कारयतो छिन्दतो छेदापयतो पचतो पाचयतो सोचयतो
 किलमयतो फन्दतो फन्दापयतो पाणमतिमापयतो अदिन्नं आदियतो सन्धि
 छिन्दतो निहोपं हरतो एकागारिकं करोतो परिपन्थे तिष्ठतो परदारं
 गच्छतो मुसा भणतो, करतो न करीयति पापं; खुरपरियन्तेन चे पि चक्रेन
 यो इमिस्सा पठविया पाणे एकमंसखलं एकमंसपुञ्जं करेय्य, नत्थि ततो-
 निदानं पापं, नत्थि पापस्स आगमो; दक्खिणञ्चे पि गङ्गाय तीरं गच्छेय्य
 हनन्तो घातेन्तो छिन्दन्तो छेदापेन्तो पचन्तो पाचेन्तो, नत्थि ततोनिदानं पापं,
 नत्थि पापस्स आगमो; उत्तरञ्चे पि गङ्गाय तीरं गच्छेय्य ददन्तो दापेन्तो
 यजन्तो याजेन्तो, नत्थि ततोनिदानं पुञ्जं, नत्थि पुञ्जस्स आगमो; दानेन दमेन
 संयमेन सच्चवज्जेन नत्थि पुञ्जं, नत्थि पुञ्जस्स आगमो’ति’ । तेसं येव खो
 गहपतयो समणब्राम्हणानं एके समणब्राम्हणा उजुविपच्चनीकवादा, ते एवमा-
 हंसु :—‘ करतो कारयतो छिन्दतो छेदापयतो....पे०.....एकमंसपुञ्जं करेय्य,
 अत्थि ततोनिदानं पापं, अत्थि पापस्स आगमो; दक्खिणञ्चे पि गङ्गाय तीरं
पे०....अत्थि ततोनिदानं पापं, अत्थि पापस्स आगमो; उत्तरञ्चे पि
 गङ्गाय तीरं गच्छेय्य ददन्तो दापेन्तो यजन्तो याजेन्तो, अत्थि ततोनिदानं
 पुञ्जं, अत्थि पुञ्जस्स आगमो; दानेन दमेन संयमेन सच्चवज्जेन अत्थि पुञ्जं,
 अत्थि पुञ्जस्स आगमो’ति’ । तं किं मज्झय गहपतयो ननु’ मे समणब्राम्हणा
 अज्जमज्जस्स उजुविपच्चानीकवादा’ति’ । ‘ एवं भन्ते ’ ।

[९] “ तत्र गहपतयो ये ते समणब्राम्हणा एवंवादिनो एवंदिद्दिनो :—
 ‘ करतो कारयतोपे०..... नत्थि पुञ्जस्स आगमो’ति, तेसमे’तं पाटि-
 कङ्कं :—‘यमि’दं कायसुचरितं वचीसुचरितं मनोसुचरितं इमे तयो कुसले
 धम्मे अभिनिवज्जेत्वा यमि’दं कायदुच्चरितं वचीदुच्चरितं मनोदुच्चरितं
 इमे तयो अकुसले धम्मे समादाय वत्तिस्सन्ति । तं किस्स

हेतु ? । न हि ते भोन्तो समणब्राम्हणा पस्सन्ति अकुसलानं धम्मानं आदीनवं ओकारं संकिलेसं, कुसलानं धम्मानं नेक्खम्मे आनिसंसं बोदान-पक्खं । सन्तं येव खो पन किरियं 'नत्थि किरिया'ति'स्स दिट्ठि होति, सा'स्स होति मिच्छादिट्ठी । सन्तं येव खो पन किरियं 'नत्थि किरिया'ति सङ्कप्पेति, स्वा'स्स होति मिच्छासङ्कप्पो । सन्तं येव खो पन किरियं 'नत्थि किरिया'ति वाचं भासति, सा'स्स होति मिच्छावाचा । सन्तं येव खो पन किरियं 'नत्थि किरिया'ति आह, ये ते अरहन्तो किरियवादा तेसम'यं पच्चनीकं करोति । सन्तं येव खो पन किरियं 'नत्थि किरिया'ति परं सज्जपेति, सा'स्स होति असद्वम्मसज्जत्ति, तां च पन असद्वम्म-सज्जत्तिया अत्तानु'क्कंसेति परं वम्भेति' । इति पुञ्च'व खो पन'स्स सुसील्यं पहीनं होति, दुस्सील्यं पच्चुपडितं; अयञ्च मिच्छादिट्ठि मिच्छासङ्कप्पो मिच्छावाचा अरियानं पच्चनीकता असद्वम्मसज्जत्ति अत्तु-क्कंसना परवम्भना । एवं सि'मे अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति मिच्छादिट्ठिपच्चया ।

[१०] “तत्र गृहपतयो विज्जू पुरिसो इति पटिसञ्चिक्खति :— ‘सचे खो नत्थि किरिया’ एवम'यं भवं पुरिसपुग्गलो कायस्स भेदा सोत्थि अत्तानं करिस्सति; ‘सचे खो अत्थि किरिया’ एवम'यं भवं पुरिस-पुग्गलो कायस्स भेदा परम्मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जिस्सति । कामं खो पन मा'हु किरिया, होतु नेसं भवतं समणब्राम्हणानं सच्चं वचनं, अथ च पना'य भवं पुरिसपुग्गलो दिट्ठे व धम्मे विज्जूनं गारय्हो :— ‘दुस्सीलो पुरिसपुग्गलो मिच्छादिट्ठि अकिरियवादो'ति । सचे खो अत्थे'व किरिया एवं इमस्स भोतो पुरिस्सपुग्गलस्स उभयत्थ कलिगहो, यञ्च दिट्ठे व धम्मे विज्जूनं गारय्हो, यञ्च कायस्स भेदा परम्मरणा अपायं दुग्गतिं

विनिपातं निरयं उपपजिस्सति । एवमस्सा'यं अपण्णको धम्मो दुस्समन्तो समादिण्णो एकंसं फरित्वा तिष्ठति, रिञ्चति कुसलं ठानं ।

[११] “तत्र गहपतयो ये ते समणब्राम्हणा एवंवादिनो एवं-
दिट्ठिनो :—‘करतो कारयतो....पे०....अत्थि पुञ्ञस्स आगमो’ति, तेस-
मे’तं पाटिकङ्खं :—‘यमि’दं कायदुच्चरितं वचीदुच्चरितं मनोदुच्चरितं इमे तयो
अकुसले धम्मे अभिनिवज्जेत्वा, यमि’दं कायसुचरितं वचीसुचरितं मनो-
सुचरितं इमे तयो **कुसले धम्मे** समादाय वत्तिस्सन्ति । तं किस्स हेतु ? ।
पस्सन्ति हि ते भोन्तो समणब्राम्हणा अकुसलानं धम्मानं आदीनवं ओकारं
संकिलेसं, कुसलानं धम्मानं नेक्खम्मे आनिसंसं वोदानपक्खं ।
सन्तं येव खो पन किरियं ‘अत्थि किरिया’ति’स्स दिट्ठि होति,
सा’स्स होति **समादिट्ठि** । सन्तं येव खो पन ‘अत्थि
किरिया’ति सङ्कप्पेति, स्वा’स्स होति **सम्मासङ्कप्पो** । सन्तं
येव खो पन किरियं ‘अत्थि किरिया’ति वाचं भासति, सा’स्स होति
सम्मावाचा । सन्तं येव खो पन किरियं ‘अत्थि किरिया’ति आह,
ये ते अरहन्तो किरियवादा तेसम’यं न **पच्चनीकं** करोति । सन्तं येव खो
पन किरियं ‘अत्थि किरिया’ति परं सञ्जपेति’ सा’स्स होति **सद्धम्मसञ्जत्ति**,
ताय च पन सद्धम्मसञ्जत्तिया **नेव अत्तानु’कंसेति न परं वम्मेति**’ । इति
पुब्बेव खो पन’स्स दुस्सील्यं पहीनं होति, सुसील्यं पच्चुपट्ठितं; अयञ्च
सम्मादिट्ठि सम्मासङ्कप्पो सम्मावाचा अरियानं अपच्चनीकता सद्धम्मसञ्जत्ति
अनत्तुकंसना अपरवम्भना । एवं सि’मे अनेके कुसला धम्मा सम्भवन्ति
सम्मादिट्ठिपच्चया ।

[१२] “तत्र गहपतयो विञ्जू पुरिसो इति पटिसञ्चिक्खति :—‘सचे खो
अत्थि किरिया एवमयं भवं पुरिसपुग्गलो कायस्स भेदा परम्परणा सुगतिं सगं

लोकं उपपज्जिस्सति । कामं खो पन मा'हु किरिया, होतु नेसं भवतं समण-
ब्राम्हणानं सच्चं वचनं, अथ च पना'यं भवं पुरिसपुगलो दिट्ठे धम्मे विज्जूनं
पासंसो :—‘ सीलवा पुरिसपुगलो समादिट्ठि किरियवादो'ति । सचे खो
अथे'व किरिया एवं इमस्स भो पुरिसपुगलस्स उभयत्थ कट्ठगहो, यच्च
दिट्ठे व धम्मे विज्जूनं पासंसो, यच्च कायस्स भेदा परम्मरणा सुगतिं सगं
लोकं उपपज्जिस्सति । एवम'स्सा'यं अपण्णको धम्मो सुसम्मत्तो समादिण्णो
उभयं फरित्वा तिष्ठति, रिच्चति अकुसलं ठानं ।

[१३] “ सन्ति गहपतयो एके समणब्राम्हणा एवंवादिनो एवं-
दिट्ठिनो :—‘ नत्थि हेतु, नत्थि पच्चयो, सत्तानं संकिलेसाय, अहेतु
अप्पच्चया सत्ता संकिलिस्सन्ति; नत्थि हेतु, नत्थि पच्चयो, सत्तानं विसुद्धिया
अहेतु अप्पच्चया सत्ता विसुज्झन्ति; नत्थि बलं, नत्थि विरियं, नत्थि
पुरिसत्थामो, नत्थि पुरिसपरक्कमो, सच्चे सत्ता सच्चे पाणा सच्चे भूता सच्चे
जीवा अवसा अबला अविरिया नियतिसङ्गतिभावपरिणता छ'स्वे' वाभि-
जातिसु सुखदुक्खं पटिसंवेदेन्ती'ति' । तेसं येव खो गहपतयो समण-
ब्राम्हणानं एके समणब्राम्हणा उज्जुविपच्चनीकवादा, ते एवमा'हंसु :—‘अत्थि
हेतु अत्थि, पच्चयो, सत्तानं संकिलेसाय, सहेतु सप्पच्चया सत्ता संकिलिस्सन्ति
अत्थि हेतु, अत्थि पच्चयो, सत्तानं विसुद्धिया, सहेतु सप्पच्चया सत्ता विसुज्झन्ति;
अत्थि बलं, अत्थि विरियं, अत्थि पुरिसत्थामो अत्थि पुरिसपरक्कमो, न सच्चे
सत्ता सच्चे पाणा सच्चे भूता सच्चे जीवा अवसा अबला अविरिया
नियतिसङ्गतिभावपरिणता छ'स्वेवाभिजातिसु सुखदुक्खं पटिसंवेदेन्ती'ति' ।
तं किं मज्जथ गहपतयो ननु' मे समणब्राम्हणा अज्जमज्जस्स उज्जुविपच्च-
नीकवादा'ति ?' । ‘ एवं भन्ते ’ ।

[१४] “ तत्र गहपतयो ये ते समणब्राम्हणा एवंवादिनो एवंदिट्ठिनो :—

‘नत्थि हेतु, नत्थि पच्चयो....पे०....सुखदुक्खं पटिसंवेदेन्ती’ति, तेसमे’तं पाटिकङ्कः—‘यमि’दं कायसुचरितं....पे०(§ ९)....वत्तिस्सन्ति । तं किस्स हेतु ? । न हि ते भोन्तो समणब्राम्हणा पस्सन्ति अकुसलानं धम्मानं आदी-
नयं ओकारं संकिळेसं, कुसलानं धम्मानं नेक्खम्मे आनिसंसं वोदान-
पक्खं । सन्तं येव खो पन हेतुं ‘नत्थि हेतू’ति’स्स दिट्ठि होति, सा’स्स होति मिच्छादिट्ठि । सन्तं येव खो पन हेतुं ‘नत्थि हेतू’ति’ सङ्कप्पेति, स्वा’स्स होति मिच्छासङ्कप्पो । सन्तं येव खो पन हेतुं ‘नत्थि हेतू’ति
वाचं भासति, सा’स्स होति मिच्छावाचा । सन्तं येव खो पन हेतुं
‘नत्थि हेतू’ति आह, ये ते अरहन्तो हेतुवादा तेसम’यं पच्चनीकं
करोति । सन्तं येव खो पन हेतुं ‘नत्थि हेतू’ति परं सज्जपेति, सा’स्स
होति असद्गम्मसज्जत्ति, तां च पन असद्गम्मसज्जत्तिया अत्तानु’कंसेति
परं वम्भेति’ । इति पुब्बे व खो पन’स्स सुसील्यं पहीनं होति, दुस्सील्यं
पच्चुपट्ठितं; अयञ्च मिच्छादिट्ठि मिच्छासङ्कप्पो मिच्छावाचा अरियानं पच्चनीकता
असद्गम्मसज्जत्ति अत्तुक्कंसना परवम्भना । एवं सि’मे अनेके पापका
अकुसला धम्मा सम्भवन्ति मिच्छादिट्ठिपच्चया ।

[१५] “तत्र गहपतयो विज्जू पुरिसो इति पटिसञ्चिक्खति :—
‘सचे खो नत्थि हेतु एवम’यं भवं पुरिसपुग्गलो कायस्स भेदा
सोत्थि अत्तानं करिस्सति । सचे खो अत्थि हेतु एवं अयं
भवं पुरिसपुग्गलो कायस्स भेदा परम्मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं
निरयं उपपजिस्सति । कामं खो पन मा’हु हेतु, होतु नेसं भवतं
समणब्राम्हणानं सच्चं वचनं, अथ च पना’यं भवं पुरिसपुग्गलो दिट्ठे’व धम्मे
विज्जूनं गारय्हो :—‘दुस्सीलो पुरिसपुग्गलो मिच्छादिट्ठि अहेतुवादो’ति’ ।
सचे खो अत्थे’व हेतु एवं इमस्स भोतो पुरिसपुग्गलस्स उभयत्थ कलिग्गहो,
अञ्च दिट्ठे व धम्मे विज्जूनं गारय्हो, यञ्च कायस्स भेदा परम्मरणा अपायं

दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपजिस्सति । एवमस्सा'यं अपण्णको धम्मो दुस्समत्तो समादिण्णो एकंसं फरित्वा तिष्ठति, रिञ्चति कुसलं ठानं ।

[१६] “तत्र गृहपतयो ये ते समणब्राम्हणा एवंवादिनो एवंदिट्ठिनो :— ‘अत्थि हेतु, अत्थि पच्चयो....पे०....सुखदुक्खं पटिसंवेदेन्ती’ति’, तेसमे’तं पाटिकङ्कः :—‘यं इदं कायदुच्चरितं वचीदुच्चरितं मनोदुच्चरितं इमे तयो अकुसले धम्मे अभिनिवज्जेत्वा यं इदं कायसुचरितं वचीसुचरितं मनोसुचरितं इमे तयो कुसले धम्मे समादाय वत्तिस्सन्ति ’ । तं किस्स हेतु ? । पस्सन्ति हि ते भोन्तो समणब्राम्हणा अकुसलानं धम्मानं आदीनवं ओकारं संकिलेसं, कुसलानं धम्मानं नेक्खम्मे आनिसंसं वोदानपक्खं । सन्तं येव खो पन हेतुं ‘अत्थि हेतू’ति’स्स दिट्ठि होति, सा’स्स होति सम्मादिट्ठि । सन्तं येव खो पन हेतुं ‘अत्थि हेतू’ति सङ्कप्पेति, स्वा’स्स होति सम्मासङ्कप्पो । सन्तं येव खो पन हेतुं ‘अत्थि हेतू’ति वाचं भासति, सा’स्स होति सम्मावाचा । सन्तं येव खो पन हेतुं ‘अत्थि हेतू’ति आह, ‘ये ते अरहन्तो हेतुवादा तेसं अयं न पञ्चनीकं करोति । सन्तं येव खो पन हेतुं ‘अत्थि हेतू’ति परं सञ्जप्पेति, सा’स्स होति सद्दम्मसञ्जत्ति । ताय च पन सद्दम्मसञ्जत्तिया नेव अत्तानु’कंसेति न परं वम्मेति ’ । इति पुब्बेव खो पन’स्स दुस्सील्यं पहीनं होति, सुसील्यं पच्चुपट्ठितं; अयञ्च सम्मादिट्ठि सम्मासङ्कप्पो सम्मावाचा अरियानं अणञ्चनीकता सद्दम्मसञ्जत्ति अनत्तुक्क-सना अपरवम्भना । एवं सि’मे अनेके कुसला धम्मा सम्भवन्ति सम्मादिट्ठि-पच्चया ।

[१७] “तत्र गृहपतयो विञ्जू पुरिसो इति पटिसञ्चिक्खति :— ‘सचे खो अत्थि हेतु एवम’यं भवं पुरिसपुग्गलो कायस्स भेदा परम्परणा सुगतिं सगं लोकं उपपजिस्सति । कामं खो पन मा’हु हेतु, होतु नेसं

भवतं समणब्राम्हणानं सच्चं वचनं, अथ च पना'यं भवं पुरिसपुग्गलो दिट्ठे'व धम्मो विञ्जूनं पासंसो :—‘सीलवा पुरिसपुग्गलो सम्मादिट्ठि हेतुवादो’ति । सचे खो अत्थे'व हेतु एवं इमस्स भोतो पुरिसपुग्गलस्स उभयत्थ कटगहो, यच्च दिट्ठे व धम्मो विञ्जूनं पासंसो, यच्च कायस्स भेदा परम्मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपजिस्सति । एवं अस्सा'यं अपण्णको धम्मो सुसमत्तो समा-दिण्णो उभयंसं फरित्वा तिट्ठति, रिञ्चति अकुसलं ठानं ।

[१८] “ सन्ति गहपतयो एके समणब्राम्हणा एवंवादिनो एवं-दिट्ठिनो :—‘नत्थि सब्बसो आरुप्पा’ति । तेसं येव खो गहपतयो समण ब्राम्हणानं एके समणब्राम्हणा उजुविपच्चनीकवादा, ते एवं आहंसु :—‘अत्थि सब्बसो आरुप्पा’ति’ । ‘तं किं मज्जथ गहपतयो’ ननु’ मे समण-ब्राम्हणा अज्जमज्जस्स उजुविपच्चनीकवादा’ति’ । ‘एवं भन्ते’ ।

[१९] “ तत्र गहपतयो विञ्जू पुरिसो इति पटिसञ्चिक्खति :—‘ये खो ते भोन्तो समणब्राम्हणा एवंवादिनो एवंदिट्ठिनो :—‘नत्थि सब्बसो आरुप्पा’ति, इदं मे अदिट्ठं; ये पि ते भोन्तो समणब्राम्हणा एवं-वादिनो एवंदिट्ठिनो :—‘अत्थि सब्बसो आरुप्पा’ति’, इदं मे अविदितं । अहञ्चेव खो अजानन्तो अपस्सन्तो एवंसेन आदाय वोहरेय्यं :—‘इदमेव सच्चं, मोघं अज्जं’ति । न मे तं अस्स पटिरूपं । ये खो ते भोन्तो समणब्राम्हणा एवंवादिनो एवंदिट्ठिनो :—‘नत्थि सब्बसो आरुप्पा’ति । सचे तेसं भवतं समणब्राम्हणानं सच्चं वचनं, ठानं एतं विज्जति :—‘ये ते देवा रूपिनो मनोमया अपण्णकं इमे तत्रूपपत्ति भविस्सति; ये पन ते भोन्तो समणब्राम्हणा एवंवादिनो एवंदिट्ठिनो :—‘अत्थि सब्बसो आरुप्पा’ति, सचे तेसं भवतं समणब्राम्हणानं सच्चं वचनं, ठानमे’तं विज्जति :—‘ये ते देवा अरूपिनो सज्जामया अपण्णकं’ इमे तत्रूपपत्ति

भविस्सति । दिस्सन्ते खो पन **रूपाधिकरणं** दण्डादान—सत्थादान—कलह—
विग्गह—विवाद—तुवंतुव—पेसुञ्ज—मुसावादा, नत्थि खो पने'तं सब्बसो
अरूपे'ति । सो इति पटिसङ्खाय रूपानं येव निब्बिदाय विरागाय निरोधाय
पटिपन्नो होति ।

[२०] “सन्ति गहपतयो एके समणब्राम्हणा एवंवादिनो एवं-
दिद्धिनो :— ‘नत्थि सब्बसो भवनिरोधो’ति । तेसं येव खो
गहपतयो समणब्राम्हणानं एके समणब्राम्हणा उजुविपच्चनीकवादा, ते
एवमा'हंसु :—‘अत्थि सब्बसो भवनिरोधो’ति । तं किं मज्जथ गहपतयो
ननु'मे समणब्राम्हणा अज्जमज्जस्स उजुविपच्चनीकवादा'ति ? । ‘एवं
भन्ते ’ । तत्र गहपतयो विञ्चु पुरिसो इति पटिसञ्चिक्खति :—‘ ये
खो ते भोन्तो समणब्राम्हणा एवंवादिनो एवंदिद्धिनो :—‘ नत्थि सब्बसो
भवनिरोधो’ति, इदं मे अदिद्धं; ये पि ते भोन्तो समणब्राम्हणा एवंवादिनो
एवंदिद्धिनो :—‘ अत्थि सब्बसो भवनिरोधो’ति, इदं मे अविदितं । अहञ्चेव खो
पन अजानन्तो अपस्सन्तो एकंसेन आदाय वोहरेय्यं :—‘ इदमेव सच्चं, मोघं
अज्जं’ति, न मेतं अस्स पटिरूपं । ये खो ते भोन्तो समणब्राम्हणा
एवंवादिनो एवंदिद्धिनो :—‘ नत्थि सब्बसो भवनिरोधो’ति । सचे तेसं भवतं
समणब्राम्हणानं सच्चं वचनं, ठानमे'तं विज्जति, :—‘ ये ते देवा **अरूपिणो**
सज्जामया अपण्णकं इमे तत्रूपपत्ति भविस्सति; ये पन ते भोन्तो समण-
ब्राम्हणा एवंवादिनो एवंदिद्धिनो :—‘ अत्थि सब्बसो भवनिरोधो’ति, सचे
तेसं भवतं समणब्राम्हणानं, सच्चं वचनं, ठानमे'तं विज्जति :—‘ यं दिट्ठे व
धम्मं परिनिब्बायिस्सामि । ये खो ते भोन्तो समणब्राम्हणा एवंवादिनो एवं-
दिद्धिनो :—‘ नत्थि सब्बसो भवनिरोधो’ति, तेसम'यं दिट्ठि सारागाय सन्तिके,
संयोगाय सन्तिके, अभिनन्दनाय सन्तिके, अज्झोसानाय सन्तिके, उपा-

दानाय सन्तिके; ये पन ते भोन्तो समणब्राह्मणा एवंवादिनो एवंदिद्धिनो :—
 ‘अथि सब्बसो भवनिरोधो’ति, तेसम’यं दिद्दी असाराराय सन्तिके,
 असंयोगाय सन्तिके, अनभिनन्दनाय सन्तिके, अनज्झोसानाय सन्तिके,
 अनुपादानाय सन्तिके’ति । सो इति पटिसङ्खाय भवानं येव निब्बिदाय
 विरागाय निरोधाय पटिपन्नो होति ।

[२१] “चत्तारो’मे गहपतयो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मि :—
 ‘कतमे चत्तारो’? इध गहपतयो एकच्चो पुग्गलो अत्तंतपो होति....पे०.....
 [५१.४ यत्थयत्थ ‘पेस्स’ इति सद्दो आगतो, तत्थतत्थ ‘गहपतयो’
 इति सद्दयोजना कातब्बा] अत्तना विहरति ।

[२२] कतमो च गहपतयो पुग्गलो अत्तंतपो अत्तपरितापनानु-
 योगमनुयुत्तो ? । इध गहपतयो एकच्चो पुग्गलो अचेल्को होति....पे०.....
 [५१.८ ‘मिक्खवे’ इति सद्दो वज्जेतब्बो, ‘गहपतयो’ इति सद्दो ठपेतब्बो]
 इति एक्खरूपं अनेक विहितं कायस्स आतापनपरित्तापनानुयोरामनुयुत्तो
 विहरति । अयं वुच्चति गहपतयो पुग्गलो अत्तंतपो अत्तपरितापनानुयोग-
 मनुयुत्तो ।

[२३] कतमो च गहपतयो पुग्गलो परंतपो परपरित्तापनानु-
 योगमनुयुत्तो ? । इध गहपतयो एकच्चो पुग्गलो ओरब्भिको होति
पे०..... [५१. ९—२१ सब्बमे’तं कन्दरकसुत्ते आगतनयेनेव
 विथारेतब्बं । ‘मिक्खवे’ इति सद्दो वज्जेतब्बो ‘गहपतयो’ इति सद्दो
 योजेतब्बो] ब्रह्मभूतेन अत्तना विहरती’ति’ ।

[२४] एवं वुत्ते सालेय्यका ब्राम्हणगहपतिका भगवन्तं एतद’वोचुं :—
 ‘अभिक्कन्तं भो गोतम अभिक्कन्तं भो गोतम ।....पे०.....(५४.२४)

पकासितो । एते मयं भवन्तं गोतमं सरणं गच्छाम धम्मञ्च भिक्खुसङ्घञ्च ।
उपासके नो भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेते सरणगते'ति' ।

अपण्णकसुत्तन्तं दसमं ।

गहपतिवग्गो पठमो ।

[भिक्खुवग्गो]

६१

[१ अम्बलट्टिकाराहुलोवादसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा राजगहे विहरति वेळ्ळुवने
कलन्दकनिवापे । तेन खो पन समयेन आयस्मा राहुलो अम्बलट्टिकायं
विहरति । अथ खो भगवा सायण्हसमयं पटिसल्लाना बुद्धितो येन अम्बल-
ट्टिका येन आयस्मा राहुलो तेनु'पसङ्गमि । अदसा खो आयस्मा राहुलो
भगवन्तं दूरतो व आगच्छन्तं, दिस्वान आसन्नं पञ्चापेसि उदकञ्च पादानं ।
निसीदि भगवा पञ्जत्ते आसने, निसज्ज पादे पक्खालेसि । आयस्मा पि
खो रोहुलो भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि ।

[२] अथ खो भगवा परित्तं उदकावसेसं उदकाधाने ठपेत्वा आय-
स्मन्तं राहुलं आमन्तेसि :— 'पस्ससि नो त्वं राहुल इमं परित्तं उदका-
वसेसं उदकाधाने ठपितं'ति' ? । 'एवं भन्ते' । 'एवं परित्तं खो राहुल तेसं
सामञ्जं येसं न'त्थि सम्पजानमुसावादे लज्जा'ति । अथ खो भगवा तं
परित्तं उदकावसेसं छड्ढेत्वा आयस्मन्तं राहुलं आमन्तेसि :— 'पस्ससि नो त्वं
राहुल तं परित्तं उदकावसेसं छड्ढितं'ति' । ? 'एवं भन्ते' । 'एवं छड्ढितं
खो राहुल तेसं सामञ्जं, येसं नत्थि सम्पजानमुसावादे लज्जा'ति । अथ खो

भगवा तं उदकाधानं निकुज्जित्वा आयस्मन्तं राहुलं आमन्तेसि :—‘ पस्ससि नो त्वं राहुल इमं उदकाधानं निकुज्जितं’ति’ । ‘ एवं भन्ते ’ । ‘ एवं निकुज्जितं खो राहुल तेसं सामञ्जं, येसं नत्थि सम्पजानमुसावादे लज्जा’ति । अथ खो भगवा तं उदकाधानं उक्कुज्जित्वा आयस्मन्तं राहुलं आमन्तेसि :—‘ पस्ससि नो त्वं राहुल इमं उदकाधानं रिक्तं तुच्छं’ति’ । ‘ एवं भन्ते ’ । ‘ एवं रिक्तं तुच्छं खो राहुल तेसं सामञ्जं येसं नत्थि सम्पजानमुसावादे लज्जा ।

[३] “ सेय्यथा’पि राहुल रज्जो नागो ईसादन्तो उब्बूब्बहवा’भिजातो सङ्गामावचरो, सो सङ्गामगतो पुरिमेहि पि पादेहि कम्मं करोति, पच्छिमेहि पि पादेहि कम्मं करोति, पुरिमेन पि कायेन कम्मं करोति, पच्छिमेन पि कायेन कम्मं करोति, सीसेन पि कम्मं करोति, कण्णेहि पि कम्मं करोति, दन्तेहि पि कम्मं करोति, नङ्गुट्ठेन पि कम्मं करोति, रक्खते’व सोण्डं । तत्थ हत्थारोहस्स एवं होति :—‘ अयं खो रज्जो नागो ईसादन्तो उब्बूब्बहवा’-भिजातो सङ्गामावचरो सङ्गामगतो पुरिमेहि....पे०....रक्खते’व सोण्डं । अपरिच्चत्तं खो रज्जो नागस्स जीवितं’ति । यतो खो राहुल रज्जो नागो ईसादन्तो उब्बूब्बहवा’भिजातो सङ्गामावचरो सङ्गामगतो....पे०....नङ्गुट्ठेन’पि कम्मं करोति, सोण्डाय पि कम्मं करोति । तत्थ हत्थारोहस्स एवं होति :—‘अयं खो रज्जो नागो....पे०....करोति । परिच्चत्तं खो रज्जो नागस्स जीवितं, न’त्थि दानि किञ्चि रज्जो नागस्स अकरणीयं’ति । एवमे’व खो राहुल यस्स कस्सचि सम्पजानमुसावादे न’त्थि लज्जा ना’हंतस्स किञ्चि पापं अकरणीयं’ति वदामि । तस्मा’ति’ह ते राहुल ‘हस्सा’पि न मुसा भणिस्सामी’ति एवं हि ते राहुल सिक्खितव्वं ।

[४] “ तं किं मज्जासि राहुल, किम’त्थियो आदासो’ति’ । ‘ पच्चवे-क्खणत्थो भन्ते’ति । ‘ एवमे’व खो राहुल पच्चवेक्खित्वा पच्चवेक्खित्वा कायेन

कम्मं कत्तब्बं, पच्चवेक्खित्वा पच्चवेक्खित्वा वाचाय कम्मं कत्तब्बं, पच्चवेक्खित्वा पच्चवेक्खित्वा मनसा कम्मं कत्तब्बं।

[५] “ यदे’व त्वं राहुल कायेन कम्मं कत्तुकामो होसि तदेव ते कायकम्मं पच्चवेक्खित्तब्बं :—‘यन्नु खो अहं इदं कायेन कम्मं कत्तुकामो इदं मे कायकम्मं अत्तब्बाबाधाय पि संवत्तेय्य परब्बाबाधाय पि संवत्तेय्य उभयब्बाबाधाय पि संवत्तेय्य, अकुसलं इदं कायकम्मं दुक्खुद्वयं दुक्खविपाकं’ति । सचे त्वं राहुल पच्चवेक्खमानो एवं जानेय्यासि :—‘यं खो अहं इदं कायेन कम्मं कत्तुकामोपे०..... दुक्खुद्वयं दुक्खविपाकं’ति’, एवरूपं ते राहुल कायेन कम्मं ससक्कं न करणीयं । सचे पन त्वं राहुल पच्चवेक्खमानो एवं जानेय्यासि :—‘यं खो अहं इदं कायेन कम्मं कत्तुकामो इदं मे कायकम्मं ने’व’त्तब्बाबाधाय संवत्तेय्य, न परब्बाबाधाय संवत्तेय्य न उभयब्बाबाधाय संवत्तेय्य, कुसलं इदं कायकम्मं सुखुद्वयं सुखविपाकं’ति, एवरूपं ते राहुल कायेन कम्मं करणीयं । करोन्तेन पि ते राहुल कायेन कम्मं तदेव ते कायकम्मं पच्चवेक्खित्तब्बं:—‘यन्नु खो अहं इदं कायेन कम्मं करोमि इदं मे कायकम्मं अत्तब्बाबाधाय पि संवत्तति परब्बाबाधाय पि संवत्तति उभयब्बाबाधाय पि संवत्तति, अकुसलं इदं कायकम्मं दुक्खुद्वयं दुक्खविपाकं’ति । सचे त्वं राहुल पच्चवेक्खमानो एवं जानेय्यासि:—‘यं खो अहं इदं कायेन कम्मं करोमि इदं मे कायकम्मं अत्तब्बाबाधाय पि संवत्तति परब्बाबाधाय पि संवत्तति उभयब्बाबाधाय पि संवत्तति, अकुसलं इदं कायकम्मं दुक्खुद्वयं दुक्खविपाकं’ति, पटिसंहरेय्यासि त्वं राहुल एवरूपं कायकम्मं । सचे पन त्वं राहुल पच्चवेक्खमानो एवं जानेय्यासि ‘यं खो अहं इदं कायेन कम्मं करोमि इदं मे कायकम्मं ने’व’-त्तब्बाबाधाय संवत्तति, न परब्बाबाधाय संवत्तति न उभयब्बाबाधाय संवत्तति, कुसलं इदं कायकम्मं सुखुद्वयं सुखविपाकं’ति, अनुपदज्जे-

य्यासि त्वं राहुल एवरूपं कायकम्मं । कत्वा पि ते राहुल कायेन कम्मं तदेव ते कायकम्मं पच्चवेक्खितब्बं :—‘ यन्नु खो अहं इदं कायेन कम्मं अकासिं इदं मे कायकम्मं अत्तव्याबाधाय पि संवत्ति परव्याबाधाय पि संवत्ति उभयव्याबाधाय पि संवत्ति, अकुसलं इदं कायकम्मं दुक्खुदयं दुक्खविपाकं’ति । सचे त्वं राहुल पच्चवेक्खमानो एवं जानेय्यासि :—‘यं खो अहं इदं कायेन कम्मं अकासिं इदं मे कायकम्मं अत्तव्याबाधाय पि संवत्ति....पे०संवत्ति अकुसलं इदं कायकम्मं दुक्खुदयं दुक्खविपाकं’ति, एवरूपं ते राहुल कायकम्मं सत्थरि वा विञ्जूसु वा सत्रमहचारिसु देसेतब्बं विवरितब्बं उत्तानिकातब्बं, देसेत्वा विवरित्वा उत्तानिकात्वा आयतिं संवरं आपज्जितब्बं । सचे पन त्वं राहुल पच्चवेक्खमानो एवं जानेय्यासि:—‘यं खो अहं इदं कायेन कम्मं अकासिं इदं मे कायकम्मं ने’व’त्तव्याबाधाय संवत्ति न परव्याबाधाय संवत्ति न उभयव्याबाधाय संवत्ति, कुसलं इदं कायकम्मं सुखुदयं सुखविपाकं’ति, तेने’व त्वं राहुल पीतिपामुज्जेन विहरेय्यासि अहोरेत्तानुसिक्वी कुसलेसु धम्मेषु ।

[६] “ यदेव त्वं राहुल वाचाय कम्मं कत्तुकामो होसि तदेव ते वचीकम्मं पच्चवेक्खितब्बं :—‘ यन्नु खो अहं इदं वाचाय कम्मं कत्तुकामो, इदं मे वचीकम्मं अत्तव्याबाधाय पि संवत्तेय्य, परव्याबाधाय पि संवत्तेय्य उभयव्याबाधाय पि संवत्तेय्य, अकुसलं इदं वचीकम्मं दुक्खुदयं दुक्खविपाकं’ति । सचे त्वं राहुल पच्चवेक्खमानो एवं जानेय्यासि :—“ यं खो अहं इदं वाचाय कम्मं कत्तुकामोपे०..... दुक्खुदयं दुक्खविपाकं’ति, एवरूपं ते राहुल वाचाय कम्मं ससक्कं न करणीयं । सचे पन त्वं राहुल पच्चवेक्खमानो एवं जानेय्यासि :—‘ यं खो अहं इदं वाचाय कम्मं कत्तुकामो इदं मे वचीकम्मं ने’व’त्तव्याबाधाय पि....पे०.....न उभयव्याबाधाय संवत्तेय्य, कुसलं इदं वचीकम्मं सुखुदयं सुखविपाकं’ति, एवरूपं ते राहुल वाचाय कम्मं

करणीयं । करोन्तेन पि ते राहुल वाचाय कम्मं तदेव ते वचीकम्मं पच्चवेक्खितब्बं :—‘यन्नु खो अहं इदं वाचाय कम्मं करोमि इदं मे वचीकम्मं अत्तब्बाबाधाय पि संवत्तति परब्बाबाधाय पि संवत्तति उभयब्बाबाधाय पि संवत्तति, अकुसलं इदं वचीकम्मं दुक्खुदयं दुक्खविपाकं’ति । सचे त्वं राहुल पच्चवेक्खमानो एवं जानेय्यासि :—‘यं खो अहं इदं वाचाय कम्मं करोमि इदं मे वचीकम्मं....पे०....उभयब्बाबाधाय पि संवत्तति, अकुसलं इदं वचीकम्मं दुक्खुदयं दुक्खविपाकं’ति, पटिसंहरेय्यासि त्वं राहुल एवरूपं वचीकम्मं । सचे पन त्वं राहुल पच्चवेक्खमानो एवं जानेय्यासि :—‘यं खो अहं इदं वाचाय कम्मं करोमि इदं मे वचीकम्मं ने’व अत्तब्बाबाधायपे०.... न उभयब्बाबाधाय संवत्तति, कुसलं इदं वचीकम्मं सुखुदयं सुखविपाकं’ति, अनुपदज्जेय्यासि त्वं राहुल एवरूपं वचीकम्मं । कत्वा पि ते राहुल वाचाय कम्मं तदेव ते वचीकम्मं पच्चवेक्खितब्बं :—‘यन्नु खो अहं इदं वाचाय कम्मं अकासिं इदं मे वचीकम्मं अत्तब्बाबाधाय पि संवत्ति परब्बाबाधाय पि संवत्ति उभयब्बाबाधाय पि संवत्ति, अकुसलं इदं वचीकम्मं दुक्खुदयं दुक्खविपाकं’ति । सचे त्वं राहुल पच्चवेक्खमानो एवं जानेय्यासि :—‘यं खो अहं इदं वाचाय कम्मं अकासिं इदं मे वचीकम्मंपे०.... उभयब्बाबाधाय पि संवत्ति, अकुसलं इदं वचीकम्मं दुक्खुदयं दुक्खविपाकं’ति, एवरूपं ते राहुल वचीकम्मं सत्थरि वा विज्जुसु वा सत्त्रम्हचारिसु देसेतब्बं विवरितब्बं उत्तानिकातब्बं, देसेत्वा विवरित्वा उत्तानिकत्वा आयतिं संवरं आपज्जितब्बं । सचे पन त्वं राहुल पच्चवेक्खमानो एवं जानेय्यासि :—‘यं खो अहं इदं वाचाय कम्मं अकासिं इदं मे वचीकम्मं ने’व’त्तब्बाबाधायपे०.... न उभयब्बाबाधाय संवत्ति कुसलं इदं वचीकम्मं सुखुदयं सुखविपाकं’ति, तेनेव त्वं राहुल पीतिपामुज्जेन विहरेय्यासि अहोरत्तानुसिक्खी कुसलेसु धम्मेसु ।

[७] “यदेव त्वं राहुल मनसा कम्मं कत्तुकामो होसि तदेव ते मनोकम्मं पच्चवेक्खितब्बं:—‘यन्नु खो अहं इदं मनसा कम्मं कत्तुकामो इदं मे मनोकम्मं अत्तव्याबाधाय पि संवत्तेय्य परव्याबाधाय पि संवत्तेय्य उभयव्याबाधाय पि संवत्तेय्य, अकुसलं इदं मनोकम्मं दुक्खुद्वयं दुक्खविपाकं’ति । सचे त्वं राहुल पच्चवेक्खमानो एवं जानेय्यासि :—‘यं खो अहं इदं मनसा कम्मं कत्तुकामोपे०..... दुक्खुद्वयं दुक्खविपाकं’ति, एवरूपं ते राहुल मनसा कम्मं ससक्कं न करणीयं । सचे पन त्वं राहुल पच्चवेक्खमानो एवं जानेय्यासि:—‘यं खो अहं इदं मनसा कम्मं कत्तुकामो इदं मे वचीकम्मं ने’व’ त्तव्याबाधाय....पे०.....न उभयव्याबाधाय संवत्तेय्य, कुसलं इदं मनोकम्मं सुखुद्वयं सुखविपाकं’ति, एवरूपं ते राहुल मनसा कम्मं करणीयं । करोन्तेन पि ते राहुल मनसा कम्मं तदेव ते मनोकम्मं पच्चवेक्खितब्बं:—‘यन्नु खो अहं इदं मनसाकम्मं करोमि, इदं मे मनोकम्मं अत्तव्याबाधाय पि संवत्तति परव्याबाधाय पि संवत्तति उभयव्याबाधाय पि संवत्तति, अकुसलं इदं मनोकम्मं दुक्खुद्वयं दुक्खविपाकं’ति । सचे त्वं राहुल पच्चवेक्खमानो एवं जानेय्यासि:—‘यं खो अहं इदं मनसा कम्मं करोमि इदं मे मनोकम्मं....पे०.....उभयव्याबाधाय पि संवत्तति, अकुसलं इदं मनोकम्मं दुक्खुद्वयं दुक्खविपाकं’ति, पटिसंहरेय्यासि त्वं राहुल एकरूपं मनोकम्मं । सचे पन त्वं राहुल पच्चवेक्खमानो एवं जानेय्यासि :—‘यं खो अहं इदं मनसा कम्मं करोमि इदं मे मनोकम्मं ने’व अत्तव्याबाधाय....पे०.....न उभयव्याबाधाय संवत्तति, कुसलं इदं मनोकम्मं सुखुद्वयं सुखविपाकं’ति, अनुपदज्जेय्यासि त्वं राहुल एवरूपं मनोकम्मं । कत्वा पि ते राहुल मनसा कम्मं तदेव ते मनोकम्मं पच्चवेक्खितब्बं:—‘यन्नु खो अहं इदं मनसा कम्मं अकासिं इदं मे मनोकम्मं अत्तव्या-

बाधाय पि संवत्ति परव्याबाधाय पि संवत्ति उभयव्याबाधाय पि संवत्ति, अकुसलं इदं मनोकम्मं दुक्खुद्रयं दुक्खविपाकं'ति । सचे त्वं राहुल पच्चवेक्खानो एवं जानेय्यासि :—‘यं खो अहं इदं मनसा कम्मं अकासिं इदं मे मनोकम्मं....पे०....उभयव्याबाधाय पि संवत्ति, अकुसलं इदं मनोकम्मं दुक्खुद्रयं दुक्खविपाकं'ति, एवरूपे ते राहुल मनोकम्मे अट्टियितब्बं हरायितब्बं जिगुच्छितब्बं, अट्टियित्वा हरायित्वा जिगुच्छित्वा आयतिं संवरं आपज्जितब्बं । सचे पन त्वं राहुल पच्चवेक्खमानो एवं जानेय्यासि :—‘यं खो अहं इदं मनसा कम्मं अकासिं, इदं मे मनोकम्मं ने'व'त्तव्याबाधाय संवत्ति न परव्याबाधाय संवत्ति न उभयव्याबाधाय संवत्ति कुसलं इदं मनोकम्मं सुखुद्रयं सुखविपाकं'ति, तेने'व त्वं राहुल पीतिपामुज्जेन विहरेय्यासि अहोरेत्तानुसिक्खी कुसलेसु धम्मेषु ।

[८] “ये हि केचि राहुल अतीतम'द्धानं समणा वा ब्राम्हणा वा कायकम्मं परिसोधेसुं, वचीकम्मं परिसोधेसुं, मनोकम्मं परिसोधेसुं, सब्बे ते एवमेव पच्चवेक्खित्वा पच्चवेक्खित्वा कायकम्मं परिसोधेसुं, पच्चवेक्खित्वा पच्चवेक्खित्वा वचीकम्मं परिसोधेसुं, पच्चवेक्खित्वा पच्चवेक्खित्वा मनोकम्मं परिसोधेसुं । ये हि पि केचि राहुल अनागतम'द्धानं समणा वा ब्राम्हणा वा कायकम्मं परिसोधेस्सन्ति वचीकम्मं परिसोधेस्सन्ति, मनोकम्मं परिसोधेस्सन्ति, सब्बे ते एवमेवं पच्चवेक्खित्वा पच्चवेक्खित्वा कायकम्मं परिसोधेस्सन्ति, पच्चवेक्खित्वा पच्चवेक्खित्वा वचीकम्मं परिसोधेस्सन्ति, पच्चवेक्खित्वा पच्चवेक्खित्वा मनोकम्मं परिसोधेस्सन्ति । ये हि पि केचि राहुल एतरहि समणा वा ब्राम्हणा वा कायकम्मं परिसोधेन्ति, वचीकम्मं परिसोधेन्ति, मनोकम्मं परिसोधेन्ति, सब्बे ते एवमेवं पच्चवेक्खित्वा पच्चवेक्खित्वा कायकम्मं परिसोधेन्ति, पच्चवेक्खित्वा पच्चवेक्खित्वा वचीकम्मं परिसोधेन्ति, पच्चवेक्खित्वा पच्चवेक्खित्वा मनोकम्मं परिसोधेन्ति । तस्मातिह राहुल पच्च-

वेक्खित्वा पच्चवेक्खित्वा कायकम्मं परिसोधेस्साम, पच्चवेक्खित्वा पच्चवेक्खित्वा वचीकम्मं परिसोधेस्साम, पच्चवेक्खित्वा पच्चवेक्खित्वा मनोकम्मं परिसोधेस्सामा'ति एवं हि वो राहुल सिक्खितब्बं'ति" ।

[९] इदम'वोच भगवा । अत्तमनो आयस्मा राहुलो भगवतो भासितं अभिनन्दी'ति ।

अम्बलट्टिकाराहुलोवादसुत्तं पठमं ।

६२

[२. महाराहुलोवादसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्सा'रामे । अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमा'दाय सावत्थियं पिण्डाय पाविसि । आयस्मा पि खो राहुलो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरं आदाय भगवन्तं पिट्ठितो पिट्ठितो अनुबन्धि । अथ खो भगवा अपलोकेत्वा आयस्मन्तं राहुलं आमन्तेसि :—'यं किञ्चि राहुल रूपं अतीता'नागतपच्चुप्पन्नं अज्झत्तं वा बहिद्वा वा, ओळा-रिकं वा सुखुमं वा, हीनं वा पणीतं वा, यं दूरे सन्तिके वा, सब्बं रूपं 'ने'तं मम, ने'सो'हमस्मि, न मे'सो अत्ता'ति एवमे'तं यथाभूतं सम्मप्पज्जाय दहब्बं'ति' । 'रूपमे'व नु खो भगवा, रूपमे'व नु खो सुगता'ति ? । रूपमपि राहुल, वेदनापि राहुल, सज्जा पि राहुल, सङ्खारा पि राहुल, विज्जाणमपि राहुला'ति' ।

[२] अथ खो आयस्मा राहुलो 'को'नु अज्ज भगवता सम्मुखा ओवादेन ओवदितो गामं पिण्डाय पविसिस्सती'ति ततो पटिनिवत्तित्वा

अञ्जतरस्मिं रुक्खमूले निसीदि, पल्लङ्कं आभुजित्वा उजुं कायं पणिधाय परिमुखं सति उपट्ठपेत्वा । अदसा खो आयस्मा **सारिपुत्तो** आयस्मन्तं राहुलं अञ्जतरस्मिं रुक्खमूले निसिन्नं पल्लङ्कं आभुजित्वा उजुं कायं पणिधाय परिमुखं सति उपट्ठपेत्वा; दिस्वान आयस्मन्तं राहुलं आमन्तेसि :—‘ **आनापानसतिं** राहुल भावनं भावेहि, आनापानसति राहुल भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा’ति ’ । अथ खो आयस्मा राहुलो सायण्हसमयं पटिसल्लाना वुड्ढितो येन भगवा तेनु’पसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा राहुलो भगवन्तं एतद’वोच :—‘ कथं भाविता नु खो भन्ते आनापानसति कथं बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा’ति ? ’ ।

[३] “ यं किञ्चि राहुल अञ्जत्तं पच्चत्तं कक्खळं खरिगतं उपादिण्णं, सेय्यथीदं, केसा लोमा नखा दन्ता तचो मंसं नहार अट्ठी अट्ठिमिञ्जा वक्कं हृदयं यकनं किलोमकं पिहकं पप्फासं अन्तं अन्तगुणं उदरियं करीसं, यं वा पन’ञ्जम्पि किञ्चि अञ्जत्तं पच्चत्तं कक्खळं खरिगतं उपादिण्णं, अयं वुच्चति राहुल अञ्जत्तिका पठवीधातु । या चे’व खो पन अञ्जत्तिका पठवीधातु या च बाहिरा पाठवीधातु पठवीधातुरेव एसा । तं ने’तं मम, ने’सो’हम’स्मि, न मे’सो अत्ता’ति एवमेतं यथाभूतं सम्मप्पज्जाय दट्ठब्बं । एवमेतं यथाभूतं सम्मप्पज्जाय दिस्वा पठवीधातुया निब्बिन्दति, पठवीधातुया चित्तं विराजेति ।

[४] “ कतमा च राहुल आपोधातु ? आपोधातु सिया अञ्जत्तिका सिया बाहिरा । कतमा च राहुल अञ्जत्तिका आपोधातु ? यं अञ्जत्तं पच्चत्तं आपो आपोगतं उपादिण्णं, सेय्यथीदं, पित्तं सेम्हं पुब्बो लोहितं सेदो मेदो अस्सु वसा खेळो सिङ्घाणिका लसिका मुत्तं, यं वा पन’ञ्जम्पि

किञ्चि अज्झत्तं पच्चत्तं आपो आपोगतं उपादिण्णं अयं वुच्चति राहुल अज्झ-
त्तिका आपोधातु । या चे'व खो पन अज्झत्तिका आपोधातु, या च बाहिरा
आपोधातु आपोधातुरेव एसा । तं ने'तं मम, ने'सो'हम'स्मि, न मे'सो
अत्ता'ति एवमेतं यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय दट्ठब्बं । एवमे'तं यथाभूतं सम्मप्प-
ञ्जाय दिस्वा आपोधातुया निब्बिन्दति, आपोधातुया चित्तं विराजेति ।

[५] कतमा च राहुल तेजोधातु ? तेजोधातु सिया अज्झत्तिका सिया
बाहिरा । कतमा च राहुल अज्झत्तिका तेजोधातु ? यं अज्झत्तं पच्चत्तं तेजो
तेजोगतं उपादिण्णं, सेय्यथीदं, येन च सन्तप्पति येन च जिरियति येन च
परिडहति येन च असितपीतखायितसायितं सम्मा परिणामं गच्छति,
यं वा पन'ञ्जम्पि किञ्चि अज्झत्तं पच्चत्तं तेजो तेजोगतं उपादिण्णं, अयं
वुच्चति राहुल अज्झत्तिका तेजोधातु । या चे'व खो पन अज्झत्तिका
तेजोधातु या च बाहिरा तेजोधातु तेजोधातुरेव एसा । तं ने'तं मम,
ने'सो'हम'स्मि, न मे'सो अत्ता'ति एवमेतं यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय दट्ठब्बं । एवमे'तं
यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय दिस्वा तेजोधातुया निब्बिन्दति, तेजोधातुया चित्तं
विराजेति ।

[६] “ कतमा च राहुल वायोधातु ? वायोधातु सिया अज्झत्तिका
सिया बाहिरा । कतमा च राहुल अज्झत्तिका वायोधातु ? यं अज्झत्तं
पच्चत्तं वायो वायोगतं उपादिण्णं, सेय्यथीदं, उद्धममा वाता, अधोगमा वाता,
कुच्छिसया वाता, कोडसया वाता, अङ्गमङ्गानुसारिनो वाता, अस्सासो
पस्सासो इति, यं वा पन'ञ्जम्पि किञ्चि अज्झत्तं पच्चत्तं वायो वायोगतं
उपादिण्णं, अयं वुच्चति राहुल अज्झत्तिका वायोधातु । या चे'व खो पन
अज्झत्तिका वायोधातु या च बाहिरा वायोधातु वायुधातुरेव एसा । तं ने'तं
मम, ने'सो'हम'स्मि, न मे'सो अत्ता'ति एवमेतं यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय

ददृब्बं । एवमे'तं यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय दिस्वा वायोधातुया निब्बिन्दति,
वायोधातुया चित्तं विराजेति ।

[७] “कतमा च राहुल आकासधातु ? आकासधातु सिया
अज्झत्तिका सिया बहिरा । कतमा च राहुल अज्झत्तिका
आकासधातु ? यं अज्झत्तं पच्चत्तं आकासं आकासगतं उपादिण्णं, सेय्य-
थीदं, कण्णच्छिदं नासच्छिदं मुखद्वारं, येन च असितपीत-
खायितसायितं अज्झोहरति, यथा च असितपीतखायितसायितं
सन्तिद्वति, येन च असितपीतखायितसायितं अधोभागा निक्खमति,
यं वा पन'ञ्जम्पि किञ्चि अज्झत्तं पच्चत्तं आकासं आकासगतं उपादिण्णं,
अयं वुच्चति राहुल अज्झत्तिका आकासधातु । या चे'व खो पन अज्झत्तिका
आकासधातु या च बहिरा आकासधातु आकासधातुरेव एसा । तं ने'तं मम,
ने'सो'हस्मि, न मे'सो अत्ता'ति एवमे'तं यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय ददृब्बं ।
एवमे'तं यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय दिस्वा आकासधातुया निब्बिन्दति, आकास-
धातुया चित्तं विराजेति ।

[८] “पठवीसमं भावनं राहुल भावेहि, पठवीसमं हि ते राहुल
भावनं भावयतो उप्पन्ना मनापामनापा फस्सा चित्तं न परियादाय ठस्सन्ति ।
सेय्यथा पि राहुल पठविया सुचिम्पि निक्खिपन्ति, असुचिम्पि निक्खिपन्ति,
गूथगतम्पि निक्खिपन्ति, मुत्तगतम्पि निक्खिपन्ति, खेळगतम्पि निक्खिपन्ति,
पुब्बगतम्पि निक्खिपन्ति, लोहितगतम्पि निक्खिपन्ति, न च तेन पठवी अट्ठी-
यति वा हरायति वा जिगुच्छति वा, एवमे'व खो त्वं राहुल पठवीसमं
भावनं भावेहि....पे०.....ठस्सन्ति ।

[९] “आपोसमं राहुल भावनं भावेहि, आपोसमं हि ते राहुल
भावनं भावयतो उप्पन्ना मनापामनापा फस्सा चित्तं न परियादाय ठस्सन्ति ।

सेय्यथा पि राहुल, आपस्मिं सुचिम्पि धोवन्ति, असुचिम्पि धोवन्ति, गूथगतम्पि धोवन्ति, मुत्तगतम्पि धोवन्ति, खेळगतम्पि धोवन्ति, पुब्बगतम्पि धोवन्ति, लोहितगतम्पि धोवन्ति, न च तेन आपो अट्ठीयति वा हरायति वा जिगुच्छति वा, एवमे'व खो त्वं राहुल आपोसमं भावनं भावेहि....पे०..... ठस्सन्ति ।

[१०] “तेजोसमं राहुल भावनं भावेहि । तेजोसमं हि ते राहुल भावनं भावयतो उप्पन्ना मनापामनापा फस्सा चित्तं न परियादाय ठस्सन्ति । सेय्यथा'पि राहुल, तेजो सुचिम्पि डहति, असुचिम्पि डहति, गूथगतम्पि डहति, मुत्तगतम्पि डहति, खेळगतम्पि डहति, पुब्बगतम्पि डहति, लोहितगतम्पि डहति, न च तेन तेजो अट्ठीयति वा हरायति वा जिगुच्छति वा, एवमे'व खो त्वं राहुल तेजोसमं भावनं भावेहिपे०..... ठस्सन्ति ।

[११] “वायोसमं राहुल भावनं भावेहि, वायोसमं हि ते राहुल चित्तं भावयतो उप्पन्ना मनापामनापा फस्सा चित्तं न परियादाय ठस्सन्ति । सेय्यथा'पि राहुल वायो सुचिम्पि उपवायति, असुचिम्पि उपवायति, गूथगतम्पि उपवायति, मुत्तगतम्पि उपवायति, खेळगतम्पि उपवायति, पुब्बगतम्पि उपवायति, लोहितगतम्पि उपवायति, न च तेन वायो अट्ठीयति वा हरायति वा जिगुच्छति वा एवमे'व खो त्वं राहुल वायोसमं भावनं भावेहि....पे०..... ठस्सन्ति ।

[१२] “आकाससमं राहुल भावनं भावेहि, आकाससमं हि ते राहुल भावनं भावयतो उप्पन्ना मनापामनापा फस्सा चित्तं न परियादाय ठस्सन्ति । सेय्यथा'पि राहुल, आकासो न कत्थञ्चि पतिट्ठितो, एवमे'व खो त्वं राहुल आकाससमं भावनं भावेहि, आकाससमं....पे०..... ठस्सन्ति ।

[१३] “मेत्तं राहुल भावनं भावेहि, मेत्तं हि ते राहुल भावनं भावयतो यो व्यापादो सो पहीयिस्सति । करुणं राहुल भावनं भावेहि, करुणं हि ते राहुल भावनं भावयतो या विहेसा सा पहीयिस्सति । मुदितं राहुल भावनं भावेहि, मुदितं हि ते राहुल भावनं भावयतो या अरति सा पहीयिस्सति । उपेक्खं राहुल भावनं भावेहि, उपेक्खं हि ते राहुल भावनं भावयतो यो पटिघो सो पहीयिस्सति । असुभं राहुल भावनं भावेहि, असुभं हि ते राहुल भावनं भावयतो यो रागो सो पहीयिस्सति । अनिच्चसञ्जं राहुल भावनं भावेहि, अनिच्चसञ्जं हि ते राहुल भावनं भावयतो यो अस्मिमानो सो पहीयिस्सति ।

[१४] “आनापानसतिं राहुल भावनं भावेहि, आनापानसति राहुल भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा । कथं भाविता च राहुल आनापानसति कथं बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा ? । इध राहुल भिक्खु अरञ्जगतो वा रूक्खमूलगतो वा सुञ्जागारगतो वा निसीदति पट्ठङ्कं आभुज्जित्वा उज्जुं कायं पणिधाय परिमुखं सति उपट्ठपेत्वा । सो सतो व अस्ससति, सतो पस्ससति । दीघं वा अस्ससन्तो ‘दीघं अस्ससामी’ति पजानाति, दीघं वा पस्ससन्तो ‘दीघं पस्ससामी’ति पजानाति; रस्सं वा अससन्तो ‘रस्सं असस्सामी’ति पजानाति, रस्सं वा पस्ससन्तो ‘रस्सं पस्ससामी’ति पजानाति । ‘सञ्चकायपटिसंवेदी अस्ससिस्सामी’ति सिक्खति, ‘सञ्चकायपटिसंवेदी पस्ससिस्सामी’ति सिक्खति । ‘पस्सम्भयं कायसङ्कारं अस्ससिस्सामी’ति सिक्खति, ‘पस्सम्भयं कायसङ्कारं पस्ससिस्सामी’ति सिक्खति । ‘पीतिपटिसंवेदी अस्ससिस्सामी’ति सिक्खति, पीतिपटिसंवेदी पस्ससिस्सामी’ति सिक्खति । ‘सुखपटिसंवेदी अस्ससिस्सामी’ति सिक्खति, ‘सुखपटिसंवेदी पस्ससिस्सामी’ति सिक्खति । ‘चित्तसङ्कार-

पटिसंवेदी अस्ससिस्सामी'ति सिक्खति, 'चित्तसङ्खारपटिसंवेदी पस्ससिस्सामी'ति सिक्खति । पस्सम्भयं चित्तसङ्खारं अस्ससिस्सामी'ति सिक्खति, 'पस्सम्भयं चित्तसङ्खारं पस्ससिस्सामी'ति सिक्खति । 'चित्तपटिसंवेदी अस्ससिस्सामी'ति सिक्खति, 'चित्तपटिसंवेदी पस्ससिस्सामी'ति सिक्खति । 'अभिप्पमोदयं चित्तं अस्ससिस्सामी'ति सिक्खति, 'अभिप्पमोदयं चित्तं पस्ससिस्सामी'ति सिक्खति । 'समादहं चित्तं अस्ससिस्सामी'ति सिक्खति, 'समादहं चित्तं पस्ससिस्सामी'ति सिक्खति । 'विमोचयं चित्तं अस्ससिस्सामी'ति सिक्खति, 'विमोचयं चित्तं पस्ससिस्सामी'ति सिक्खति । 'अनिच्चानुपस्सी अस्ससिस्सामी'ति सिक्खति, 'अनिच्चानुपस्सी पस्ससिस्सामी'ति सिक्खति । 'विरागानुपस्सी अस्ससिस्सामी'ति सिक्खति, 'विरागानुपस्सी पस्ससिस्सामी'ति सिक्खति । 'निरोधानुपस्सी अस्ससिस्सामी'ति सिक्खति, 'निरोधानुपस्सी पस्ससिस्सामी'ति सिक्खति । 'पटिनिस्सगानुपस्सी अस्ससिस्सामी'ति सिक्खति, 'पटिनिस्सगानुपस्सी पस्ससिस्सामी'ति सिक्खति' । एवं भाविता खो राहुल आनापानसति एवं बहुलीकता महप्फला होति महानिर्वाणं । एवं भाविताय खो राहुल आनापानसतिया एवं बहुलीकताय ये पि ते चरिमका अस्सासपस्सासा ते पि विदिता व निरुज्झन्ति नो अविदिता'ति' ।

[१५] इदम'वोच भगवा । अत्तमनो आयस्मा राहुलो भगवतो भासितं अभिनन्दी'ति" ।

महाराहुलोवादसुत्तन्तं दुतियं ।

६३

[३ चूळमालुङ्क्यसुत्तं]

[१] एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डकस्स आरामे । अथ खो आयस्मतो मालुङ्क्यपुत्तस्स रहोगतस्स पटिसह्ठीनस्स एवं चेतसो परिवितक्को उदपादि :—‘यानि’मानि दिट्ठिगतानि भगवता अव्याकृतानि ठपितानि पटिक्खित्तानि :—‘सस्सतो लोको इति पि, असस्सतो लोको इति पि, अन्तवा लोको इति पि, अनन्तवा लोको इति पि, तं जीवं तं सरीरं इति पि, अज्जं जीवं अज्जं सरीरं इति पि, होति तथागतो परम्मरणा इति पि, न होति तथागतो परम्मरणा इति पि, होति च न च होति तथागतो परम्मरणा इति पि, ने’व होति न न होति तथागतो परम्मरणा इति पि, तानि मे भगवा न व्याकरोति; यानि मे भगवा न व्याकरोति तं मे न ख्व्वति, तं मे न खमति, सो’हं भगवन्तं उपसङ्गमित्वा एतमत्थं पुच्छिस्सामि । सचे मे भगवा व्याकरिस्सति :—‘सस्सतो लोको’ति वा, असस्सतो लोको’ति वा, अन्तवा लोको’ति वा, अनन्तवा लोको’ति वा, तं जीवं तं सरीरं’ति वा, अज्जं जीवं अज्जं सरीरं’ति वा, होति तथागतो परम्मरणा’ ति वा, न होति तथागतो परम्मरणा’ति वा, होति च न च होति तथागतो परम्मरणा’ति वा, ने’व होति न न होति तथागतो परम्मरणा’ति वा, एवा’हं भगवति ब्रम्हचरियं चरिस्सामि । नो चे मे भगवा व्याकरिस्सति सस्सतो लोको’ति वा, असस्सतो लोको’ति वा....पे०....ने’व होति न न होति तथागतो परम्मरणा’ ति वा, एवा’हं सिक्खं पच्चक्खाय हीनाया’ वत्तिस्सामी’ति’ ।

[२] अथ खो आयस्मा मालुङ्क्यपुत्तो सायण्हसमयं पटिसह्ठाणा बुद्धितो येन भगवा तेनु’पसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं

निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा माळुक्यपुत्तो भगवन्तं एतद'वोच :-
 'इध मय्हं भन्ते रहोगतस्स पटिसल्लीनस्स एवं चेतसो परिवितक्को
 उदपादि :- 'यानि'मानि दिट्ठिगतानि भगवता अव्याकतानि ठपितानि
 पटिक्खित्तानि :- 'सस्सतो लोको इति पि, असस्सतो लोको इति पि
पे०.... ने'व होति न न होति तथागतो परम्मरणा इति पि, तानि मे
 भगवा न व्याकरोति; यानि मे भगवा न व्याकरोति तं मे न ख्वति, तं मे न
 खमति, सो'हं भगवन्तं उपसङ्गमित्वा एतमत्थं पुच्छिस्सामि; सचे मे भगवा
 व्याकरिस्सति :- 'सस्सतो लोको'ति वा, असस्सतो लोको'ति वा....पे०....
 ने'व होति न न होति तथागतो परम्मरणा'ति वा, एवा'हं भगवति ब्रम्हचरियं
 चरिस्सामि; नो चे मे भगवा व्याकरिस्सति सस्सतो लोको'ति वा, असस्सतो
 लोको'ति वापे०.... ने'व होति न न होति तथागतो परम्मरणा'ति वा,
 एवा'हं सिक्खं पच्चक्खाय हीनाया'वत्तिस्सामि'ति । सचे भगवा जानाति
 सस्सतो लोको'ति, 'सस्सतो लोको'ति मे भगवा व्याकरोतु; सचे भगवा
 जानाति, असस्सतो लोको'ति, 'असस्सतो लोको'ति मे भगवा व्याकरोतु ।
 नो चे भगवा जानाति 'सस्सतो लोको'ति वा 'असस्सतो लोको'ति वा,
 अजानतो खो पन अपस्सतो एतदे'व उजुक्कं होति, यदिदं, 'न जानामि न
 पस्सामी'ति । सचे भगवा जानाति अन्तवा लोको'ति, 'अन्तवा लोको'ति
 मे भगवा व्याकरोतु; सचे भगवा जानाति अनन्तवा लोको'ति, 'अनन्तवा
 लोको'ति मे भगवा व्याकरोतु । नो चे भगवा जानाति अन्तवा लोको'ति वा
 अनन्तवा लोको'ति वा, अजानन्तो खो पन अपस्सतो एतदे'व उजुक्कं
 होति, यदिदं, 'न जानामि न पस्सामी'ति । सचे भगवा जानाति 'तं जीवं
 तं सरीरं'ति, 'तं जीवं तं सरीरं'ति मे भगवा व्याकरोतु; सचे भगवा जानाति अज्जं
 जीवं अज्जं सरीरं'ति, 'अज्जं जीवं अज्जं सरीरं'ति मे भगवा व्याकरोतु । नो चे
 भगवा जानाति 'तं जीवं तं सरीरं'ति वा 'अज्जं जीवं अज्जं सरीरं'ति वा,

अजानतो खो पन अपस्सतो एतदे'व उजुक्कं होति यदिदं, 'न जानामि न पस्सामी'ति । सचे भगवा जानाति 'होति तथागतो परम्मरणा'ति, 'होति तथागतो परम्मरणा'ति मे भगवा व्याकरोतु; सचे भगवा जानाति, 'न होति तथागतो परम्मरणा'ति, 'न होति तथागतो परम्मरणा'ति मे भगवा व्याकरोतु । नो चे भगवा जानाति 'होति तथागतो परम्मरणा'ति वा, 'न होति तथागतो परम्मरणा'ति वा, अजानतो खो पन अपस्सतो एतदे'व उजुक्कं होति यदिदं, 'न जानामि न पस्सामी'ति । सचे भगवा जानाति 'होति च न च होति तथागतो परम्मरणा'ति, 'होति च न च होति तथागतो परम्मरणा'ति मे भगवा व्याकरोतु; सचे भगवा जानाति 'ने'व होति न न होति तथागतो परम्मरणा'ति 'ने'व होति न न होति तथागतो परम्मरणा'ति मे भगवा व्याकरोतु । नो चे भगवा जानाति 'होति च न च होति तथागतो परम्मरणा'ति' 'वा, 'ने'व होति न न होति तथागतो परम्मरणा'ति वा अजानतो खो पन अपस्सतो एतदे'व उजुक्कं होति यदिदं, 'न जानामि न पस्सामी'ति ।

[३] “ किन्तु ता'हं मालुंक्क्यपुत्त एवं अवचं :—‘ एहि त्वं मालुंक्क्यपुत्त मयि ब्रम्हचरियं चर, अहं ते व्याकारिस्सामी, :—‘सस्सतो लोको'ति वा असस्सतो लोको'ति वा....पे....ने'व होति न न होति तथागतो परम्मरणा'ति वा'ति ? । ‘ नो हे'तं भन्ते' । ‘ त्वं वा पन मं एवं अवच :—‘अहं भन्ते भगवति ब्रम्हचरियं चरिस्सामि, भगवा मे व्याकारिस्सति :—‘सस्सतो लोको'ति वा असस्सतो लोको'ति' वापे०..... ने'व होति न न होति तथागतो परम्मरणा'ति वा'ति' ? । ‘ नो हे'तं भन्ते' । इति किर मालुंक्क्यपुत्त नेवा'हं तं वदामि :—‘ एहि त्वं मालुंक्क्यपुत्त मयि ब्रम्हचरियं चर, अहं ते व्याकारिस्सामि :—‘सस्सतो लोको'ति'वा असस्सतो लोको'ति वा....पे०..... ने'व होति न न होति तथागतो परम्मरणा'ति वा'ति; न'पि किर मं त्वं

वदेसि :—‘अहं भन्ते भगवति ब्रम्हचरियं चरिस्सामि, भगवा मे व्याकरिस्सति :—‘सस्सतो लोको’ति वा असस्सतो लोको’ति’वा....पे०.....ने’व होति न न होति तथागतो परम्मरणा’ति वा’ति । एवं सन्ते मोघपुरिस को सन्तो कं पच्चाचिक्खसि ? ।

[४] “ यो खो मालुङ्क्यपुत्त एवं वदेय्य :—‘ न तावा’हं भगवति ब्रम्हचरियं चरिस्सामि याव मे भगवा न व्याकरिस्सति :—‘सस्सतो लोको’ति वा असस्सतो लोको’ति वा....पे०.....ने’व होति न न होति तथागतो परम्मरणा’ति वा’ति; अब्ब्याकतं एव तं मालुङ्क्यपुत्त तथागतेन अस्स अथ सो पुग्गळो काळं करेय्य । सेय्यथा’पि मालुङ्क्यपुत्त पुरिसो सल्लेन विद्धो अस्स सविसेन गाळ्हपलेपनेन, तस्स मित्ता’मच्चा त्रातिसालोहिता भिसक्कं सल्लुकत्तं उपट्ठेय्युं । सो एवं वदेय्य :—‘ न तावा’हं इमं सल्लं आहरिस्सामि याव न तं पुरिसं जानामि येन’म्हि विद्धो, खत्तियो वा ब्राम्हणो वा वेस्सो वा सुद्धो वा’ति । सो एवं वदेय्य :—‘ न तावा’हं इमं सल्लं आहरिस्सामि याव न तं पुरिसं जानामि येन’म्हि विद्धो :—‘एवं नामो एवं गोत्तो’ति वा’ति । सो एवं वदेय्य :—‘ न तावा’हं इमं सल्लं आहरिस्सामि याव न तं पुरिसं जानामि येन’म्हि विद्धो :—‘दीघो वा रस्सो वा मञ्जिमो वा’ति । सो एवं वदेय्य :—‘ न तावा’हं इमं सल्लं आहरिस्सामि याव न तं पुरिसं जानामि येन’म्हि विद्धो :—‘ काळो वा सामो वा मंगुरच्छवि वा’ति । सो एवं वदेय्य :—‘ न तावा’हं इमं सल्लं आहरिस्सामि याव न तं पुरिसं जानामि येन’म्हि विद्धो :—‘ असुकास्मि गामे वा निगमे वा नगरे वा’ति । सो एवं वदेय्य :—‘ न तावा’हं इमं सल्लं आहरिस्सामि याव न तं धनुं जानामि येन’म्हि विद्धो :—‘ यदि वा चापो यदि वा कोदण्डो’ति । सो एवं वेदेय्य :—‘ न तावा’हं इमं सल्लं आहरिस्सामि याव न तं जियं जानामि याय’म्हि विद्धो :—‘ यदि वा अक्खस्स यदि वा सण्ठस्स यदि वा नहास्स्स यदि वा मरुवाय यदि वा खीरपण्णिनो’ति । सो एवं वदेय्य :—

‘न तावा’ हं इमं सल्लं आहरिस्सामि याव न तं कण्डं जानामि येन’ग्हि विद्धो :—‘यदि वा कच्छं यदि वा रोपिमं’ति । सो एवं वदेय्य :—‘न तावा’ हं इमं सल्लं आहरिस्सामि याव न तं कण्डं जानामि येन’ग्हि विद्धो :—‘यस्स पत्तेहि वाजितं, यदि वा गिज्झस्स यदि वा कङ्कस्स यदि वा कुल्लस्स यदि वा मोरस्स यदि वा सिथिल्लहनुनो’ति । सो एवं वदेय्य :—‘न तावा’हं इमं सल्लं आहरिस्सामि याव न तं कण्डं जानामि येन’ग्हि विद्धो :—‘यस्स नाहारुना परिकिक्कं, यदि वा गवस्स यदि वा महिस्स यदि वा रोक्खस्स यदि वा सेम्हारस्सा’ति । सो एवं वदेय्य :—‘न तावा’हं इमं सल्लं आहरिस्सामि याव न तं सल्लं जानामि येन’ग्हि विद्धो :—‘यदि वा सल्लं यदि वा सुरुप्पं यदि वा वेकण्डं यदि वा नाराचं यदि वा वच्छदन्तं यदि वा करवीरपत्तं’ति । अज्जातमे’व तं मालुङ्क्यपुत्त तेन पुरिसेन अस्स, अथ सो पुरिमो कालं करेय्य । एवमे’व खो मालुङ्क्यपुत्त यो एवं वदेय्य :—‘न तावा’हं भगवति ब्रम्हचरियं चरिस्सामि याव मे भगवा न व्याकरिस्सति :—‘सस्सतो लोको’ति वा असस्सतो लोको’ति वापे०..... ने’व होति न न होति तथागतो परम्परणा’ति वा’ति; **अव्याकत्तं एव तं मालुङ्क्यपुत्त तथागतेन अस्स**, अथ सो पुग्गलो कालं करेय्य ।

[५] “सस्सतो लोको’ति मालुङ्क्यपुत्त, दिट्ठिया सति ब्रम्हचरियवासो अभविस्सा’ति, एवं नो । असस्सतो लोको’ति मालुङ्क्यपुत्त दिट्ठिया सति ब्रम्हचरियवासो अभविस्सा’ति, एवम्पि नो । सस्सतो लोको’ति मालुङ्क्यपुत्त दिट्ठिया सति, असस्सतो लोको’ति वा दिट्ठिया सति अत्थेव जाति अत्थि जरा अत्थि मरणं सन्ति सोकापरिदेवदुक्खदोमनस्सु’पायासा, येसा’हं दिट्ठे’व धम्मे निघातं पज्जापेमि । अन्तवा लोको’ति मालुङ्क्यपुत्त दिट्ठिया सति ब्रम्हचरियवासो अभविस्सा’ति, एवं नो । अनन्तवा लोको’ति मालुङ्क्यपुत्त दिट्ठिया सति ब्रम्हचरियवासो अभविस्सा’ति एवम्पि नो । अन्तवा

लोको'ति मालुङ्क्यपुत्त दिट्ठिया अनन्तवा लोको'ति वा दिट्ठिया सति अत्थे'व जाति अत्थि जरा अत्थि मरणं सन्ति सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सु'पायासा येसा'हं दिट्ठे'व धम्मे निघातं पञ्ञपेमि । तं जीवं तं सरीरं'ति मालुङ्क्यपुत्त दिट्ठिया सति ब्रम्हचरियवासो अभविस्सा'ति, एवं नो । अज्जं जीवं अज्जं सरीरं'ति मालुङ्क्यपुत्त दिट्ठिया सति ब्रम्हचरियवासो अभविस्सा'ति, एवम्पि नो । 'तं जीवं तं सरीरं'ति मालुङ्क्यपुत्त दिट्ठिया सति अज्जं जीवं 'अज्जं सरीरं'ति वा दिट्ठिया सति अत्थे'व जाति अत्थि जरा अत्थि मरणं सन्ति सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सु'पायासा येसा'हं दिट्ठे'व धम्मे निघातं पञ्ञपेमि । 'होति तथागतो परम्मरणा'ति मालुङ्क्यपुत्त दिट्ठिया सति ब्रम्हचरियवासो अभविस्सा'ति, एवं नो । 'न होति तथागतो परम्मरणा'ति मालुङ्क्यपुत्त दिट्ठिया सति ब्रम्हचरियवासो अभविस्सा'ति, एवम्पि नो । 'होति तथागतो परम्मरणा'ति मालुङ्क्यपुत्त दिट्ठिया सति, न होति तथागतो परम्मरणा'ति वा दिट्ठिया सति अत्थे'व जाति अत्थि जरा अत्थि मरणं सन्ति सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सु'पायासा येसा'हं दिट्ठे'व धम्मे निघातं पञ्ञपेमि । 'होति च न च होति तथागतो परम्मरणा'ति मालुङ्क्यपुत्त दिट्ठिया सति ब्रम्हचरियवासो अभविस्सा'ति, एवं नो । 'नेव होति न न होति तथागतो परम्मरणा'ति मालुङ्क्यपुत्त दिट्ठिया सति, ब्रम्हचरियवासो अभविस्सा'ति एवम्पि नो । 'होति च न च होति तथागतो परम्मरणा'ति मालुङ्क्यपुत्त दिट्ठिया सति 'नेव होति न न होति तथागतो परम्मरणा'ति वा दिट्ठिया सति अत्थे'व जाति अत्थि जरा अत्थि मरणं सन्ति सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सु'पायासा येसा'हं दिट्ठे'व धम्मे निघातं पञ्ञपेमि ।

[६] “ तस्माति'ह मालुङ्क्यपुत्त अब्याकतञ्च मे अब्याकततो धारेथ, व्याकतञ्च मे व्याकततो धारेथ । किञ्च मालुङ्क्यपुत्त मया अब्याकतं ? 'सस्सतो लोको'ति मालुङ्क्यपुत्त मया अब्याकतं, 'असस्सतो लोको'ति

....पे०.... ‘अन्तवा लोको’ति....पे०....अनन्तवा लोको’ति
पे०.... ‘तं जीवं तं सरीरं’....पे०....‘अज्जं जीवं अज्जं सरीरं’ति
पे०....‘होति तथागतो परम्मरणा’ति....पे०....‘न होति तथागतो
 परम्मरणा’ति....पे०....‘होति च न च होति तथागतो परम्मरणा’ति
पे०....‘नेव होति न न होति तथागतो परम्मरणा’ति मया अव्याकृतं ।

कस्मा चे’तं मालुङ्क्यपुत्त मया अव्याकृतं ? न हे’तं मालुङ्क्यपुत्त अत्य-
 संहितं ना’दिब्रम्हचरियिकं, न निब्बिदाय न विरागाय न निरोधाय न
 उपसमाय न अभिज्जाय न सम्बोधाय न निब्बाणाय संवत्तति, तस्मा तं मया
 अव्याकृतं । **किञ्च मालुङ्क्यपुत्त मया व्याकृतं ?** ‘इदं दुक्खं’ति मालुं-
 क्यपुत्त मया व्याकृतं, ‘अयं दुक्खसमुदयो’ति....पे०....‘अयं दुक्खनि-
 रोधो’ति ...पे०—‘अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा’ति मया व्याकृतं ।
कस्मा चे’तं मालुङ्क्यपुत्त मया व्याकृतं ? एतं हि मालुङ्क्यपुत्त अत्यसंहितं,
 एतं आदिब्रम्हचरियिकं, एतं निब्बिदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिज्जाय
 सम्बोधाय निब्बाणाय संवत्तति, तस्मा तं मया व्याकृतं । तस्माति’ह मालुङ्क्य-
 पुत्तः अव्याकृतञ्च मे अव्याकृततो धारेथ, व्याकृतञ्च मे व्याकृततो धारेथा’ति” ।

[७] इदम’वोच भगवा । अत्तमनो आयस्मा मालुङ्क्यपुत्तो भगवतो
 भासितं’अभिनन्दी’ति ।

चूलमालुङ्क्यसुत्तन्तं ततियं ।

[४. महामालुङ्क्यसुत्तं]

[१] एवं मे सुत । एकं समयं भगवा सावत्थियं विरहति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि :— ‘भिक्खवो’ति । ‘भदन्ते’ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतद’वोच :—‘ धारेथ नो तुम्हे भिक्खवे मया देसितानि पञ्च ओरम्भागियानि संयोजनानि इति ? एवं वुत्ते आयस्मा मालुङ्क्यपुत्तो भगवन्तं एतद’वोच :—‘अहं खो भन्ते धारेमि भगवता देसितानि पञ्च ओरम्भागियानि संयोजनानि’ । ‘यथाकथं पन त्वं मालुङ्क्यपुत्त धारेसि मया देसितानि पञ्च ओरम्भागियानि संयोजनानी’ति ? । ‘सक्कायदिट्ठिं खो अहं भन्ते भगवता ओरम्भागियं संयोजनं देसितं धारेमि । विचिकिच्छं खो अहं भन्ते.... सीलब्धतपरामासं खो अहं भन्ते....कामच्छन्दं खो अहं भन्ते.... व्यापादं खो अहं भन्ते भगवता ओरम्भागियं संयोजनं देसितं धारेमि । एवं खो अहं भन्ते धारेमि भगवता देसितानि पञ्च ओरम्भागियानि संयोजनानी’ति ।

[२] “ कस्स खो नाम त्वं मालुङ्क्यपुत्त मया एवं पञ्च ओरम्भागियानि संयोजनानि देसितानि धारेसि ? । ननु मालुङ्क्यपुत्त अज्जतिथिया परिब्बाजका इमिना तरुणू’पमेन उपारम्भेन उपारम्भिस्सति । दहरस्स हि मालुङ्क्यपुत्त कुमारस्स मन्दस्स उत्तानसेय्यकस्स ‘ सक्कायो’ति पि न होति, कुतो पन ’स्स उप्पजिस्सति सक्कायदिट्ठि; अनुसेति त्वेव’स्स सक्कायदिट्ठानुसयो । दहरस्स हि मालुङ्क्यपुत्त कुमारस्स मन्दस्स उत्तानसेय्यकस्स ‘ धम्मा ’ति पि न होति, कुतो पन’स्स उप्पजिस्सति धम्मेषु विचिकिच्छा; अनुसेति त्वेव’स्स विचिकिच्छानुसयो । दहरस्स हि मालुङ्क्यपुत्त

कुमारस्स मन्दस्स उत्तानसेय्यकस्स ‘सीला’ति पि न होति, कुतो पन’स्स उप्पजिस्सति सीलेसु सीलब्धतपरामासो; अनुसेति त्वेव’स्स **सीलब्धतपरा-
मासानुसयो** । दहरस्स हि मालुङ्क्यपुत्त कुमारस्स मन्दस्स उत्तानसेय्यकस्स ‘कामा’ति पि न होति, कुतो पन’स्स उप्पजिस्सति कामेसु कामच्छन्दो; अनुसेति त्वेव’स्स **कामरागानुसयो** । दहरस्स हि मालुङ्क्यपुत्त कुमारस्स मन्दस्स उत्तानसेय्यकस्स ‘सत्ता’ति’ पि न होति, कुतो पन’स्स उप्पजिस्सति सत्तेसु व्यापादो; अनुसेति त्वेव’स्स **व्यापादानुसयो** । ननु मालुङ्क्यपुत्त अञ्जतिथिया परिव्वाजका इमिना तरुणूपमे’न उपारम्भेन उपारम्भिस्सन्ती’ति’ । एवं वुत्ते आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतद’वोच :—‘ एतस्स भगवा कालो, एतस्स सुगत कालो, यं भगवा पञ्च ओरम्भागियानि संयोजनानि देसेय्य, भगवतो सुत्वा भिक्खु धारेस्सन्ती’ति । ‘तेन’हि आनन्द सुणोहि, साधुकं मनसिकरोहि, भासि-
स्सामी’ति । ‘एवं भन्ते’ति खो आयस्मा आनन्दो भगवतो पच्चस्सोसि । भगवा एतद’वोच :—

[३] “ इध आनन्द अस्सुतवा पुथुज्जनो अरियानं अदस्सावी अरियधम्मस्स अकोविदो अरियधम्मे अविनीतो, सप्पुरिसानं अदस्सावी सप्पुरिसधम्मस्स अकोविदो सप्पुरिसधम्मे अविनीतो, **सक्कायदिट्ठिपरि-
युद्धितेन चेतसा** विहरति सक्कायदिट्ठिपरेतेन, उप्पन्नाय च सक्कायदिट्ठिया निस्सरणं यथाभूतं न’प्पजानाति; तस्स सा सक्कायदिट्ठि थामगता अप्पटि-
विनीता ओरम्भागियं संयोजनं । **विचिकिच्छापरियुद्धितेन चेतसा** विह-
रति विचिकिच्छापरेतेन, उप्पन्नाय च विचिकिच्छाय निस्सरणं यथाभूतं न’प्पजानाति; तस्स सा विचिकिच्छा थामगता अप्पटिविनीता ओरम्भागियं संयोजनं । **सीलब्धतपरामासपरियुद्धितेन** चेतसा विहरति सीलब्धतपरा-
मासपरेतेन, उप्पन्नस्स च सीलब्धतपरामासस्स निस्सरणं यथाभूतं न’-

प्पजानाति, तस्स सो सीलब्बतपरामासो थामगतो अप्पटिविनीतो ओरम्भागियं संयोजनं । कामरागपरियुद्धितेन चेतसा विहरति कामरागपरेतेन, उप्पन्नस्स च कामरागस्स निस्सरणं यथाभूतं न'प्पजानाति; तस्स सो कामरागो थामगतो अप्पटिविनीतो ओरम्भागियं संयोजनं । **व्यापादपरियुद्धितेन चेतसा** विहरति व्यापादपरेतेन, उप्पन्नस्स च व्यापादस्स निस्सरणं यथाभूतं न'प्पजानाति; तस्स सो व्यापादो थामगतो अप्पटिविनीतो ओरम्भागियं संयोजनं । सुत्वा च खो आनन्द अरियसावको अरियानं दस्सावी अरियधम्मस्स कोविदो अरियधम्मे सुविनीतो, सप्पुरिसानं दस्सावी सप्पुरिसधम्मस्स कोविदो सप्पुरिसधम्मे सुविनीतो, न सक्कायदिट्ठिपरियुद्धितेन चेतसा विहरति न सक्कायदिट्ठिपरेतेन, उप्पन्नाय च सक्कायदिट्ठिया निस्सरणं यथाभूतं पजानाति; तस्स सा सक्कायदिट्ठि सानुसया पहीयति । न विचिकिच्छापरियुद्धितेन चेतसा विहरति न विचिकिच्छापरेतेन, उप्पन्नाय च विचिकिच्छाय निस्सरणं यथाभूतं पजानाति; तस्स सा विचिकिच्छा सानुसया पहीयति । न सीलब्बतपरामासपरियुद्धितेन चेतसा विहरति न सीलब्बतपरामासपरेतेन । उप्पन्नस्स च सीलब्बतपरामासस्स निस्सरणं यथाभूतं पजानाति; तस्स सो सीलब्बतपरामासो सानुसायो पहीयति । न कामरागपरियुद्धितेन चेतसा विहरति न कामरागपरेतेन, उप्पन्नस्स च कामरागस्स निस्सरणं यथाभूतं पजानाति; तस्स सो कामरागो सानुसयो पहीयति । न व्यापादपरियुद्धितेन चेतसा विहरति न व्यापादपरेतेन, उप्पन्नस्स च व्यापादस्स निस्सरणं यथाभूतं पजानाति; तस्स सो व्यापादो सानुसयो पहीयति ।

[४] “ यो आनन्द मग्गो या पटिपदा पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं प्हानाय तं मग्गं तं पटिपदं अनागम्म पञ्च ओरम्भागियानि संयोजनानि जस्सति वा दक्खीति वा पजहिस्सति वा'ति, ने'तं ठा'नं

विज्जति । सेय्यथा पि आनन्द महतो रुक्खस्स तिट्ठतो सारवतो तंचं अच्छेत्वा फेगुं अच्छेत्वा सारच्छेदो भविस्सती'ति, ने'तं ठानं विज्जति । एवमेव खो आनन्द यो मग्गो या पटिपदा पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं पहानाय तं मग्गं तं पटिपदं अनागम्म पञ्च ओरम्भागियानि संयोजनानि अस्सति वा दक्खीति वा पजहिस्सति वा'ति, ने'तं ठानं विज्जति । यो च खो आनन्द मग्गो या पटिपदा पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं पहानाय तं मग्गं तं पटिपदं आगम्म पञ्च ओरम्भागियानि संयोजनानि अस्सति वा दक्खीति वा पजहिस्सति वा'ति ठानमेतं विज्जति । सेय्यथा पि आनन्द महतो रुक्खस्स तिट्ठतो सारवतो तंचं छेत्वा फेगुं छेत्वा सारच्छेदो भविस्सती'ति, ठानमेतं विज्जति । एवमेव खो आनन्द यो मग्गो या पटिपदा पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं पहानाय तं मग्गं तं पटिपदं आगम्म पञ्च ओरम्भागियानि संयोजनानि अस्सति वा दक्खीति वा पजहिस्सति वा'ति ठानमेतं विज्जति । सेय्यथा पि आनन्द गङ्गा नदी पूरा उदकस्स समतित्तिका काकपेय्या, अथ दुब्बलको पुरिसो आगच्छेय्य, 'अहं इमिस्सा गङ्गाय नदिया तिरियं बाहाय सोतं छेत्वा सोत्थिना पारं गच्छामी'ति, सो न सक्कुणेय्य गङ्गाय नदिया तिरियं बाहाय सोतं छेत्वा सोत्थिना पारं गन्तुं । एव'मेव खो आनन्द यस्स कस्सचि सक्कायनिरोधाय धम्मे देसियमाने चित्तं न पक्खन्दति न'प्पसीदति न सन्ति-
 ङ्घति न विमुच्चति, सेय्यथा'पि सो दुब्बलको पुरिसो एवमेते दट्ठब्बा । सेय्यथा पि आनन्द गङ्गा नदी पूरा उदकस्स समतित्तिका काकपेय्या, अथ बलवा पुरिसो आगच्छेय्य :—'अहं इमिस्सा गङ्गाय नदिया तिरियं बाहाय सोतं-
 छेत्वा सोत्थिना पारं गच्छामी'ति, सो सक्कुणेय्य गङ्गाय नदिया तिरियं बाहाय सोतं छेत्वा सोत्थिना पारं गन्तुं । एव'मेव खो आनन्द यस्स कस्सचि सक्काय-
 निरोधाय धम्मे देसियमाने चित्तं पक्खदन्ति पसीदति सन्तिङ्घति विमुच्चति, सेय्यथा'पि सो बलवा पुरिसो एवमे'ते दट्ठब्बा ।

[५] “कतमो’ च आनन्द मग्गो कतमा पटिपदा पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं पहानाय ? इध आनन्द भिक्खु उपधिविवेका अकुसलानं धम्मानं पहाना सब्बसो कायदुद्दुल्लानं पटिप्पस्सद्धिया विविच्चेव कामेहि....पे०....(५१.१८) पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो यदे’व तत्थ होति रूपगतं वेदनागतं सञ्जागतं सङ्खारगतं विज्जाणगतं ते धम्मे अनिच्चतो दुक्खतो रोगतो गण्डतो सल्लतो अघतो आबाधतो परतो पलोकतो सुज्जतो अनत्ततो समनुपस्सति । सो तेहि धम्मेहि चित्तं पटिवापेति, सो तेहि धम्मेहि चित्तं पटिवापेत्वा अमताय धातुया चित्तं उपसंहरति, ‘एतं सन्तं एतं पणीतं यदिदं सब्बसङ्खारसमथो सब्बूपधिपटि-निस्सग्गो तण्हक्खयो विरागो निरोधो निब्बाणं’ति । सो तत्थद्धितो आस-वानं खयं पापुणाति नो चे....पे०.... (५२.३) अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । अयम्पि खो आनन्द मग्गो अयं पटिपदा पञ्चन्नं ओरंभागियानं संयोजनानं पहानाय ।

[६] “ पुन च परं आनन्द भिक्खु वितक्कविचारानं वूपसमा....पे०....(५१.१८) दुतियं ज्ञानं, ततियं ज्ञानं, चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो यदेव तत्थ होति रूपगतं वेदनागतं सञ्जागतं सङ्खारगतं विज्जाणगतं....पे०.... अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । अयम्पि खो आनन्द मग्गो अयं पटिपदा पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं पहानाय ।

[७] “ पुन च परं आनन्दपे०.... भिक्खु सब्बसो रूपसज्जानं समतक्कमा....पे०.... (५२.९) आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । सो यदेव तत्थ होति वेदनागतं सञ्जागतं सङ्खारगतं विज्जाणगतं....पे०.... अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । अयम्पि खो आनन्द मग्गो अयं पटिपदा पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं पहानाय ।

[८] “पुन च परं आनन्द भिक्खु सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिकम्म....पे०.... (५२.१०) विज्जाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरतिपे०.... सब्बसो विज्जाणञ्चायतनं समतिकम्म ‘नत्थि किञ्ची’ति आकिञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । सो यदेव तथ्य होति वेदनागतं सज्जागतं सङ्खारगतं विज्जाणगतं ते धम्मो अनिच्चतो दुक्खतो रोगतो गण्डतो सहसुतो....पे०....(§ ५) अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । अयं खो आनन्द मग्गो अयं पटिपदा पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं पहानाया’ति” ।

[९] ‘ एसो च भन्ते मग्गो एसा पटिपदा पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं पहानाय, अथ किञ्चरहि इध एकच्चे भिक्खू चेतोविमुत्तिनो एकच्चे पञ्जाविमुत्तिनो’ति । ‘ एत्थ खो तेसा’हं आनन्द इन्द्रियवेमत्तत्तं वदामी’ति ।

[१०] इदम’वोच भगवा । अत्तमनो आयस्मा आनन्दो भगवतो भासितं अभिनन्दी’ति ।

महामालुङ्क्यसुत्तन्तं चतुत्थं

६५

[५. भद्दालिसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि :—‘ भिक्खवो’ति । ‘ भदन्ते’ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतद’वोच :— ‘अहं खो भिक्खवे एकासनभोजनं भुञ्जामि; एकासनभोजनं खो अहं भिक्खवे भुञ्जमानो अप्पाबाधतच्च सञ्जानामि अप्पातङ्कतच्च लहुट्ठानच्च

बलञ्च फासुविहारञ्च । एथ तुम्हे पि भिक्खवे एकासनभोजनं भुञ्जथ; एकासन-
भोजनं खो भिक्खवे तुम्हे पि भुञ्जमाना अप्पाबाधतञ्च सञ्जानिस्सथ
अप्पातङ्कतञ्च लहुट्ठानञ्च बलञ्च फासुविहारञ्चा'ति । एवं वुत्ते आयस्मा भद्दालि
भगवन्तं एतद'वोच :—'अहं खो भन्ते न उस्सहामि एकासनभोजनं
भुञ्जितुं; एकासनभोजनं हि मे भन्ते भुञ्जतो सिया कुक्कुच्चं सिया विप्पटिसा-
रो'ति । तेन हि त्वं भद्दालि यत्थ निमन्तितो अस्ससि तत्थ एकदेसं भुञ्जित्वा
एकदेसं नीहरित्वा'पि भुञ्जेय्यासि; एवम्पि खो त्वं भद्दालि भुञ्जमानो
यापेस्ससी'ति । 'एवम्पि खो अहं भन्ते न उस्सहामि भुञ्जितुं एवम्पि हि मे
भन्ते भुञ्जतो सिया कुक्कुच्चं सिया विप्पटिसारो'ति । अथ खो आयस्मा
भद्दालि भगवता सिक्खापदे पञ्जापियमाने भिक्खुसङ्घे सिक्खं समादियमाने
अनुस्साहं पवेदेसि । अथ खो आयस्मा भद्दालि सच्चं तं तेमासं न
भगवतो सम्मुखीभावं अदासि यथा तं सत्थुसासने सिक्खाय अपरिपूरकारी ।

[२] तेन खो पन समयेन सम्बहुला भिक्खू भगवतो
चीवरकम्पं करोन्ति, 'निट्ठितचीवरो भगवा तेमासच्चयेन चारिकं
पक्कमिस्सती'ति । अथ खो आयस्मा भद्दालि येन ते भिक्खू तेनु'पसङ्गमि,
उपसङ्गमित्वा तेहि भिक्खूहि सद्धिं सम्मोदि, सम्मोदनीयं कथं साराणीयं
वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो आयस्मन्तं भद्दालि
ते भिक्खू एतद'वोचुं:—'इदं खो आवुसो भद्दालि भगवतो चीवरकम्पं
करीयति, 'निट्ठितचीवरो भगवा तेमासच्चयेन चारिकं पक्कमिस्सती'ति । 'इद्ध
आवुसो भद्दालि एतं देसकं साधुकं मनसिकरोहि, मा ते पच्छा दुक्करतरं
अहोसी'ति । 'एवमावुसो'ति खो आयस्मा भद्दालि तेसं भिक्खून् पटिस्सुत्वा
येन भगवा तेनु'पसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं
निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा भद्दालि भगवन्तं एतद'वोच:—
'अच्चयो मं भन्ते अच्चगमा यथा बालं यथा मूळ्हं यथा अकुत्सलं,

यो'हं भगवता सिक्खापदे पञ्चापियमाने भिक्खुसङ्घे सिक्खं समादियमाने अनुस्साहं पवेदेसिं । तस्स मे भन्ते भगवा अच्चयं अच्चयतो पटिगण्हातु आयतिं संवराया'ति । 'तग्घ त्वं भद्दालि अच्चयो अच्चगमा यथा बालं यथा मूळहं यथा अकुसलं, यं त्वं मया सिक्खापदे पञ्चापियमाने भिक्खुसङ्घे सिक्खं समादियमाने अनुस्साहं पवेदेसि ।

[३] “समयो पि खो ते भद्दालि अप्पटिविद्धो अहोसिः--‘भगवा खो सावत्थियं विहरति, भगवा पि मं जानिस्सति, ‘भद्दालि नाम भिक्खु सत्थुसासने सिक्खाय अपरिपूरकारी’ति । अयम्पि खो ते भद्दालि समयो अप्पटिविद्धो अहोसि । समयो पि खो ते भद्दालि अप्पटिविद्धो अहोसिः--‘सम्बहुला खो भिक्खू सावत्थियं वस्सं उपगता, ते पि मं जानिस्सन्ति, भद्दालि नाम भिक्खु सत्थुसासने सिक्खाय अपरिपूरकारी’ति । अयम्पि खो ते भद्दालि समयो अप्पटिविद्धो अहोसि । समयो पि ते भद्दालि अप्पटिविद्धो अहोसिः--‘सम्बहुला खो भिक्खुणियो सावत्थियं वस्सं उपगता, ता’पि मं जानिस्सन्ति....पे०....सम्बहुला खो उपासका सावत्थियं पटिवसन्ति, ते पि मं जानिस्सन्ति, सम्बहुला खो उपासिका सावत्थियं पटिवसन्ति, ता पि मं जानिस्सन्ति :--‘ भद्दालि नाम भिक्खु सत्थुसासने सिक्खाय अपरिपूरकारी’ति । अयम्पि....पे०....अप्पटिविद्धो अहोसि । सम्बहुला खो नानातिथिया समणब्राम्हणा सावत्थियं वस्सं उपगता, ते पि मं जानिस्सन्ति :--‘भद्दालि नाम भिक्खु समणस्स गोतमस्स सावको थेरज्जतरो सत्थुसासने सिक्खाय अपरिपूरकारी’ति । अयम्पि खो ते भद्दालि समयो अप्पटिविद्धो अहोसी’ति । ‘अच्चयो मं भन्ते अच्चगमा यथा बालं यथा मूळहं यथा अकुसलं, यो’हं भगवता सिक्खापदे पञ्चापियमाने भिक्खुसङ्घे सिक्खं समादियमाने अनुस्साहं पवेदेसिं । तस्स मे भन्ते भगवा अच्चयं अच्चयतो पटिगण्हातु आयतिं संवराया’ति । ‘तग्घ त्वं भद्दालि

अच्चयो अच्चगमा, यथा बालं यथा मूळहं यथा अकुसलं, यं त्वं मया सिक्खापदे पञ्चापियमाने भिक्खुसङ्घे सिक्खं समादियमाने अनुस्साहं पवेदेसि ।

[४] “तं किं मज्झसि भद्दालि, इध’स्स भिक्खु उभतोभाग-
विमुत्तो, तम’हं एवं वदेय्यं :—‘एहि मे त्वं भिक्खु पङ्के सङ्कमो
होही’ति । ‘अपि नु सो सङ्कमेय्य वा, अज्जेन वा कायं सन्नामेय्य, नो’ति वा
वदेय्या’ति ?’ । ‘नो हे’तं भन्ते’ । ‘तं किं मज्झसि भद्दालि, इध’स्स भिक्खु पञ्चा-
विमुत्तो कायसक्खी दिट्ठिप्पत्तो सद्धानुसारी
सद्धानुसारी, तम’हं एवं वदेय्यं :—‘एहि मे त्वं भिक्खु पङ्के सङ्कमो
होही’ति । अपि नु सो सङ्कमेय्य वा, अज्जेन वा कायं सन्नामेय्य, नो’ति
वा वदेय्या’ति ? । ‘नो हे’तं भन्ते’ । तं किं मज्झसि भद्दालि, अपि
नु त्वं भद्दालि तस्मिं समये उभतोभागविमुत्तो वा होसि
पञ्चाविमुत्तो वा कायसक्खी, वा दिट्ठिप्पत्तो, वा सद्धानुसारी वा, धम्मा-
नुसारी वा सद्धानुसारी वा’ति ? । ‘नो हे’ तं भन्ते’ ।
ननु त्वं भद्दालि तस्मिं समये रित्तो तुच्छो अपरद्धो’ति ? । ‘एवं भन्ते’ ।
अच्चयो मं भन्ते अच्चगमा यथा बालं यथा मूळहं यथा अकुसलं, यो’हं
भगवता सिक्खापदे पञ्चापियमाने भिक्खुसङ्घे सिक्खं समादियमाने अनु-
स्साहं पवेदेसि । तस्स मे भन्ते भगवा अच्चयं अच्चयतो पटिगण्हातु
आयति संवराया’ति । ‘तग्घ त्वं भद्दालि अच्चयो अच्चगमा यथा बालं
यथा मूळहं यथा अकुसलं, यं त्वं मया सिक्खापदे पञ्चापियमाने भिक्खुसङ्घे
सिक्खं समादियमाने अनुस्साहं पवेदेसि । यतो च खो त्वं भद्दालि अच्चयं
अच्चयतो दिस्वा यथाधम्मं पटिकरोसि, तं ते मयं पटिगण्हाम । बुद्धि हे’सा
भद्दालि अरियस्स विनये यो अच्चयं अच्चयतो दिस्वा यथाधम्मं पटिकरोति
आयति संवरं आपज्जति ।

[५] “ इध भद्दालि एकच्चो भिक्खु सत्थुसासने अपरिपूरकारी होति; तस्स एवं होति:—‘ यन्नूना’हं विवित्तं सेनासनं भजेय्यं अरञ्जं स्कखमूलं पव्वतं कन्दरं गिरिगुहं सुसानं वनपत्थं अब्भोकासं पलालपुञ्जं, ‘अप्पेव-नामा’हं उत्तरिमनुस्सधम्मा अलमरियञ्जाणदस्सनविसेसं सच्छिक्करेय्यं’ति । सो विवित्तं सेनासनं भजति अरञ्जं स्कखमूलं पव्वतं कन्दरं गिरिगुहं सुसानं वनपत्थं अब्भोकासं पलालपुञ्जं । तस्स तथा वूपकट्टस्स विहरतो सत्था पि उपवदति, अनुविच्च विञ्जू सव्रम्हचारी उपवदन्ति, देवता पि उपवदन्ति, अत्ता पि अत्तानं उपवदति । सो सत्थारा पि उपवदितो अनुविच्च विञ्जूहि सव्रम्हचारीहि उपवदितो, देवताहि पि उपवदितो, अत्तनापि अत्तानं उपवदितो न उत्तरिमनुस्सधम्मा अलमरियञ्जाणदस्सन-विसेसं सच्छिक्करोति । तं किस्स हेतु ? । ‘ एवं हे’ तं भद्दालि होति यथा तं सत्थुसासने सिक्खाय अपरिपूरकारिस्स ।

[६] “ इध पन भद्दालि एकच्चो भिक्खु सत्थुसासने सिक्खाय परि-पूरकारी होति; तस्स एवं होति:—‘ यन्नूना’हं विवित्तं सेनासनं भजेय्यं,पे०..... सच्छिक्करेय्यं’ति । सो विवित्तंपे०..... पलालपुञ्जं । तस्स तथा वूपकट्टस्स विहरतो सत्था पि न उपवदति, अनुविच्च विञ्जू सव्रम्हचारी न उपवदन्ति, देवता’पि न उपवदन्ति, अत्ता’पि अत्तानं न उपवदति । सो सत्थारा’पि अनुपवदितो अनुविच्च विञ्जूहि सव्रम्हचारीहि अनुपवदितो देवताहि’पि अनुपवदितो अत्तना’पि अत्तानं अनुपवदितो उत्तरिमनुस्सधम्मा अलमरियञ्जाणदस्सनविसेसं सच्छिक्करोति । सो विविच्चेव कामेहिपे०.....(५१·१८) पठमं ज्ञानं उप-सम्पज्ज विहरति । तं किस्स हेतु ? । एवं हे’तं भद्दालि होति यथा तं सत्थु-सासने सिक्खाय परिपूरकारिस्स । पुन च परं भद्दालि भिक्खु वितक्कविचारानं वूपसमापे०.....(५१·१८) दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । तं

किस्स हेतु ? । एवं हे'तं भद्दालिपे०....परिपूरकारिस्स । पुन च परं भद्दालि भिक्खु पीतिया च विरागा....पे०....(५१*१८) ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । तं किस्स हेतु ? । एवं हे'तं भद्दालिपे०....परिपूरकारिस्स । पुन च परं भद्दालि भिक्खु सुखस्स च पढाना....पे०....(५१*१८) चतुथं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । तं किस्स हेतु ? । एवं हे'तं भद्दालि....पे०.... परिपूरकारिस्स ।

[७] “सो एवं समाहिते चित्तेपे०.... (५१*१९) परिपूरकारिस्स । सो एवं समाहितेपे०.... (५१*२०) यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति । तं किस्स हेतु ? । एवं हे'तं भद्दालि....पे०....परिपूरकारिस्स । सो एवं समाहिते चित्ते....पे०.... (५१*२१) खीणा जाति, वुसितं ब्रम्हचरियं, कतं करणीयं, ना'परं इथत्ताया'ति पजानाति । तं किस्स हेतु ? । एवं हे'तं भद्दालि....पे०....परिपूरकारिस्सा'ति ।

[८] “ एवं वुत्ते आयस्मा भद्दालि भगवन्तं एतद'वोच :—‘ को नु खो भन्ते हेतु को पच्चयो येनमि'धे'कच्चं भिक्खुं पवय्ह पवय्ह कारणं करोन्ति । को पन भन्ते हेतु को पच्चयो येनमि'धे'कच्चं भिक्खुं नो तथा पवय्ह पवय्ह कारणं करोन्ती'ति ? । ‘ इध भद्दालि एकच्चो भिक्खु अमिण्हापत्तिको होति आपत्तिबहुलो, सो भिक्खूहि वुच्चमानो अज्जेन'ज्जं पटिचरति, बहिद्धा कथं अपनामेति, कोपञ्च दोसञ्च अप्पच्चयञ्च पातुकरोति, न सम्मा वत्तति, न लोमं पातेति, न नित्यारं वत्तति, ‘येन सज्जो अत्तमनो होति तं करोमी'ति ना'ह । तत्र भद्दालि भिक्खून् एवं होति :—‘ अयं खो आवुसो भिक्खु अमिण्हापत्तिको आपत्तिबहुलो, सो भिक्खूहि वुच्चमानो अज्जेन'ज्जं पटिचरतिपे०.... तं करोमी'ति ना'ह । साधु वत आयस्मन्तो इमस्स भिक्खुनो तथा तथा उपपरिक्खथ यथा'स्स इदं अधिकरणं न खिप्पमेव वूपसमेय्या'ति । तस्स खो एतं भद्दालि भिक्खुनो भिक्खू तथा

तथा उपपरिक्खन्ति यथा'स्स इदं अधिकरणं न खिप्पमेव वूपसमति । इध पन भद्दालि एकच्चो भिक्खु अभिण्हापत्तिको होति आपत्तिबहुलो, सो भिक्खूहि वुच्चमानो ना'ज्जेन'ज्जं पटिचरति, न बहिद्वा कथं अपनामेति, न कोपच्च दोसच्च अप्पच्चयच्च पातुकरोति, सम्मा वत्तत्ति, लोमं पातेति, नित्यारं वत्तत्ति, 'येन सङ्घो अत्तमनो होति तं करोमी'ति आह । तत्र भद्दालि भिक्खूनं एवं होति :—'अयं खो आवुसो भिक्खु अभिण्हापत्तिको आपत्तिबहुलो, सो भिक्खूहि वुच्चमानो ना'ज्जेन'ज्जं पटिचरति, न बहिद्वा कथं अपनामेति, न कोपच्च दोसच्च अप्पच्चयच्च पातुकरोति, सम्मा वत्तत्ति, लोमं पातेति, नित्यारं वत्तत्ति, 'येन सङ्घो अत्तमनो होति तं करोमी'ति आह । साधु वत आयस्मन्तो इमस्स भिक्खुनो तथा तथा उपपरिक्खथ यथा'स्स इदं अधिकरणं खिप्पमेव वूपसमेय्या'ति । तस्स खो एतं भद्दालि भिक्खुनो भिक्खू तथा तथा उपपरिक्खन्ति यथा'स्स इदं अधिकरणं खिप्पमेव वूपसमति ।

[९] “ इध भद्दालि एकच्चो भिक्खु **अधिच्चापत्तिको** होति अनापत्तिबहुलो, सो भिक्खूहि वुच्चमानो अज्जेन'ज्जं पटिचरति, बहिद्वा कथं अपनामेति, कोपच्च दोसच्च अप्पच्चयच्च पातुकरोति, न सम्मा वत्तत्ति, न लोमं पातेति, न नित्यारं वत्तत्ति, 'येन सङ्घो अत्तमनो होति तं करोमी'ति-ना'ह । तत्र भद्दालि भिक्खूनं एवं होति :—'अयं खो आवुसो भिक्खु अधिच्चापत्तिको अनापत्तिबहुलो, सो भिक्खूहि वुच्चमानो अज्जेन'ज्जं पटिचरति, बहिद्वा कथं अपनामेति, कोपच्च दोसच्च अप्पच्चयच्च पातुकरोति....पे०.... करोमी'ति ना'ह । साधु वत आयस्मन्तो इमस्स भिक्खुनो तथा तथा उपपरिक्खथ यथा'स्स इदं अधिकरणं न खिप्पमेव वूपसमेय्या'ति । तस्स खो एतं भद्दालि भिक्खुनो भिक्खू तथा तथा उपपरिक्खन्ति यथा'स्स इदं अधिकरणं न खिप्पमेव वूपसमति ।

इध पन भद्दालि एकच्चो भिक्खु अधिच्चापत्तिको होति अनापत्तिबहुलो, सो भिक्खूहि बुच्चमानो ना'ञ्जेन'ञ्जं पटिचरति । न बहिद्वा कथं अपनामेति, न कोपञ्च दोसञ्च अप्पच्चयञ्च पातुकरोति, सम्मा वत्तति, लोमं पातेति, नित्यारं वत्तति, 'येन सङ्घो अत्तमनो होति तं करोमी'ति आह । तत्र भद्दालि भिक्खूनं एवं होति:—'अयं खो आवुसो भिक्खु अधिच्चापत्तिको अनापत्तिबहुलो, सो भिक्खूहि बुच्चमानो ना'ञ्जेन'ञ्जं पटिचरति, न बहिद्वा कथं अपनामेति, न कोपञ्च दोसञ्च अप्पच्चयञ्च पातु-करोति, सम्मा वत्तति, लोमं पातेति, नित्यारं वत्तति, 'येन सङ्घो अत्तमनो होति तं करोमी'ति आह । साधु वत आयस्मन्तो इमस्स भिक्खुनो तथा तथा उपपरिक्खथ यथा'स्स इदं अधिकरणं खिप्पमेव वूपसमेय्या'ति । तस्स खो एतं भद्दालि भिक्खुनो भिक्खू तथा तथा उपपरिक्खन्ति यथा'स्स इदं अधिकरणं खिप्पमेव वूपसमति ।

[१०] “इध भद्दालि एकच्चो भिक्खु सद्दामत्तकेन वहति पेममत्तकेन । तत्र भद्दालि भिक्खूनं एवं होति:—'अयं खो आवुसो भिक्खु सद्दामत्तकेन वहति पेममत्तकेन; सचे मयं इमं भिक्खुं पक्कह पक्कह कारणं करिस्साम, 'मा यम्पि'स्स तं सद्दामत्तकं पेममत्तकं तम्हा पि परिहायी'ति । सेय्यथा पि भद्दालि पुरिसस्स एकं चक्खुं तस्स मित्ता'मच्चा आतिसालोहिता तं एकं चक्खुं रक्खेय्युं । 'मा यम्पि'स्स तं एकं चक्खुं तम्हाऽपि परिहा-यी'ति; एवमे'व खो भद्दालि इधे'कच्चो भिक्खु सद्दामत्तकेन वहति पेममत्तकेन । तत्र भद्दालि भिक्खूनं एवं होति:—'अयं खो आवुसो भिक्खु सद्दाम-त्तकेन वहति पेममत्तकेन; सचे मयं इमं भिक्खुं पक्कह पक्कह कारणं करिस्साम, 'मा यम्पि'स्स तं सद्दामत्तकं पेममत्तकं तम्हा पि परिहायी'ति ।

[११] “अयं खो भद्दालि हेतु अयं पच्चयो येनमि'धे'कच्चं भिक्खुं

पक्ख्ह पक्ख्ह कारणं करोन्ति; अयं पन भद्दालि हेतु अयं पच्चयो येन-
मिधे'कच्चं भिक्खुं नो तथा पक्ख्ह पक्ख्ह कारणं करोन्ती'ति' ।

[१२] 'को नु खो भन्ते हेतु को पच्चयो येन पुब्बे अप्पतरानि
चे'व सिक्खापदानि अहेमुं बहुतरा च भिक्खू अज्जाय सण्ठहिंसु ? । को
पन भन्ते हेतु को पच्चयो येन एतरहि बहुतरानि चे'व सिक्खापदानि
होन्ति अप्पतरा च भिक्खू अज्जाय सट्ठहन्ती'ति ? ' । 'एवं हे'तं भद्दालि
होति :—' सत्तेसु हायमानेसु सद्धम्मे अन्तरधायमाने बहुतरानि चे'व सिक्खा-
पदानि होन्ति अप्पतरा च भिक्खू अज्जाय सण्ठहन्ति । न ताव भद्दालि
सत्था सावकानं सिक्खापदं पज्जापेति याव न इधे'कच्चे आसवट्ठा-
निया धम्मा सङ्खे पातुभवन्ति । यतो च खो भद्दालि इधे'कच्चे
आसवट्ठानिया धम्मा सङ्खे पातुभवन्ति, अथ सत्था सावकानं सिक्खापदं
पज्जापेति तेसं येव आसवट्ठानियानं धम्मानं पटिघाताय । न ताव भद्दालि
इधे'कच्चे आसवट्ठानिया धम्मा सङ्खे पातुभवन्ति याव न सङ्खो महत्तं पत्तो
होति । यतो च खो भद्दालि सङ्खो महत्तं पत्तो होति अथ इधे'कच्चे
आसवट्ठानिया धम्मा सङ्खे पातुभवन्ति । अथ सत्था सावकानं सिक्खापदं
पज्जापेति तेसं येव आसवट्ठानियानं धम्मानं पटिघाताय । न ताव भद्दालि
इधे'कच्चे आसवट्ठानिया धम्मा सङ्खे पातुभवन्ति याव न सङ्खो लाभगं पत्तो
होति....पे०.....यसगं पत्तो होति....पे०.....वाहुसच्चं पत्तो होति....पे०
.....रत्तञ्जतं पत्तो होति....पे०.....पटिघाताय । यतो च खो भद्दालि सङ्खो
लाभगं....पे०.....रत्तञ्जतं पत्तो होति अथ इधे'कच्चे आसवट्ठानिया धम्मा
सङ्खे पातुभवन्ति, अथ सत्था सावकानं सिक्खापदं पज्जापेति तेसं येव
आसवट्ठानियानं धम्मानं पटिघाताय ।

[१३] “ अप्पका खो तुम्हे भद्दालि तेन समयेन अट्ठवत्थ, ' यदा ओ
अहं आजानीयसुभूपमं धम्मपरियायं देसेसि, सरसि त्वं भद्दायी'ति ?

‘नो हे’तं भन्ते’ । ‘तत्र भद्दालि कं हेतुं पच्चेसी’ति ? । ‘सो हि नूना’हं भन्ते दीघरत्तं सत्थुसासने सिक्खाय अपरिपूरकारी अहोसि’ति । ‘न खो भद्दालि एसे’व हेतु एस पच्चयो; अपि च मे त्वं भद्दालि दीघरत्तं चेतसा चेतो परिच्च विदितो, ‘न वा’यं मोघपुरिसो मया धम्मे देसियमाने अट्ठित्वा मनसिकत्वा सच्चचेतसो समन्नाहरित्वा ओहितसोतो धम्मं सुणाती’ति । अपि च ते अहं भद्दालि आजानीयसुसूपमं धम्मपरियायं देसिस्सामि, तं सुणाहि साधुकं मनसि करोहि भासिस्सामी’ति’ । ‘एवं भन्ते’ति खो आयस्मा भद्दालि भगवतो पच्चस्सोसि । भगवा एतद’वोचः—

[१४] “सेय्याथा पि भद्दालि दक्खो अस्सदमको भद्रं अस्साजानीयं लभित्वा पठमेने’व **मुखाधाने** कारणं कारेति, तस्स मुखाधाने कारणं कारियमानस्स होन्ति येव विसूकायितानि विसेवितानि विप्फन्दितानि कानिचि कानिचि यथा तं अकारितपुब्बं कारणं कारियमानस्स । सो अभिण्हकारणा अनुपुब्बकारणा तस्मिं ठाने परिनिब्बायति । यतो खो भद्दालि दहरो अस्साजानीयो अभिण्हकारणा अनुपुब्बकारणा तस्मिं ठाने परिनिब्बुतो होति, तमे’नं अस्सदमको उत्तरिं कारणं कारेति **युगाधाने**, तस्स युगाधाने कारणं कारियमानस्स होन्ति विसूकायितानि....पे०....ठाने परिनिब्बायति । यतो खो भद्दालि भद्रो अस्साजानीयो अभिण्हकारणा अनुपुब्बकारणा तस्मिं ठाने परिनिब्बुतो होति, तमे’नं अस्सदमको उत्तरिं कारणं कारेति अनुक्कमे **मण्डले खुरकाये धावे रवत्थे राजगुणे, राजवंसे** उत्तमे जवे उत्तमे हये उत्तमे **साखल्ये**, तस्स उत्तमे जवे उत्तमे हये उत्तमे साखल्ये कारणं कारियमानस्स होन्ति विसूकायितानि....पे०....ठाने परिनिब्बायति । यतो च खो भद्दालि भद्रो अस्साजानीयो अभिण्हकारणा अनुपुब्बकारणा तस्मिं ठाने परिनिब्बुतो होति, तमे’नं अस्सदमको उत्तरिं **वण्णियञ्च वलियञ्च** अनुप्पवेच्छति । इमेहि खो भद्दालि **दसहि अङ्गेहि**

समन्नागतो भद्रो अस्साजानीयो राजारहो होति राजभोग्गो रञ्जो अङ्ग'ति एव सङ्गं गच्छति । एवमे'व खो भद्रालि दसहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्जकखेत्तं लोकस्स । कतमेहि दसहि ? इध भद्रालि भिक्खु असेखायसम्मादि-
द्विया समन्नागतो होति, असेखेन सम्मासङ्कप्पेन समन्नागतो होति, असेखाय सम्मावाचाय समन्नागतो होति, असेखेन सम्माकम्मन्तेन समन्नागतो होति, असेखेन सम्माआजीवेन समन्नागतो होति, असेखेन सम्मा-
वायामेन समन्नागतो होति, असेखाय सम्मासतिया समन्नागतो होति, असेखेन सम्मासमाधिना समन्नागतो होति, असेखेन सम्मात्राणेन समन्नागतो होति, असेखाय सम्माविमुत्तिया समन्नागतो होति । इमेहि खो भद्रालि दसहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो....पे०.... पुञ्ज-
कखेत्तं लोकस्सा'ति ” ।

[१५] इदम'वोच भगवा । अत्तमनो आयस्मा भद्रालि भगवतो भासितं अभिनन्दी'ति ।

भद्रालिसुत्तन्तं पञ्चमं ।

६६

[६. लट्ठकिकोपमसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा अङ्गुत्तरापेसु विहरति; आपणं नाम अङ्गुत्तरापानं निगमो । अथ खो भगवा पुञ्जण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरं आदाय आपणं पिण्डाय पाविसि, आपणे पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो येन'ञ्जतरो वनसण्डो तेनु'पसङ्गमि दिवा-

विहाराय, तं वनसण्डं अज्झोगाहिवा अज्जतरस्मिं रुक्खमूले दिवाविहारं
 निसीदि । आयस्मा पि खो उदायी पुव्वण्हसमयं निवासेत्वा....पे०.....
 येन सो वनसण्डो तेनु'पसङ्गमि दिवाविहाराय, तं वनसण्डं अज्झोगाहिवा
 अज्जतरस्मिं रुक्खमूले दिवाविहारं निसीदि । अथ खो आयस्मतो उदायिस्स
 रहोगतस्स पटिसल्लीनस्स एवं चेतसो परिवितक्को उदपादि :—‘बहुन्नं वत
 नो भगवा दुक्खधम्मानं अपहत्ता, बहुन्नं वत नो भगवा सुखधम्मानं
 उपहत्ता, बहुन्नं वत नो भगवा अकुसलानं धम्मानं अपहत्ता, बहुन्नं
 वत नो भगवा कुसलानं धम्मानं उपहत्ता’ति । अथ खो आयस्मा उदायी
 सायण्हसमयं पटिसल्लाना वुड्ढितो येन भगवा तेनु'पसङ्गमि, उपसङ्गमिवा
 भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा
 उदायी भगवन्तं एतद'वोच :—

[२] ‘इध मय्हं भन्ते रहोगतस्स पटिसल्लीनस्स एवं चेतसो परिवि-
 तक्को उदपादि :—‘बहुन्नं वत नो भगवा....पे०.....कुसयानं धम्मानं उप-
 हत्ता’ति । मयं हि भन्ते पुव्वे सायश्चेव भुञ्जाम पातो च दिवा च विकाले ।
 अहु खो सो भन्ते समयो यं भगवा भिक्खू आमन्तेसि :—‘इद्ध तुम्हे
 भिक्खवे एतं दिवा विकालभोजनं पजहाथा’ति । तस्स मय्हं भन्ते अहुदेव अज्ज-
 थत्तं अहु दोमनस्सं । यम्पि नो सद्दा गहपतिक्का दिवा विकाले पणीतं
 खादनीयं भोजनीयं देन्ति, तस्स पि नो भगवा पहानमा'ह, तस्स पि नो सुगतो
 पटिनिस्सग्गमा'हा'ति । ते मयं भन्ते भगवति पेम्भञ्च गारवञ्च हिरिञ्च ओत्तप्पञ्च
 सम्पस्समाना एवं तं दिवा विकालभोजनं पजहिम्हा । ते मयं भन्ते सायश्चेव
 भुञ्जाम पातो च । अहु खो सो भन्ते समयो यं भगवा भिक्खू आमन्ते-
 सि :—‘इद्ध तुम्हे भिक्खवे एतं रत्तिं विकालभोजनं पजहाथा’ति । तस्स
 मय्हं भन्ते अहुदेव अज्जथत्तं अहु दोमनस्सं । यम्पि नो इमेसं द्विन्नं

भूतानं पणीतसङ्घाततरं, तस्स पि नो भगवा पहानं आह, तस्स पि नो सुगतो पटिनिस्सगं आहा'ति ।

‘भूतपुब्बं भन्ते अञ्जतरो पुरिसो दिवा सूपेय्यं लभित्वा एवमा'ह :—
‘हन्द च इमं निम्बिपथ, सायं सय्ये'व समग्गा भुञ्जिस्सामा'ति । या काचि
भन्ते सङ्घतियो सव्वा ता रत्तिं, अप्पा दिवा । ते मयं भन्ते भगवति
पेमञ्च गारवञ्च हिरिञ्च ओत्तपञ्च सम्पस्समाना एवं तं रत्तिं विकालभोजनं
पजहिम्हा । भूतपुब्बं भन्ते भिक्खू रत्तन्धकारतिमिसायं पिण्डाय चरन्ता
चन्दनिकम्पि पविसन्ति, ओळिगळे पि पपतन्ति, कण्ठकवट्टम्पि आरोहन्ति,
सुत्तम्पि गावि आरोहन्ति, मानवेहि पि समागच्छन्ति कतकम्मेहि पि अक-
तकम्मेहि पि, मातुगामो पि ते असङ्गम्मेन निमन्तेति ।

‘भूतपुब्बा'हं भन्ते रत्तन्धकारतिमिसायं पिण्डाय चरामि । अइसा खो
मं भन्ते अञ्जतरा इत्थी विज्जन्तरिकाय भाजनं धोक्ती, दिस्वा मं भीता
विस्सरम'कासि ‘अब्भुं मे, पिसाचो वत मं'ति । एवं वुत्ते अहं भन्ते तं
इत्थि एतद'वोचं :—‘न भगिनि पिसाचो, भिक्खु पिण्डाय ठितो'ति ।
भिक्खुस्स आतु मारि, भिक्खुस्स मातु मारि, वरं ते भिक्खु तिण्हेन
गोविकत्तनेन कुच्छि परिकत्तो न त्वे'व या रत्तन्धकारतिमिसायं कुच्छिहेतु
पिण्डाय चरसी'ति । तस्स मय्हं भन्ते तद'नुस्सरतो एवं होति :—‘बहुन्नं
वत नो भगवा दुक्खधम्मानं....पे०....कुसल्यानं धम्मानं उपहत्ता'ति' ।

[३] “एवमेव पन उदायि इधे'कच्चे मोघपुरिसा, ‘इदं पजहथा'ति
मया वुच्चमाना ते एवमा'हंसु :—‘किं पन इमस्स अप्पमत्तकस्स ओरमत्तकस्स
अधिसल्लिखते'वायं समणो'ति; ते तच्चैव नप्पजहन्ति मयि च अप्पच्चयं उप-
ट्ठापेन्ति, ये च भिक्खू सिक्खाकामा । तेषां तं उदायि होति बलवं बन्धनं
दब्धं बन्धनं थिरं बन्धनं अपूतिकं बन्धनं थूलो कळिङ्गरो । सेय्यथा पि उदायि

लट्टुकिा सकुणिा पूतिलताय बन्धनेन बद्धा तथे'व वधं वा बन्धं वा मरणं वा आगमेति । यो नु खो उदायि एवं वदेय्यः—‘येन सा लट्टुकिा सकुणिा पूतिलताय बन्धनेन बद्धा तथेव वधं वा बन्धं वा मरणं वा आगमेति, तं हि तस्सा अबलं बन्धनं दुब्बलं बन्धनं पूतिकं बन्धनं असारकं बन्धनं’ति । सम्मन्नु खो सो उदायि वदमानो वेदय्या’ति ? । ‘नो हे’तं भन्ते । येन सा भन्ते लट्टुकिा सकुणिा पूतिलताय....पे०....आगमेति, तं हि तस्सा बलवं बन्धनं....पे०....कलिङ्गरो’ति । एवमे'व खो उदायि इधे'कच्चे मोघपुरिसा, ‘इदं पजहथा’ति मया वुच्चमाना ते एवमा’हंसुः—‘किं पन इमस्स अप्पमत्तकस्स ओरमत्तकस्स, अधिसल्लिखते’वा’यं समणो’ति । ते तञ्चेव नप्पजहन्ति मयि च अप्पच्चयं उपट्ठापेन्ति ये च भिक्खू सिक्खाकामा । तेसं तं उदायि होति बलवं बन्धनं....पे०....कलिङ्गरो ।

[४] “इध पन उदायि एकच्चे कुलपुत्ता ‘इदं पजहथा’ति मया वुच्चमाना ते एवमा’हंसुः—‘किं पन इमस्स अप्पमत्तकस्स ओरमत्तकस्स पहातब्बस्स यस्स नो भगवा पहानमा’ह, यस्स नो सुगतो पटिनिस्सग्गमा’हा’ति । ते तञ्चेव पजहन्ति मयि च न अप्पच्चयं उपट्ठापेन्ति ये च भिक्खू सिक्खाकामा । ते तं पहाय अप्पोस्सुक्का पन्नलोमा परदवुत्ता मिगभूतेन चेतसा विहरन्ति । तेसं तं उदायि होति अबलं बन्धनं दुब्बलं बन्धनं पूतिकं बन्धनं असारकं बन्धनं । सेय्यथा पि उदायि रज्जो नागो ईसादन्तो उब्बूब्बहा’भिजातो सङ्गामावचरो दब्बहेहि वारत्तेहि बन्धनेहि बद्धो ईसकं येव कायं सन्नामेत्वा तानि बन्धनानि सञ्छिन्दित्वा सम्पदालेत्वा येन कामं पक्कमति । यो नु खो उदायि एवं वदेय्यः—‘येहि सो रज्जो नागोपे०....येन कामं पक्कमति, तं हि तस्स बलवं बन्धनं....पे०....कलिङ्गरो’ति, ‘सम्मन्नु खो सो उदायि वदमानो वेदय्या’ति ? । ‘नो हे’तं भन्ते । ‘येहि सो भन्ते रज्जो नागो ईसादन्तो....पे०....येन कामं

पक्कमति, तं हि तस्स अबलं बन्धनं दुब्बलं बन्धनं पूत्तिकं बन्धनं असारकं बन्धनं'ति । एवमेव खो उदायि इधे'कच्चे कुलपुत्ता 'इदं पजहथा'ति मया वुच्चमाना ते एवमा'हंसु :—' किं पन इमस्स अप्पमत्तकस्स ओरमत्तकस्स पहातव्वस्स थस्स नो भगवा पहानमा'ह, यस्स नो सुगतो पटिनिस्सग्गमा'-हा' ति; ते तञ्चैव पजहन्ति मयि च न अप्पच्चयं उपट्ठापेन्ति, ये च भिक्खु सिक्खवाकामा । ते तं पहाय अप्पोस्सुक्का पन्नलोमा परदवुत्ता मिग्गभूतेन चेतसा विहरन्ति । तेसं तं उदायि होति अबलं बन्धनं....पे०....असारकं बन्धनं ।

[५] “सेय्यथा पि उदायि पुरिसो दट्ठिदो अस्सको अनाब्धिहो, तस्स'स्स एकं अगारकं ओलुग्गविलुग्गं काकातिदारियं न परमरूपं, एका खटोपिका ओलुग्गविलुग्गा न परमरूपा, एकिस्सा कुम्भिया धञ्जसमवापकं न परमरूपं, एका जायिका न परमरूपा, सो आरामगतं भिक्खुं पस्सेय्य सुधोतहत्थपादं मनुज्जं भोजनं भुत्तावि सीताय छायाय निसिन्नं अधिचित्ते युत्तं । तस्स एवम'स्स :—'सुखं वत भो सामज्जं, आरूय्यं वत भो सामज्जं, सो वत'स्सं यो हं केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि कथानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पव्वजेय्यं'ति । सो न सक्कुणेय्य एकं अगारकं ओलुग्गविलुग्गं काकातिदारियं न परमरूपं पहाय, एकं खटोपिकं ओलुग्गविलुग्गं न परमरूपं पहाय, एकिस्सा कुम्भिया धञ्जसमवापकं न परमरूपं पहाय, एकं जायिकं न परमरूपं पहाय, केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि कथानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पव्वजितुं । यो तु खो उदायि एवं वदेय्य :—'येहि सो पुरिसो बन्धनेहि बद्धो न सक्कोति एकं अगारकं ओलुग्गविलुग्गं....पे०....अनगारियं पव्वजितुं, तं हि तस्स अबलं बन्धनं....पे०....असारकं बन्धनं'ति । सम्मन्न खो सो उदायि वदमानो वदेय्या'ति' । 'नो हे'तं भन्ते ? । येहि सो भन्ते पुरिसो बन्धनेहि बद्धो न

सक्कोति एकं अगारकं ओलुगविलुगं काकातिदारिं न परमरूपं पहाय
 एकं खाटोपिकं....पे०....अगारस्मा अनगारियं पव्वजितुं, तं हि तस्स बलवं
 बन्धनं....पे०....कळिङ्गरो'ति । एवमेव उदायि इधेक्खे मोघपुरिसा,
 'इदं पजहथा'ति मया वुच्चमाना ते एवमा'हंसु :—'किं पन इमस्स
 अप्पमत्तकस्स ओरमत्तकस्स, अधिसल्लिखते'वा'यं समणो'ति; ते तञ्चेव
 नप्पजहन्ति मयि च अप्पच्चयं उपट्ठापेन्ति ये च भिक्खू सिक्खिकात्ता ।
 तेसं तं उदायि होति बलवं बन्धनं....पे०....कळिङ्गरो ।

[६] “सेय्यथा पि उदायि गहपति वा गहपतिपुत्तो वा अट्ठो महद्दन्नो
 महामोगो नेकानं निक्खगणानं चयो नेकानं धञ्जगणानं चयो नेकानं
 खेत्तगणानं चयो नेकानं वथुगणानं चयो नेकानं भरियागणानं चयो नेकानं
 दासगणानं चयो नेकानं दासिगणानं चयो; सो आरामगतं भिक्खुं पस्सेय्य
 सुधोतहत्थपादं....पे०....अधिचित्ते युत्तं । तस्स एवमस्स :—‘सुखं वत भो
 सामञ्जं....पे०....अनगारियं पव्वजेय्यं’ति । सो सक्कुण्य नेकानि
 निक्खगणानि पहाय नेकानि धञ्जगणानि पहाय नेकानि खेत्तगणानि पहाय
 नेकानि वथुगणानि पहाय नेकानि भरियागणानि पहाय नेकानि दासगणानि
 पहाय नेकानि दासिगणानि पहाय केसमस्सुं ओहारेत्वा....पे०....
 पव्वजितुं । यो नु खो उदायि एवं वदेय्य :—‘येहि सो गहपति वा
 गहपतिपुत्तो वा बन्धनेहि बद्धो सक्कोति नेकानि निक्खगणानि पहाय
पे०.... नेकानि दासिगणानि पहाय केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि
 वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पव्वजितुं, तं हि तस्स बलवं
 बन्धनं....पे०....कळिङ्गरो'ति । सम्मन्नु खो सो उदायि वदमानो वदेय्या'ति ?' ।
 ‘नो हे'तं भन्ते । येहि सो भन्ते गहपति वा गहपतिपुत्तो वा बन्धनेहि बद्धो
 सक्कोति नेकानि निक्खगणानि पहाय नेकानि धञ्जगणानि....पे०....
 अगारस्मा अनगारियं पव्वजितुं, तं हि तस्स अबलं बन्धनं....पे०....

असारकं बन्धनं'ति' । एवमेव खो उदायि इधे'कच्चो कुल्लपुत्ता, 'इदं पजहथा'ति मया वुच्चमाना ते एवमा'हंसु :—' किं पन इमस्स अप्पमत्तकस्स....पे०.... (§ ४) असारकं बन्धनं ।

[७] “ चत्तारो इमे उदायि पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं । कतमे चत्तारो ? । इध उदायि एकच्चो पुग्गलो उपधिपहानाय पटिपन्नो होति उपधिपटिनिस्सगाय, तमेनं उपधिपहानाय पटिपन्नं उपधिपटिनिस्सगाय उपधिपटिसंयुत्ता सरसङ्कप्पा समुदाचरन्ति, सो ते अधिवासेति, नप्पजहति न विनोदेति न व्यन्तिकरोति ना'नभावं गमेति । इमं खो अहं उदायि पुग्गलं संयुत्तो'ति वदामि नो विसंयुत्तो । तं किम्स हेतु ? इन्द्रियवेमत्तता हि मे उदायि इमस्मिं पुग्गले विदिता ।

‘इध पन उदायि एकच्चो पुग्गलो उपधिपहानाय पटिपन्नो होति उपधिपटिनिस्सगाय, तमेनं उपाधिपहानाय पटिपन्नं....पे०....सो ते नाधिवासेति, पजहति विनोदेति व्यान्तिकरोति अनभावं गमेति । इमं खो अहं उदायि पुग्गलं संयुत्तो'ति वदामि नो विसंयुत्तो । तं किम्स हेतु ? इन्द्रियवेमत्तता हि मे उदायि इमस्मिं पुग्गले विदिता ।

‘इध पन उदायि एकच्चो पुग्गलो उपधिपहानाय....पे०....उपधिपटिनिस्सगाय कदाचि करहचि सतिसम्मोसा उपधिपटिसंयुत्ता सरसङ्कप्पा समुदाचरन्ति । दन्धो उदायि सतुप्पादो, अथ खो नं खिप्पमेव पजहति विनोदेति व्यन्तिकरोति अनभावं गमेति । सेय्यथा'पि उदायि पुरिसो दिवससन्तत्ते अयोक्कटाहे द्वे वा तीणि वा उदकफुसितानि निपातेय्य; दन्धो उदायि उदकफुसितानं निपातो, अथ खो नं खिप्पमेव परिक्रवयं परियादानं गच्छेय्य; एवमेव खो उदायि इधे'कच्चो पुग्गलो उपधिपहानाय पटिपन्नो होति उपधिपटिनिस्सगाय, तमेनं उपधिपहानाय पटिपन्नं उपधिपटिनिस्सगाय

कदाचि करहचि सतिसम्भोसा उपधिपटिसंयुत्ता सरसङ्कप्पा समुदाचरन्ति । दन्धो उदायि सतुप्पादो, अथ खो नं खिप्पमेव पजहति विनोदेति व्यन्तिकरोति अनभावं गमेति । इमम्पि खो अहं उदायि पुग्गलं **संयुत्तो**’ति वदामि नो **विसंयुत्तो** । तं किस्स हेतु ? इन्द्रियवेमत्तता हि मे उदायि इमस्मिं पुग्गले विदिता ।

‘इध पन उदायि एकच्चो पुग्गलो ‘उपधि दुक्खस्स मूलं’ति विदित्वा निरुपधि होति उपधिसङ्ख्ये विमुत्तो । इमं खो अहं उदायि पुग्गलं **विसंयुत्तो**’ति वदामि नो **संयुत्तो** । तं किस्स हेतु ? इन्द्रियवेमत्तता हि मे उदायि इमस्मिं पुग्गले विदिता ।

[८] “पञ्च खो इमे उदायि कामगुणा । कतमे पञ्च ? । चक्खु-विज्जेय्या रूपा इडा कन्ता मनापा पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया, सोतविज्जेय्या सद्दा, धानविज्जेय्या गन्धा, जिह्वाविज्जेय्या रसा, कायविज्जेय्या फोट्ठवा इडा कन्ता मनापा पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया । इमे खो उदायि पञ्च कामगुणा । यं खो उदायि इमे पञ्च कामगुणे पटिच्च उप्पज्जति सुखं सोमनस्सं इदं वुच्चति कामसुखं मीळ्हसुखं पुथुज्जनसुखं अनरियसुखं; न आसेवितव्वं न भावेतव्वं न बहुलीकातव्वं, भायितव्वं एतस्स सुखस्सा’ति वदामि । इध उदायि भिक्खु विविच्चेव कामेहि....पे०....(५१. १८) चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । इदं वुच्चति नेक्खम्मसुखं, पविवेकसुखं, उपसमसुखं, सम्बोधसुखं, आसेवितव्वं भावेतव्वं बहुलीकातव्वं, न भायितव्वं एतस्स सुखस्सा’ति वदामि ।

[९] “इध उदायि भिक्खु विविच्चेव कामेहि....पे०....पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । इदं खो अहं उदायि **इज्झितस्मिं** वदामि, किञ्च तत्थ इज्झितस्मिं ? यदेव तत्थ वितक्कविचारा अनिरुद्धा होन्ति इदं तत्थ

इञ्जितस्मि । इध उदायि भिक्खु वितक्कविचारानं वूपसमा....पे०.....
दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । इदम्पि खो अहं उदायि इञ्जितस्मि वदामि,
 किञ्च तत्थ इञ्जितस्मि ? यदेव तत्थ पीतिसुखं अनिरुद्धं होति
 इदं तत्थ इञ्जितस्मि । इध उदायि भिक्खु पीतिया च विरागा....पे०.....
ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । इदम्पि खो अहं उदायि इञ्जितस्मि वदामि ।
 किञ्च तत्थ इञ्जितस्मि ? यदेव तत्थ उपेक्खासुखं अनिरुद्धं होति इदं तत्थ
 इञ्जितस्मि । इध उदायि भिक्खु सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना
पे०.....**चतुत्थं ज्ञानं** उपसम्पज्ज विहरति । इदं खो अहं उदायि अनि-
 ञ्जितस्मि वदामि ।

[१०] “इध उदायि भिक्खु विविच्चैव कामेहि....पे०.....**पठमं**
ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । इदं खो अहं उदायि ‘अनलं’ति वदामि,
पजहथा’ति वदामि, **समतिकमथा’ति** वदामि । को च तस्स समति-
 क्रमो ? । इध उदायि भिक्खु वितक्कविचारानं वूपसमा....पे०.....**दुतियं**
ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, अयं तस्स समतिक्रमो । इदम्पि खो अहं
 उदायि ‘ अनलं ति वदामि, पजहथा’ति वदामि, अयं समतिक्रमथा’ति
 वदामि । को च तस्स समतिक्रमो ? । इध उदायि भिक्खु पीतिया च
 विरागा....पे०.....**ततियं ज्ञानं** उपसम्पज्ज विहरति, अयं तस्स समतिक्रमो ।
 इदम्पि खो अहं उदायि ‘ अनलं’ति वदामि, पजहथा’ति वदामि,
 समतिक्रमथा’ति वदामि । को च तस्स समतिक्रमो ? ।
 इध उदायि भिक्खु सुखस्स च पहाना....पे०.....**चतुत्थं ज्ञानं**
 उपसम्पज्ज विहरति, अयं तस्स समतिक्रमो । इदम्पि खो अहं उदायि
 ‘ अनलं’ति वदामि, पजहथा’ति वदामि, समतिक्रमथा’ति वदामि । को च
 तस्स समतिक्रमो ? । इध उदायि भिक्खु सब्बसो रूपसञ्ज्ञानं समतिक्रमा
पे०.....**आकासानश्चायतनं** उपसम्पज्ज विहरति, अयं तस्स समति-

क्रमो । इदम्पि खो अहं उदायि ‘अनलं’ति वदामि, पजहथा’ति वदामि, समतिक्रमथा’ति वदामि । को च तस्स समतिक्रमो ? । इध उदायि भिक्खु सच्चसो आकासानञ्चायतनं समतिक्रम्म....पे०....विज्जाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । अयं तस्स समतिक्रमो । इदम्पि ग्यो अहं उदायि ‘अनलं’ति वदामि, पजहथा’ति वदामि, समतिक्रमथा’ति वदामि । को च तस्स समतिक्रमो ? । इध उदायि भिक्खु सच्चसो विज्जाणञ्चायतनं समतिक्रम्म ‘नत्थि किञ्ची’ति आकिञ्चञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । अयं तस्स समतिक्रमो । इदम्पि खो अहं उदायि ‘अनलं’ति वदामि, पजहथा’ति वदामि, समतिक्रमथा’ति वदामि । को च तस्स समतिक्रमो ? । इध उदायि भिक्खु सच्चसो आकिञ्चञ्चायतनं समतिक्रम्म ने’वसञ्जाना’सञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । अयं तस्स समतिक्रमो । इदम्पि खो अहं उदायि ‘अनलं’ति वदामि, पजहथा’ति वदामि, समतिक्रमथा’ति वदामि । को च तस्स समतिक्रमो ? । इध उदायि भिक्खु सच्चसो ने’वसञ्जाना’सञ्चायतनं समतिक्रम्म सञ्जावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति, अयं तस्स समतिक्रमो । इति खो अहं उदायि ने’वसञ्जाना’सञ्चायतनस्स पि पहानं वदामि । पस्ससि नो त्वं उदायि तं संयोजनं अणुं वा थूलं वा यस्सा’हं नो पहानं वदामी’ति ? ” ‘नो हे’तं भन्ते’ति’ ।

[११] इदम’वोच भगवा । अत्तमनो आयस्मा उदायी भगवतो भासितं अभिनन्दी’ति ।

लटुक्किपोपमसुत्तन्तं छटं ।

[७ चातुमसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा चातुमायं विहरति आमलकी-
वने । तेन खो पन समयेन सारिपुत्तमोग्गलानपमुखानि पञ्चमत्तानि
भिक्षुसतानि चातुमं अनुपत्तानि होन्ति भगवन्तं दस्सनाय । ते च आग-
न्तुका भिक्खू नेवासिकेहि भिक्खूहि सद्धिं पटिसम्मोदमाना सेना-
सनानि पञ्चापयमाना पत्तचीवरानि पटिसामयमाना उच्चासद्वा महा-
सद्वा अहेसुं । अथ खो भगवा आयस्मन्तं आनन्दं आमन्ते-
सि :—‘ के पन एते आनन्द उच्चासद्वा महासद्वा केवद्वा
मज्जे मच्छविलोपे’ति ? ‘ एतानि भन्ते सारिपुत्त—मोग्गलानपमुखानि
....पे०....उच्चासद्वा महासद्वा’ति । ‘ तेन हि आनन्द मम वचनेन ते भिक्खू
आमन्तेहि :—‘ सत्था’यस्मन्ते आमन्तेती’ति । ‘ एवं भन्ते’ति खो आयस्मा
आनन्दो भगवतो पटिस्सुत्वा येन ते भिक्खू तेनु’पसङ्गमि, उपसङ्गमिवा ते
भिक्खू एतद’वोच :—‘ सत्था’यस्मन्ते आमन्तेती’ति । ‘ एकमा’वुसो’ति खो
ते भिक्खू आयस्मतो आनन्दस्स पटिस्सुत्वा येन भगवा तेनु’पसङ्गमिमु,
उपसङ्गमिवा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिसु । एकमन्तं निसिन्ने खो ते
भिक्खू भगवा एतद’वोच :—‘ किन्नु तुम्हे भिक्खवे उच्चासद्वा महासद्वा
केवद्वा मज्जे मच्छविलोपे’ति ? । ‘ इमानि भन्ते सारिपुत्तमोग्गलानपमुखानि
पञ्चमत्तानि भिक्षुसतानि चातुमं अनुपत्तानि भगवन्तं दस्सनाय, ते’मे
आगन्तुका भिक्खू नेवासिकेहि भिक्खूहि सद्धिं पटिसम्मोदमाना सेनासनानि
पञ्चापयमाना पत्तचीवरानि पटिसामयमाना उच्चासद्वा महासद्वा’ति ।
‘ गच्छथ भिक्खवे पणामेहि वो, न वो मम सन्तिके वत्तव्वं’ति । ‘ एवं
भन्ते’ति खो ते भिक्खू भगवतो पटिस्सुत्वा उद्वाया’सना भगवन्तं अभिवा-
देत्वा पदक्खिणं कत्वा सेनासनं संसामेत्वा पत्तचीवरं आदाय पक्कमिसु ।

[२] तेन खो पन समयेन चातुमेय्यका सक्या सन्धागारे सन्निप-
तिता होन्ति केनचिदेव करणीयेन । अइसामुं खो चातुमेय्यका सक्या ते
भिक्षू दूरतो व गच्छन्ते, दिस्वान येन ते भिक्षू तेनु'पसङ्कमिंसु, उपसङ्क-
मित्वा ते भिक्षू एतद'वोचुं :—‘ हन्द कहं पन तुम्हे आयस्मन्तो
गच्छथा'ति ? । ‘ भगवता खो आवुसो भिक्षुसङ्घो पणामितो'ति । ‘ तेन हा'-
यस्मन्तो मुहुत्तं निसीदथ, अप्पेव नाम मयं सक्कुण्य्याम भगवन्तं पसादे-
तुं'ति ’ । ‘ एवमा'वुसो'ति खो ते भिक्षु चातुमेय्यकानं सक्यानं
पच्चस्सोमुं ।

[३] अथ खो चातुमेय्यका सक्या येन भगवा तेनु'पसङ्कमिंसु,
उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिंसु । एकमन्तं निसिन्ना
खो चातुमेय्यका सक्या भगवन्तं एतद'वोचुं :—‘ अभिनन्दतु भन्ते
भगवा भिक्षुसङ्घं, अभिवदतु भन्ते भगवा भिक्षुसङ्घं । सेय्यथा'पि भन्ते
भगवता पुब्बे भिक्षुसङ्घो अनुगहीतो एवमेवं भगवा एतरहि अनुगण्हातु
भिक्षुसङ्घं । सन्ते'थ भन्ते भिक्षू नवा अचिरपञ्चजिता अधुना'गता
इमं धम्मविनयं, तेसं भगवन्तं दस्सनाय अलभन्तानं सिया अञ्जथत्तं
सिया विपरिणामो । सेय्यथा'पि भन्ते वीजानं तरुणानं उदकं अलभन्तानं
सिया अञ्जथत्तं सिया विपरिणामो, एवमेव खो भन्ते सन्ते'थ भिक्षू नवा
....पे०....सिया विपरिणामो । सेय्यथा पि भन्ते वच्छस्स तरुणस्स मातरं
अपस्सन्तस्स सिया अञ्जथत्तं सिया विपरिणामो, एवमेव खो भन्ते सन्ते'थ
भिक्षू नवा....पे०....सिया विपरिणामो । अभिनन्दतु भन्ते भगवा भिक्षु-
सङ्घं, अभिवदतु भन्ते भगवा भिक्षुसङ्घं । सेय्यथा पि भन्ते भगवता पुब्बे
भिक्षुसङ्घो अनुगहीतो एवमेवं भगवा एतरहि अनुगण्हातु भिक्षुसङ्घं'ति ।

[३] अथ खो ब्रम्हा सहम्पति भगवतो चेतसा चेतोपरिवितक्कम'-

ज्जाय सेय्यथा'पि नाम बलवा पुरिसो समिञ्जितं वा बाहं पसारेय्य, पसारितं वा बाहं समिञ्जेय्य एवमे'वं ब्रम्हलोके अन्तरहितो भगवतो पुरतो पातुरहोसि । अथ खो ब्रम्हा सहम्पति एवंसं उत्तरासङ्गं करित्वा येन भगवा तेन'ञ्जलिं पणामेत्वा भगवन्तं एतद'वोच :—' अभिनन्दतु भन्ते भगवा भिक्खुसङ्घंपे०(§ ३)....अभिनन्दतु भन्ते भगवा भिक्खुसङ्घं, अभिवदतु भन्ते भगवा भिक्खुसङ्घं । सेय्यथा'पि भन्ते भगवता पुब्बो भिक्खुसङ्घो अनुगृहीतो एवमे'वं भगवा एतरहि अनुगण्हातु भिक्खुसङ्घं'ति ।

[४] असक्खिसु खो चातुमेय्यका च सक्क्या ब्रम्हा च सहम्पति भगवन्तं पासादेतुं बीजूपमेन च तरुणूपमेन च । अथ खो आयस्मा महामोग्गल्लानो भिक्खू आमन्तेसि :—' उड्ढहथा'वुसो, गण्हाथ पत्तचीवरं, पसादितो भगवा चातुमेय्यकेहि च सक्केहि ब्रम्हुना च सहम्पतिना बीजूपमेन च तरुणूपमेन चा'ति' । ' एवमा'वुसो'ति' खो ते भिक्खू आयस्मतो महामोग्गल्लानस्स पटिस्सुत्वा उड्ढाया'सना पत्तचीवरमा'दाय येन भगवा तेनु'पसङ्गमिसु उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिसु । एकमन्तं निसिन्नं खो आयस्मन्तं सारिपुत्तं भगवा एतद'वोच :—

[५] " किं'ति ते सारिपुत्त अहोसि मया भिक्खुसङ्घे पणामिते'ति' ? । एवं खो मे भन्ते अहोसि भगवता भिक्खुसङ्घे पणामिते :—' अप्पोस्सुक्को दानि भगवा दिट्ठधम्मसुखविहारं अनुयुत्तो विहारिस्सति; मयम्पि दानि अप्पोस्सुक्का दिट्ठधम्मसुखविहारं अनुयुत्ता विहारिस्सामा'ति' । ' आगमेहि त्वं सारिपुत्त, आगमेहि त्वं सारिपुत्त, न खो ते सारिपुत्त पुन पि एवरूपं चित्तं उप्पादेतब्बं'ति' । अथ खो भगवा आयस्मन्तं महामोग्गल्लानं आमन्तेसि :—' किं'ति ते मोग्गल्लान अहोसि मया भिक्खुसङ्घे पणामिते'ति' ? । एवं खो मे भन्ते अहोसि भगवता भिक्खुसङ्घे पणामिते :—' अप्पोस्सुक्को

दानि भगवा दिट्ठधम्मसुखविहारं अनुयुत्तो विहरिस्सति, अहञ्च दानि आयस्मा च सारिपुत्तो भिक्खुसङ्घं परिहरिस्सामा'ति' । 'साधु साधु मोग्गह्यान, अहं वा हि मोग्गह्यान भिक्खुसङ्घं परिहरेय्यं सारिपुत्तमोग्गह्याना वा'ति' ।

[६] अथ खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि :— 'चत्तारि'मानि भिक्खवे भयानि उदको'रोहन्ते पाटिकङ्कितब्बानि । कतमानि चत्तारि ? । 'ऊमिभयं कुम्भीलभयं आवट्ठभयं सुसुकाभयं । इमानि खो भिक्खवे चत्तारि भयानि उदको'रोहन्ते पाटिकङ्कितब्बानि । एवमेव खो भिक्खवे चत्तारि'मानि भयानि इधे'कच्चे पुग्गले इमस्मिं धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पब्बजिते पटिकङ्कितब्बानि । कतमानि चत्तारि ? 'ऊमिभयं कुम्भीलभयं आवट्ठभयं सुसुकाभयं' ।

[७] " कतमञ्च भिक्खवे ऊमिभयं ? इध भिक्खवे एकच्चो कुलपुत्तो सद्धा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो होति, 'ओतिण्णो'मिह जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, दुक्खो'-तिण्णो दुक्खपरेतो अप्पे'व नाम इमस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स अन्तकिरिया पञ्जायेथा'ति' । तमे'नं तथा पब्बजितं समानं सब्रम्हचारी ओवदन्ति अनुसासन्ति :— ' एवं ते अभिक्कमितब्बं एवं ते पटिक्कमितब्बं, एवं ते आलोकेतब्बं, एवं ते विलोकेतब्बं, एवं ते समिञ्जितब्बं, एवं ते पसारेतब्बं, एवं ते संघाटिपत्तचीवरं धारेतब्बं'ति' । तस्स एवं होति :— ' मयं खो पुब्बे अगारियभूता समाना अज्जे ओवदाम पि अनुसासाम पि, इमे पन अम्हाकं पुत्तमत्ता मज्जे नत्तमत्ता मज्जे अम्हे ओवदितब्बं अनुसासितब्बं मज्जन्ती'ति । सो सिक्खं पच्चक्खाय हीनाया'वत्तति । अयं वुच्चति भिक्खवे ऊमिभयस्स भीतो सिक्खं पच्चक्खाय हीनाया'वत्तो । ' ऊमिभयं'ति खो भिक्खवे कोधु'पायासस्स एतं अधिवचनं ।

[८] “**कतमञ्च भिक्खवे कुम्भीलभयं ?** इध भिक्खवे एकञ्चो कुल-
पुत्तो सद्दापे० अन्तकिरिया पञ्जायेथा’ति । तमेनं तथा पब्बजितं
समानं सव्रम्हचारी ओवदन्ति अनुसामन्ति :—‘**इदं ते खादितब्बं**, इदं
ते न खादितब्बं; **इदं ते भुञ्जितब्बं**, इदं ते न भुञ्जितब्बं; **इदं ते सायितब्बं**,
इदं ते न सायितब्बं; **इदं ते पातब्बं**, इदं ते न पातब्बं; **कप्पियं ते**
खादितब्बं, अकप्पियं ते न खादितब्बं; कप्पियं ते भुञ्जितब्बं, अकप्पियं
ते न भुञ्जितब्बं; कप्पियं ते सायितब्बं, अकप्पियं ते न सायितब्बं; कप्पियं
ते पातब्बं, अकप्पियं ते न पातब्बं; **काले ते खादितब्बं**, विकाले ते न
खादितब्बं; **काले ते भुञ्जितब्बं**, विकाले ते न भुञ्जितब्बं; **काले ते सायि-**
तब्बं, विकाले ते न सायितब्बं; **काले ते पातब्बं**, विकाले ते न पातब्बं’ति ।
तस्स एवं होति :—‘मयं खो पुब्बे अगारिय भूता समाना यं इच्छाम तं
खादाम, यं न इच्छाम न तं खादाम; यं इच्छाम तं भुञ्जाम, यं न इच्छाम
न तं भुञ्जाम; यं इच्छाम तं सायाम, यं न इच्छाम न तं सायाम; यं इच्छाम
तं पिवाम, यं न इच्छाम न तं पिवाम; कप्पियम्पि खादाम, अकप्पियम्पि
खादाम; कप्पियम्पि भुञ्जाम, अकप्पियम्पि भुञ्जाम; कप्पियम्पि सायाम, अकप्पि-
यम्पि सायाम; कप्पियम्पि पिवाम, अकप्पियम्पि पिवाम; काले पि खादाम,
विकाले पि खादाम; काले पि भुञ्जाम, विकाले पि भुञ्जाम; काले पि सायाम,
विकाले पि सायाम; काले पि पिवाम, विकाले पि पिवाम । यम्पि नो सद्दा
गहपतिका दिवा विकाले पणीतं खादनीयं भोजनीयं देन्ति, तथ पि इमे
मुखावरणं मज्जे करोन्ती’ति’ । सो सिक्खं पच्चक्खाय हीनाया’वत्तति । अयं
वुच्चति भिक्खवे कुम्भीलभयस्स भीतो सिक्खं पच्चक्खाय हीनाया’वत्तो ।
कुम्भीलभयं’ति खो भिक्खवे ओदरिक्तस्स एतं अधिवचनं ।

[९] “**कतमञ्च भिक्खवे आवड्ढभयं ?** इध भिक्खवे एकञ्चो
कुलपुत्तो सद्दापे० पञ्जायेथा’ति’ । सो एवं पब्बजितो समानो

पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरं आदाय गामं वा निगमं वा पिण्डाय पविसति अरक्खितेने'व कायेन अरक्खिताय वाचाय अनुपट्ठिताय सति या असंबुतेहि इन्द्रियेहि । सो तथ पस्सति गहपतिं वा गहपतिपुत्तं वा पञ्चहि कामगुणेहि समप्पितं समङ्गीभूतं परिचारयमानं । तस्स एवं होति :—‘मयं खो पुब्बे अगारियभूता समाना पञ्चहि कामगुणेहि समप्पिता समङ्गीभूता परिचारिम्ह; संबिज्जन्ते खो कुले भोगा, सक्का भोगे च भुञ्जितुं पुञ्ञानि च कातु'ति' । सो सिक्खं पच्चक्खाय हीनाय'वत्तति । अयं वुच्चति भिक्खवे आवट्टभयस्स भीतो सिक्खं पच्चक्खाय हीनाया'वत्तो । आवट्टभयं'ति खो भिक्खवे पञ्चत्ते'तं कामगुणानं अधिवचनं ।

[१०] “**कतमञ्च भिक्खवे सुसुकाभयं ?** इध भिक्खवे एकञ्चो कुलपुत्तो सद्दा....पे०....पञ्ञायेथा'ति । सो एवं पञ्चजितो समानो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा....पे०....इन्द्रियेहि । सो तथ पस्सति मातुगामं दुन्निवत्थं वा दुप्पारुतं वा । तस्स मातुगामं दिक्खा दुन्निवत्थं वा दुप्पारुतं वा रागो चित्तं अनुद्वंसेति । सो रागानुद्वस्तेन चित्तेन सिक्खं पच्चक्खाय हीनाया'वत्तति । अयं वुच्चति भिक्खवे सुसुकाभयस्स भीतो सिक्खं पच्चक्खाय हीनाया'वत्तो । सुसुकाभयं'ति खो भिक्खवे मातुगामस्स एतं अधिवचनं ।

[११] इमानि खो भिक्खवे चत्तारि भयानि इधे'कञ्चे पुग्गळे इमस्मिं **धम्मविनये** अगारस्मा अनगारियं पञ्चजिते पाटिकाद्धितञ्ञानी'ति ” ।

[१२] इदम'वोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासितं अभिनन्दु'ति ।

चातुमसुत्तन्तं सत्तमं ।

[८ नळकपानसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा कोसलेसु विहरति नळकपाने पलासवने । तेन खो पन समयेन सम्बहुला अभिञ्जाता अभिञ्जाता कुलपुत्ता भगवन्तं उद्दिस्स सद्धा अगारस्मा अनगारियं पब्बजिता होन्ति । आयस्मा च अनुरुद्धो, आयस्मा च नन्दियो, आयस्मा च किम्बिलो आयस्मा च भग्गु, आयस्मा च कुण्डधानो, आयस्मा च रेवतो, आयस्मा च आनन्दो, अञ्जे च अभिञ्जाता अभिञ्जाता कुलपुत्ता । तेन खो पन समयेन भगवा भिक्खुसङ्घपरिवुतो अब्भोकासे निसिन्नो होति । अथ खो भगवा ते कुलपुत्ते आरब्ध भिक्खू आमन्तेसि :—‘ये ते भिक्खवे कुलपुत्ता ममं उद्दिस्स सद्धा अगारस्मा अनगारियं पब्बजिता, कच्चि ते भिक्खवे भिक्खू अभिरता ब्रम्हचरिये’ति ?’ । एवं वुत्ते ते भिक्खू तुण्ही अहेसुं । द्दुतियम्पि खो....पे०....ततियम्पि खो भगवा ते कुलपुत्ते आरब्ध भिक्खू आमन्तेसि :—‘ये ते भिक्खवे कुलपुत्ता ममं उद्दिस्स सद्धा अगारस्मा अनगारियं पब्बजिता, कच्चि ते भिक्खवे भिक्खू अभिरता ब्रम्हचरिये’ति ?’ । ततियम्पि खो ते भिक्खू तुण्ही अहेसुं ।

[२] अथ खो भगवतो एतद’होसि :—‘यन्नूना’हं ते’व कुलपुत्ते पुच्छेय्यं’ति’ । अथ खो भगवा आयस्मन्तं अनुरुद्धं आमन्तेसि । कच्चि तुम्हे अनुरुद्धा अभिरता ब्रम्हचरिये’ति ? । ‘तग्ग मयं भन्ते अभिरता ब्रम्हचरिये’ति’ । ‘साधु साधु अनुरुद्धा । एतं खो अनुरुद्धा तुम्हाकं पतिरूपं कुलपुत्तानं सद्धा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितानं यं तुम्हे अभिरमेय्याथ ब्रम्हचरिये । येन तुम्हे अनुरुद्धा भदेन योव्वनेन समन्नागता पठमेन वयसा सुसु काळकेसा कामे परिमुज्जेय्याथ, तेन तुम्हे अनुरुद्धा भदेन योव्वनेन

समन्नागता पठमेन वयसा सुंसु कालकेसा अगारस्मा अनगारियं पब्बजिता ।
 ते खो पन तुम्हे अनुरुद्धा ने'व राजा'भिनीता अगारस्मा अनगारियं
 पब्बजिता, न चोरा'भिनीता अगारस्मा अनगारियं पब्बजिता, न इण्ढा
पे०.... न भयट्ठा....पे०.... न आजीविकापक्ता....पे०....अगा-
 रस्मा अनगारियं पब्बजिता; अपि चखो'म्हि ओतिण्णो जातिया जराय मरणेन
 सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि दुक्खो'तिण्णो
 दुक्खपरेतो, अपे'व नाम इमस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स अन्तकिरिया
 पञ्जायेथा'ति, ननु तुम्हे अनुरुद्धा एवं सद्धा अगारस्मा अनगारियं पब्ब-
 जिता'ति ? । 'एवं भन्ते' । 'एवं पब्बजितेन च पन अनुरुद्धा कुलपु-
 तेन किम'स्स किरणीयं । विवेकं अनुरुद्धा कामेहि विवेकं अकुसलेहि
 धम्मेहि पीतिसुखं ना'धिगच्छति अज्जं वा ततो सन्ततरं, तस्स अभिज्झा पि
 चित्तं परियादाय तिष्ठति, व्यापादो पि चित्तं परिदाय तिष्ठति, थीनमिद्धम्पि
पे०.... उद्धच्चकुच्चम्पिपे०.... विचिकिच्छा पिपे०....
 अरति पि....पे०....तन्दी पि चित्तं परिदाय तिष्ठति । विवेकं अनुरुद्धा
 कामेहि विवेकं अकुसलेहि धम्मेहि पीतिसुखं ना'धिगच्छति, अज्जं वा ततो
 सन्ततरं । विवेकं अनुरुद्धा कामेहि....पे० ...सन्ततरं, तस्स अभिज्झा पि
 चित्तं न परियादाय तिष्ठति, व्यापादो पि चित्तं न परियादाय....पे०....थीन-
 मिद्धम्पिपे०.... उद्धच्चकुच्चम्पि....पे०....विचिकिच्छा पिपे०....
 अरति पि....पे०....तन्दी पि चित्तं न परियादाय तिष्ठति । विवेकं
 अनुरुद्धा कामेहि....पे०....सन्ततरं ।

[३] “कि'ति वो अनुरुद्धा मयि होति :—‘ये आसवा संकिलेसिका
 पोभोभविका सदरा दुक्खविपाका आयतिं जातिजरामरणिया अप्पहीना ते
 तथागतस्स, तस्मा तथागतो सङ्गाय एकं पटिसेवति सङ्गाय एकं अधिवा-

सेति सङ्घाय एकं परिवज्जेति सङ्घाय एकं विनोदेती'ति' । 'न खो नो भन्ते भगवति एवं होति :—'ये आसवा संकिण्डेसिका....पे०....एकं विनोदे-
ती'ति' । एवं खो नो भन्ते भगवति होति :—'ये आसवा संकिण्डेसिका
पोनोभविका सदरा दुक्खविपाका आयति जातिजरामरणिआ पहीना
ते तथागतस्स, तस्मा तथागतो सङ्घाय....पे०....विनोदेती'ति' । 'साधु साधु
अनुरुद्धा । तथगतस्स अनुरुद्धा ये आसवा संकिण्डेसिका पोनोभविका
सदरा दुक्खविपाका आयति जातिजरामरणिआ पहीना उच्छिन्नमूला
तालावत्थुकता अनभावकता आयति अनुप्पादधम्मा । सेय्यथा'पि
अनुरुद्धा तालो मत्थकाच्छिन्नो अभब्बो पुन विरूहिहया, एवमे'व खो अनुरुद्धा
तथागतस्स ये आसवा संकिण्डेसिका....पे०....अनुप्पादधम्मा; तस्मा
तथागतो सङ्घाय एकं पटिसेवति....पे०....एकं विनोदेति ।

[४] "तं किं मज्जसि अनुरुद्धा :—'कं अत्थवसं सम्पस्समानो तथागतो
सावके अब्भतीते कालकते उपपत्तिसु व्याकरोति :—'असु अमुत्र
उपपन्नो, असु अमुत्र उपपन्नो'ति' । 'भगवंमूलका नो भन्ते धम्मा भगवंनेत्तिका
भगवंपटिसरणा' । 'साधु वत भन्ते भगवन्तं येव पटिभातु एतस्स
भासितस्स अत्थो, भगवतो सुत्वा भिक्खू धारेस्सन्ती'ति' । 'न खो अनुरुद्धा
तथागतो जनकुहनत्थं, न जनलपनत्थं, न लाभसक्करसिलोकानिसं-
सत्थं, न 'इति मं जनो जानातू'ति सावके अब्भतीते कालकते उपपत्तिसु
व्याकरोति 'असु अमुत्र उपपन्नो, असु अमुत्र उपपन्नो'ति । सन्ति च खो
अनुरुद्धा कुलपुत्ता सद्दा उळारवेदा उळारपामुज्जा, ते तं सुत्वा तथत्ताय
चित्तं उपसंहरन्ति । तेसं तं अनुरुद्धा होति दीघरत्तं हिताय सुखाय ।

[५] "इधा'नुरुद्धा भिक्खु सुणाति :—' इत्थं नामो भिक्खु कालकतो,
सो भगवता व्याकतो, 'अज्जाय सण्ठही'ति' । सो खो पन'स्स आयस्मा सामं

दिट्ठो वा होति अनुस्सवसुतो वा, 'एवंसीलो सो आयस्मा अहोसि इति पि, एवंधम्मो सो आयस्मा अहोसि इति पि, एवंपज्जो सो आयस्मा अहोसि इति पि, एवंविहारी सो आयस्मा अहोसि इति पि, एवंविमुत्तो सो आयस्मा अहोसि इति पी'ति' । सो तस्स सद्दञ्च सीलञ्च सुतञ्च चागञ्च पज्जञ्च अनुस्सरन्तो तथत्ताय चित्तं उपसंहरति । एवम्पि खो अनुरुद्धा भिक्खुनो फासुविहारो होति ।

[६] "इधा'नुरुद्धा भिक्खु सुणाति :—'इत्थं नामो भिक्खु कालकतो सो भगवता व्याकतो, 'पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिकव्वया ओप-पातिको तत्थपरिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका'ति । सो खो पन'स्स आयस्मा सामं दिट्ठो वा होति, अनुस्सवसुतो वा, 'एवंसीलो सो आयस्मा अहोसि इति पि, एवंधम्मोपे० एवंपज्जोपे० एवंविहारीपे० एवं विमुत्तो सो आयस्मा अहोसि इति पी'ति । सो तस्स सद्दञ्चपे० चित्तं उपसंहरति । एवम्पि खो अनुरुद्धा भिक्खुनो फासुविहारो होति ।

'इधा'नुरुद्धा भिक्खु सुणाति :—'इत्थं नामो भिक्खु कालकतो, सो भग-वता व्याकतो :—'तिण्णं संयोजनानं परिकव्वया रागदोसमोहानं तनुत्ता सकदागामी, सकिदेव इमं लोकं आगन्त्वा दुक्खस्स अन्तं करिस्सती'ति । सो खो पन'स्स आयस्मा सामं दिट्ठो वा होति अनुस्सवसुतो वा, 'एवंसीलोपे० एवंविमुत्तो सो आयस्मा अहोसि इति पी'ति' । सो तस्स सद्दञ्चपे० चित्तं उपसंहरति । एवम्पि अनुरुद्धा भिक्खुनो फासुविहारो होति ।

'इधा'नुरुद्धा भिक्खु सुणाति :—'इत्थं नामो भिक्खु कालकतो, सो भग-वता व्याकतो :—' तिण्णं संयोजनानं परिकव्वया सोतापन्नो अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायणो'ति' । सो खो पन'स्स आयस्मा सामं दिट्ठो वा होति अनुस्सवसुतो वा, 'एवंसीलोपे० एवंविमुत्तो सो आयस्मा अहोसि

इति पी'ति । सो तस्स सद्दञ्चपे०..... तथत्ताय चित्तं उपसंहरति ।
एवम्पि खो अनुरुद्धा भिक्खुनो फासुविहारो होति ।

[७] “इधानु'रुद्धा **भिक्खुणी** सुणाति :—‘इत्थं नामा भिक्खुणी कालकता, सा भगवता व्याकता :—‘अज्जाय सण्ठी'ति' । सा खो पन-
अस्सा भगिनी सामं दिट्ठा....पे०.....पज्जञ्च अनुस्सरन्ती तथत्ताय चित्तं
उपसंहरति । एवम्पि खो अनुरुद्धा भिक्खुणिया फासुविहारो होति ।

‘इधा'नुरुद्धा भिक्खुणी सुणाति :—‘इत्थं नामा भिक्खुणी कालकता, सा
भगवता व्याकता :—‘पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिकखया **ओपपा-
तिका** तथपरिनिव्वायिनी अनावत्तिधम्मा तस्मा लोका'ति । सा खो पन अस्सा
भगिनी सामं दिट्ठा....पे०.....उपसंहरति । एवम्पि खो अनुरुद्धा भिक्खुणिया
फासुविहारो होति ।

‘इधा'नुरुद्धा भिक्खुणी सुणाति :—‘इत्थं नामा भिक्खुणी कालकता,
सा भगवता व्याकता :—‘तिण्णं संयोजनानं परिकखया रागदोसमोहानं
तनुत्ता **सकदागामिनी**, सकिदे'व इमं लोकं आगन्वा दुक्खस्स अन्तं
करिस्सती'ति' । सा खो पन अस्सा भगिनी सामं दिट्ठा....पे०.....उपसं-
हरति । एवम्पि खो अनुरुद्धा भिक्खुणिया फासुविहारो होति ।

‘इधा'नुरुद्धा भिक्खुणी सुणाति :—‘इत्थं नामा भिक्खुणी कालकता,
सा भगवता व्याकता :—‘तिण्णं संयोजनानं परिकखया **सोतापन्ना**
अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा'ति । सा खो पन अस्सा भगिनी
सामं दिट्ठा....पे०.....उपसंहरति । एवम्पि खो अनुरुद्धा भिक्खुणिया
फासुविहारो होति ।

[८] “इधा'नुरुद्धा **उपासको** सुणाति :—‘इत्थं नामो उपासको
कालकतो, सो भगवता व्याकतो :—‘पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं

परिक्खया **ओपपातिको** तत्थपरिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका'ति । सो खो पन'स्स आयस्मा सामं दिट्ठो....पे०.....उपसंहरति । एवम्पि खो अनुरुद्धा उपासकस्स फासुविहारो होति ।

‘इधा’नुरुद्धा उपासको सुणाति :—‘इत्थं नामो उपासको कालकतो, सो भगवता व्याकतो :—‘तिण्णं संयोजनानं परिक्खया रागदोसमोहानं तनुत्ता **सकदागामी**, सकिदे'व इमं लोकं आगन्त्वा दुक्खस्स अन्तं करिस्सती'ति । सो खो पन'स्स आयस्मा सामं दिट्ठो....पे०... उपसंहरति । एवंपि खो अनुरुद्धा उपासकस्स फासुविहारो होति ।

‘इधा’नुरुद्धा उपासको सुगति :—‘इत्थं नामो उपासको....पे०..... व्याकतो :—‘तिण्णं संयोजनानं परिक्खया **सोतापन्नो** अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायणो'ति । सो खो पन'स्स आयस्मा सामं दिट्ठोपे०.....फासुविहारो होति ।

[९] ‘इधा’नुरुद्धा **उपासिका** सुणाति :—‘इत्थं नामा उपासिका कालकता, सा भगवता व्याकता :—‘पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया **ओपपातिका** तत्थपरिनिब्बायिनी अनावत्तिधम्मा तस्मा लोका'ति । सा खो पन अस्सा भगिनी सामं दिट्ठा....पे०.....उपसंहरति । एवम्पि खो, अनुरुद्धा उपासिकाय फासुविहारो होति ।

‘इधा’नुरुद्धा उपासिका सुणाति :—‘इत्थं नामा उपासिका कालकता, सा भगवता व्याकता :—‘तिण्णं संयोजनानं परिक्खया रागदोसमोहानं तनुत्ता **सकदागामिनी**, सकिदे'व इमं लोकं आगन्त्वा दुक्खस्स'न्तं करिस्सती'ति । सा खो पन अस्सा भगिनी सामं दिट्ठा....पे०.....उपसंहरति । एवम्पि खो अनुरुद्धा उपासिकाय फासुविहारो होति ।

‘इधा’नुरुद्धा उपासिका सुणाति :—इत्थं नामा उपासिका कालकता, सा भगवता व्याकता :—‘ तिण्णं संयोजनानं परिक्खया सोतापन्ना अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा’ति । सा खो पन अस्सा भगिनी सामं दिट्ठापे०उपसंहरति । एवम्पि खो अनुरुद्धा उपासिकाय फासुविहारो होति ।

[१०] “ इति खो अनुरुद्धा तथागतो न जनकुहनत्थंपे० (§ ४) सुखाया’ ति ” ।

[११] इदम’वोच भगवा । अत्तमनो आयस्मा अनुरुद्धो भगवतो भासितं अभिनन्दी’ति ।

नळकपानसुत्तन्तं अट्ठमं

६९

[१ गुलिस्सानिसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा राजगहे विहरति वेळुवने कलन्दकनिवापे । तेन खो पन समयेन गुलिस्सानि नाम भिक्षु आरञ्जको पदरसमाचारो सङ्गमञ्जे ओसटो होति केनचिदे’व करणीयेन । तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो गुलिस्सानि भिक्षुं आरब्ध भिक्षू आमन्तेसि :—

[२] ‘ आरञ्जकेन आवुसो भिक्षुना सङ्गगतेन सङ्गे विहरन्तेन सत्रम्हचारिसु सगारवेन भवितव्वं सप्पतिस्सेन । सचे आवुसो आरञ्जको भिक्षु सङ्गगतो सङ्गे विहरन्तो सत्रम्हचारिसु अगारवो होति अप्पतिस्सो तस्स भवन्ति वत्तारो :—‘ किं पन इमस्स आयस्मतो आरञ्जकस्स एकस्सा’रञ्जे सेरिविहारेन, यो अयमा’यस्मा सत्रम्हचारिसु अगाखो अप्पतिस्सो इति, अस्स भवन्ति वत्तारो । तस्मा आरञ्जकेन भिक्षुना सङ्गगतेन सङ्गे विहरन्तेन सत्रम्हचारिसु सगारवेन भवितव्वं सप्पतिस्सेन ।

[३] ‘आरञ्जकेन आवुसो भिक्खुना सङ्गतेन सङ्घे विहरन्तेन आसनकुसलेन भवितव्वं, इति थेरे च भिक्खू ना’नुपखज्ज निसीदिस्सामि, नवे च भिक्खू न आसनेन पटिवाहिस्सामी’ति । सचे आवुसो आरञ्जको भिक्खु सङ्गगतो, सङ्घे विहरन्तो न आसनकुसलो होति तस्स भवन्ति वत्तारो :—‘किं पन इमस्स आयस्मतो आरञ्जकस्स एकस्सा’रञ्जे सेरिविहारेन यो, अयमा’यस्मा अभिसमाचारिकम्पि धम्मं न जानाति, इति अस्स भवन्ति वत्तारो । तस्मा आरञ्जकेन भिक्खुना सङ्गतेन सङ्घे विहरन्तेन आसनकुसलेन भवितव्वं ।

[४] ‘आरञ्जकेन आवुसो भिक्खुना....पे०....विहरन्तेन ना’तिकालेन गामो पविसितव्वो न दिवा पटिक्कमितव्वं । सचे आवुसो आरञ्जको भिक्खु....पे०....विहरन्तो अतिकालेन गामं पविसति दिवा पटिक्कमति तस्स भवन्ति वत्तारो :—‘किं पन इमस्स आयस्मतो आरञ्जकस्स एकस्सा’रञ्जे सेरिविहारेन यो अयमा’यस्मा अतिकालेन गामं पविसति दिवा पटिक्कमति, इति अस्स भवन्ति वत्तारो । तस्मा आरञ्जकेन भिक्खुना....पे०....विहरन्तेन ना’तिकालेन गामो पविसितव्वो न दिवा पटिक्कमितव्वं ।

[५] ‘आरञ्जकेन आवुसो भिक्खुना....पे०....विहरन्तेन न पुरेभत्तं पच्छाभत्तं कुलेसु चारित्तं आपज्जितव्वं । सचे आवुसो आरञ्जको भिक्खु....पे०....विहरन्तो पुरेभत्तं पच्छाभत्तं कुलेसु चारित्तं आपज्जति तस्स भवन्ति वत्तारो :—‘अयं नूनि’मस्स आयस्मतो आरञ्जकस्स एकस्सा’रञ्जे सेरिविहारेन विहरतो विकालचरिया बहुलीकता, तमे’नं सङ्गगतम्पि समुदाचरति, इति अस्स भवन्ति वत्तारो । तस्मा आरञ्जकेन भिक्खुनापे०....विहरन्तेन न पुरेभत्तं पच्छाभत्तं कुलेसु चारित्तं आपज्जितव्वं ।

[६] ‘आरञ्जकेन आवुसो भिक्खुनापे०.... विहरन्तेन अनु-

द्वतेन भवितव्यं अचपलेन । सचे आवुसो आरञ्जको भिक्खुपे०..... विहरन्तो उद्धतो होति चपलो तस्स भवन्ति वत्तारो :—‘इदं नूनं इमस्स आयस्मतो आरञ्जकस्स एकस्सा’रञ्जे सेरिविहारेण विहरतो उद्धच्चं चापल्यं बहुलीकतं, तमेनं सङ्घगतमपि समुदाचरति, इति अस्स भवन्ति वत्तारो । तस्मा आरञ्जकेन भिक्खुनापे०..... विहरन्तेन अनुद्धतेन भवितव्यं अचपलेन ।

[७] ‘आरञ्जकेन आवुसो भिक्खुना....पे०.....विहरन्तेन अमुखरेण भवितव्यं अविकिण्णवाचेन । सचे आवुसो आरञ्जको भिक्खुपे०..... विहरन्तो मुखरो होति विकिण्णवाचो तस्स भवन्ति वत्तारो :— ‘किं पन इमस्स आयस्मतो आरञ्जकस्स एकस्सा’रञ्जे सेरिविहारेण यो अयमा’यस्मा मुखरो विकिण्णवाचो’ति, अस्स भवन्ति वत्तारो । तस्मा आरञ्जकेन भिक्खुनापे०..... विहरन्तेन अमुखरेण भवितव्यं अविकिण्णवाचेन ।

[८] ‘आरञ्जकेन आवुसो भिक्खुना सङ्घगतेन सङ्घे विहरन्तेन सुवचेन भवितव्यं कल्याणमित्तेन । सचे आवुसो आरञ्जको भिक्खु सङ्घगतो सङ्घे विहरन्तो दुव्वचो होति पापमित्तो तस्स भवन्ति वत्तारो :— ‘किं पन इमस्स आयस्मतो आरञ्जकस्स एकस्सा’रञ्जे सेरिविहारेण यो अयमा’यस्मा दुव्वचो पापमित्तो’ति’अस्स भवन्ति वत्तारो । तस्मा आरञ्जकेन भिक्खुना सङ्घगतेन सङ्घे विहरन्तेन सुवचेन भवितव्यं कल्याणमित्तेन ।

[९] ‘आरञ्जकेन आवुसो भिक्खुना इन्द्रियेसु गुत्तद्वारेण भवितव्यं । सचे आवुसो आरञ्जको भिक्खु इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारो होति तस्स भवन्ति वत्तारो :—‘ किं पन इमस्स आयस्मतो आरञ्जकस्स एकस्सा’रञ्जे सेरिविहारेण यो अयमा’यस्मा इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारो’ति, अस्स भवन्ति वत्तारो । तस्मा आरञ्जकेन भिक्खुना इन्द्रियेसु गुत्तद्वारेण भवितव्यं ।

[१०] ‘आरञ्जकेन आवुसो भिक्खुना भोजने मत्तञ्जुना भवितब्बं । सचे आवुसो आरञ्जको भिक्खु भोजने अमत्तञ्जू होति तस्स भवन्ति वत्तारो :—‘ किं पन इमस्स आयस्मतो आरञ्जकस्स एकस्सा’रञ्जे सेरिविहारेन यो अयमा’यस्मा भोजने अमत्तञ्जू’ति, अस्स भवन्ति वत्तारो । तस्मा आरञ्जकेन भिक्खुना भोजने मत्तञ्जुना भवितब्बं ।

[११] ‘आरञ्जकेन आवुसो भिक्खुना जागरियं अनुयुत्तेन भवितब्बं । सचे आवुसो आरञ्जको भिक्खु जागरियं अननुयुत्तो होति तस्स भवन्ति वत्तारो :—‘ किं पन इमस्स आयस्मतो आरञ्जकस्स एकस्सा’रञ्जे सेरिविहारेन यो अयमा’यस्मा जागरियं अननुयुत्तो’ति, अस्स भवन्ति वत्तारो । तस्मा आरञ्जकेन भिक्खुना जागरियं अनुयुत्तेन भवितब्बं ।

[१२] ‘आरञ्जकेन आवुसो भिक्खुना आरद्धविरियेन भवितब्बं । सचे आवुसो आरञ्जको भिक्खु कुसीतो होति तस्स भवन्ति वत्तारो :—‘ किं पन इमस्स आयस्मतो आरञ्जकस्स एकस्सा’रञ्जे सेरिविहारेन यो अयमा’यस्मा कुसीतो’ति, अस्स भवन्ति वत्तारो । तस्मा आरञ्जकेन भिक्खुना आरद्धविरियेन भवितब्बं ।

[१३] ‘आरञ्जकेन आवुसो भिक्खुना उपट्ठितसतिना भवितब्बं । सचे आवुसो आरञ्जको भिक्खु मुट्ठस्सति होति तस्स भवन्ति वत्तारो :—‘ किं पन....पे०....यो अयमा’यस्मा मुट्ठस्सति इति, अस्स भवन्ति वत्तारो । तस्मा आरञ्जकेन भिक्खुना उपट्ठितसतिना भवितब्बं ।

[१४] ‘आरञ्जकेन आवुसो भिक्खुना समाहितेन भवितब्बं । सचे आवुसो आरञ्जको भिक्खु असमाहितो होति तस्स भवन्ति वत्तारो :—

‘किं पनपे०..... यो अयमा’यस्मा असमाहितो’ति अस्स भवन्ति वत्तारो । तस्मा आरञ्जकेन भिक्खुना समाहितेन भवितव्वं ।

[१५] ‘आरञ्जकेन आवुसो भिक्खुना पञ्ञावता भवितव्वं । सचे आवुसो आरञ्जको भिक्खु दुप्पज्जो होति तस्स भवन्ति वत्तारो :—‘ किं पनपे०.....अयमा’यस्मा दुप्पज्जो’ति, अस्स भवन्ति वत्तारो । तस्मा आरञ्जकेन भिक्खुना पञ्ञावता भवितव्वं ।

[१६] ‘आरञ्जकेन आवुसो भिक्खुना अभिधम्मे अभिविनये योगो करणीयो । सन्ता’वुसो आरञ्जकं भिक्खुं अभिधम्मे अभिविनये पञ्हं पुच्छितारो । सचे आवुसो आरञ्जको भिक्खु अभिधम्मे अभिविनये पञ्हं पुट्ठो न सम्पायति तस्स भवन्ति वत्तारो :—‘किं पन....पे०..... यो आयस्मा अभिधम्मे अभिविनये पञ्हं पुट्ठो न सम्पायति इति, अस्स भवन्ति वत्तारो । तस्मा आरञ्जकेन भिक्खुना अभिधम्मे अभिविनये योगो करणीयो ।

[१७] ‘आरञ्जकेन आवुसो भिक्खुना ये ते सन्ता विमोक्खा अतिकम्म रूपे आरुप्पा तत्थ योगो करणीयो । सन्ता’वुसो आरञ्जकं भिक्खुं ये ते सन्ता विमोक्खा अतिकम्म रूपे आरुप्पा तत्थ पञ्हं पुच्छितारो । सचे आवुसो आरञ्जको भिक्खु ये ते सन्ता विमोक्खा अतिकम्म रूपे आरुप्पा तत्थ पञ्हं पुट्ठो न सम्पायति तस्स भवन्ति वत्तारो :—‘ किं पन....पे०..... अयमा’यस्मा ये ते सन्ता विमोक्खा....पे०.....न सम्पायति इति, अस्स भवन्ति वत्तारो । तस्मा आरञ्जकेन भिक्खुना ये ते सन्ता विमोक्खा अतिकम्म रूपे आरुप्पा तत्थ योगो करणीयो ।

[१८] ‘आरञ्जकेन आवुसो भिक्खुना उत्तरिमनुस्सधम्मे योगो करणीयो । सन्ता’वुसो आरञ्जकं भिक्खुं उत्तरिमनुस्सधम्मे पञ्हं पुच्छि-

तारो । सचे आवुसो आरञ्जको भिक्खु उत्तरिमनुस्सधम्मो पञ्चं पुट्ठो न सम्भायति तस्स भवन्ति वत्तारो :—‘किं पन....पे०....यो अयमा’यस्मा यस्स प’त्थाय पब्बाजितो तं प’त्थं न जानाति,’ इति अस्स भवन्ति वत्तारो । तस्मा आरञ्जकेन भिक्खुना उत्तरिमनुस्सधम्मो योगो करणीयो’ति’ ।

[१९] एवं वुत्ते आयस्मा महामोग्गल्लानो आयस्मन्तं सारिपुत्तं एतद’वोच :—‘आरञ्जकेने’व नु खो आवुसो सारिपुत्त भिक्खुना इमे धम्मा समादाय वत्तब्बा, उदाहु गामन्तविहारिना पी’ति? । ‘आरञ्जकेना’पि खो आवुसो मोग्गल्लान भिक्खुना इमे धम्मा समादाय वत्तब्बा, पगे’व गामन्तविहारिना’ति ” ।

गुलिस्सानिसुत्तन्तं नवमं

७०

[१० कीटागिरिसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा कासीसु चारिकं चरति महता भिक्खुसङ्घेन सद्धिं । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि:— ‘अहं खो भिक्खवे अञ्जत्रे’व रत्तिमोजना भुञ्जाभि, अञ्जत्र खो पना’हं भिक्खवे रत्ति-भोजना भुञ्जमानो अप्पाबाधातश्च सञ्जानामि अप्पातङ्कश्च लहुट्ठानश्च बलश्च फासुविहारश्च । एथ तुम्हे पि भिक्खवे अञ्जत्रे’व रत्तिमोजना भुञ्जथ अञ्जत्र खो पन भिक्खवे तुम्हे’पि रत्तिमोजना भुञ्जमाना अप्पाबाधतश्च....पे०.... फासुविहारश्चा’ति ? । ‘एवं भन्ते’ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । अथ खो भगवा कासीसु अनुपुब्बेन चारिकं चरमानो येन कीटा-गिरि नाम कासीनं निगमो तद’वसरि । तत्र सुदं भगवा कीटागिरिस्मि

विहरति कासीनं निगमे । तेन खो पन समयेन अस्सजि पुनब्बसुका नाम भिक्खू कीटागिरिस्मि आवासिका होन्ति । अथ खो सम्बुद्धो भिक्खू येन अस्सजि—पुनब्बसुका भिक्खू तेनु'सङ्कमिंसु, उपसङ्कमित्वा अस्सजि—पुनब्बके भिक्खू एतद'वोचुं :—‘ भगवा खो आवुसो अज्जत्रे'व रत्तिभोजना भुञ्जति भिक्खुसङ्घो च, अज्जत्र खो पना'वुसो रत्तिभोजना....पे०.... फासुविहारश्च । एथ तुम्हे पि आवुसो अज्जत्रे'व रत्तिभोजना भुञ्जथ, अज्जत्र खो पना'वुसो तुम्हे पि रत्तिभोजना....पे०....फासुविहारश्च'ति । एवं वुत्ते अस्सजि—पुनब्बसुका भिक्खू ते भिक्खू एतद'वोचुं :—‘ मयं खो आवुसो सायश्चेव भुञ्जाम पातो च दिवा च विकाले, ते मयं सायश्चे'व भुञ्जमाना पातो च दिवा च विकाले अप्पाबाधतश्च सञ्जानाम....पे०....फासुविहारश्च । ते मयं किं सन्दिष्टिकं हित्वा कालिकं अनुधाविस्साम, सायश्चेव मयं भुञ्जिस्साम पातो च दिवा च विकाले'ति ।

[२] यतो खो ते भिक्खू ना'सक्खिंसु अस्सजि—पुनब्बसुके भिक्खू सज्जापेतुं, अथ येन मग्गवा तेनु'पसङ्कमिंसु, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिंसु । एकमन्तं निसिन्ना खो ते भिक्खू भगवन्तं एतद'वोचुं :—‘ इध मयं भन्ते येन अस्सजि—पुनब्बसुका भिक्खू तेनु'पसङ्कमिम्ह, उपसङ्कमित्वा अस्सजि—पुनब्बसुके भिक्खू एतद'वोचुम्ह :—‘ भगवा खो आवुसो अज्जत्रे'व रत्तिभोजना भुञ्जति....पे०....फासुविहारश्च'ति । एवं वुत्ते भन्ते अस्सजि—पुनब्बसुका भिक्खू अम्हे एतद'वोचुं :—‘ मयं खो आवुसो....पे०.... दिवा च विकाले'ति' । यतो खो मयं भन्ते ना'सक्खिम्ह अस्सजि—पुनब्बसुके भिक्खू सज्जापेतुं अथ मयं एतम'त्थं भगवतो आरोचेमा'ति' । अथ खो भगवा अज्जतरं भिक्खुं आमन्तेसि :—‘ एहि त्वं भिक्खु मम वचनेन अस्सजि—पुनब्बसुके भिक्खू आमन्तेहि :—‘ सत्था'यस्मन्ते आमन्तेती'-ति । ‘ एवं भन्ते'ति खो सो भिक्खु भगवतो पटिस्सुत्वा येन अस्सजि-

पुनब्बसुका भिक्खू तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा अस्सजि-पुनब्बसुके भिक्खू एतद'वोच :— 'सत्था'यस्मन्ते आमन्तेती'ति । 'एवमावुसो'ति खो अस्सजि-पुनब्बसुका भिक्खू तस्स भिक्खुनो पटिस्सुत्वा येन भग्वा तेनु'-पसङ्कमिसु उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिसु । एकमन्तं निसिन्ने खो अस्सजि-पुनब्बसुके भिक्खू भग्वा एतद'वोच :— 'सच्चं किर भिक्खवे सम्बहुला भिक्खू तुम्हे उपसङ्कमित्वा एतद'वोचुं :— 'भग्वा खो आवुसो अज्जत्रे'व रत्तिभोजना भुञ्जति भिक्खुसङ्घो च, अज्जत्र खो पना'वुसो रत्तिभोजना भुञ्जमाना अप्पाबाधतच्च सञ्ज्ञानन्ति अप्पातङ्कतच्च लहुट्ठानच्च बलच्च फासुविहारच्च; एथ तुम्हे पि आवुसो अज्जत्र रत्तिभोजना भुञ्जथ, अज्जत्र खो पना'वुसो तुम्हे पि रत्तिभोजना भुञ्जमाना अप्पाबाधतच्च सञ्ज्ञानिस्सथ अप्पातङ्कतच्च लहुट्ठानच्च बलच्च फासुविहारच्चा'ति । एवं वुत्ते किर भिक्खवे तुम्हे ते भिक्खू एवं अवचुत्थ :— 'मयं खो आवुसो सायञ्चेव भुञ्जाम पातो च दिवा च विकाले, ते मयं सायञ्चेव भुञ्जमाना पातो च दिवा च विकाले अप्पाबाधतच्च सञ्ज्ञानाम अप्पातङ्कतच्च लहुट्ठानच्च बलच्च फासुविहारच्च, ते मयं किं सन्दिट्ठिकं हित्वा कालिकं अनुधाविस्साम, सायञ्चेव मयं भुञ्जिस्साम पातो च दिवा च विकाले'ति । 'एवं भन्ते ।'

[३] 'किन्तु मे तुम्हे भिक्खवे एवं धम्मं देसितं आजानाथ :— 'यं किञ्चा'यं पुरिसपुग्गलो पटिसंवेदेति सुखं वा दुक्खं वा अदुक्खमसुखं वा, तस्स अकुसला धम्मा परिहायन्ति कुसला धम्मा अभिवड्ढन्ती'ति ? ।' 'नो हे'तं भन्ते ।' 'ननु मे तुम्हे भिक्खवे एवं धम्मं देसितं आजानाथ :— 'इधे' कच्चस्स एवरूपं सुखं वेदनं वेदियतो अकुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति कुसला धम्मा परिहायन्ति, इध पने'कच्चस्स एवरूपं सुखं वेदनं वेदियतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति; कुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति; इधे'कच्चस्स एवरूपं

दुक्खं वेदनं वेदियतो अकुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ति, इध पने'कच्चस्स एवरूपं दुक्खं वेदनं वेदियतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति; इधे'कच्चस्स एवरूपं अदुक्खमसुखं वेदनं वेदियतो अकुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ति, इध पने'कच्चस्स एवरूपं अदुक्खमसुखं वेदनं वेदियतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवड्ढन्ती'ति' ?' । ' एवं भन्ते' ।

[४] “साधु भिक्खवे । मया चे'तं भिक्खवे अज्जातं अभविस्स अदिट्ठं अविदितं असच्छिकतं अफस्सितं पज्जाय :— ‘इधे'कच्चस्स एवरूपं सुखं वेदनं वेदियतो अकुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति कुसला धम्मा परिहायन्ती'ति, एवम'हं अजानन्तो, ‘एवरूपं सुखं वेदनं पजहथा'ति वदेय्यं, अपि नु मे एतं भिक्खवे पतिरूपं अभविस्सा'ति ?' । ‘नो हे'तं भन्ते' । यस्मा च खो एतं भिक्खवे मया जातं दिट्ठं विदितं सच्छिकतं फस्सितं पज्जाय, :— ‘इधे'कच्चस्स एवरूपं सुखं वेदनं वेदियतो अकुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति कुसला धम्मा परिहायन्ती'ति, । तस्मा'हं ‘एवरूपं सुखं वेदनं पजहथा'ति वदामि । मया चे'तं भिक्खवे अज्जातं अभविस्स अदिट्ठं, अविदितं असच्छिकतं अफस्सितं पज्जाय :— ‘इधे'कच्चस्स एवरूपं सुखं वेदनं वेदियतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति कुसला धम्मा अभिवड्ढन्ती'ति, एवम'हं अजानन्तो, ‘एवरूपं सुखं वेदनं उपसम्पज्ज विहरथा'ति वदेय्यं, अपि नु मे एतं भिक्खवे, पतिरूपं अभविस्सा'ति ?' ‘नो हे'तं भन्ते' । ‘यस्मा च खो एतं भिक्खवे मया जातं दिट्ठं विदितं सच्छिकतं फस्सितं पज्जाय, इधे'कच्चस्स एवरूपं सुखं वेदनं वेदियतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति कुसला धम्मा अभिवड्ढन्ती'ति । तस्मा'हं एवरूपं सुखं वेदनं उपसम्पज्ज विहरथा'ति वदामि ।

[५] “मया चे’तं भिक्खवे अज्जातं अभविस्स अदिट्ठं अविदितं असच्छि-
कतं अफस्सितं पज्जाय :—‘इधे’कच्चस्स एवरूपं दुक्खं वेदनं....पे०....
एवरूपं अदुक्खमसुखं वेदनं वेदियतो अकुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति कुसला
धम्मा परिहायन्ती’ति, एवम’हं अजानन्तो ‘एवरूपं अदुक्खमसुखं वेदनं पजह-
था’ति वदेय्यं, अपि नु मे एतं भिक्खवे पतिरूपं अभविस्सा’ति ? ’। ‘नो हे’तं
भन्ते’। ‘यस्मा च खो एतं भिक्खवे....पे०....पज्जाय, इधे’कच्चस्स एवरूपं
अदुक्खमसुखं....पे०....परिहायन्ती’ ति। तस्मा’हं ‘एवरूपं अदुक्खमसुखं
वेदनं पजहथा’ति वदामि। मया चे’तं भिक्खवे अज्जातं अभविस्स, अदिट्ठं,
अविदितं, असच्छिकतं, अफस्सितं पज्जाय :—‘इधे’कच्चस्स एवरूपं अदु-
क्खमसुखं....पे०....अभविस्सा’ति ? ’। ‘नो हे’तं भन्ते’। ‘यस्मा च खो एतं
भिक्खवे मया जातं दिट्ठं विदितं सच्छिकतं फस्सितं पज्जाय, इधे’कच्चस्स
‘एवरूपं अदुक्खमसुखं....पे०....वदामि ।

[६] “ना’हं भिक्खवे सब्बेसं येव भिक्खूनं ‘अप्पमादेन करणीयं’ति
वदामि; न पना’हं भिक्खवे सब्बेसं येव भिक्खूनं ‘न अप्पमादेन करणीयं’ति
वदामि। ये ते भिक्खवे भिक्खू अरहन्तो खीणासवा....पे०....(५१.२)
सम्मदज्जा विमुत्ता, तथारूपाना’हं भिक्खवे भिक्खूनं ‘न अप्पमादेन कर-
णीयं’ति वदामि। तं किस्स हेतु ? । ‘कतं तेसं अप्पमादेन, अभब्बा ते
पमज्जितुं। ये च खो ते भिक्खवे भिक्खू सेखा अप्पत्तमानसा अनुत्तरं योग-
क्खेमं पथयमाना विहरन्ति, तथारूपाना’हं भिक्खवे भिक्खूनं ‘अप्पमादेन
करणीयं’ति वदामि। तं किस्स हेतु ? । अप्पेव नाम इमे आयस्सन्तो अनुलो-
मिकानि सेनासनानि पटिसेवमाना कल्याणमित्ते भजमाना इन्द्रियानि समन्ना-
नयमाना यस्स’त्थाय कुलपुत्ता सम्मदे’व....पे०....(५७.११) सच्छिकात्वा
उपसम्पज्ज विहरेय्यु’ति। इमं खो अहं भिक्खवे इमेसं भिक्खूनं अप्पमादफलं
सम्पस्समानो ‘अप्पमादेन करणीयं’ति वदामि ।

[७] “सत्ति”मे भिक्खवे पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मि ।
 कतमे सत्त ? :—‘उभतोभागविमुत्तो, पञ्जाविमुत्तो, कायसक्खी,
 दिट्ठिप्पत्तो, सद्भाविमुत्तो, धम्मानुस्सारी सद्धानुस्सारी ।

[८] “कतमो च भिक्खवे पुग्गलो उभतोभागविमुत्तो ? । इध
 भिक्खवे एकच्चो पुग्गलो ये ते सन्ता विमोक्खा अतिक्रम्म रूपे आरुप्पा ते
 कायेन फस्सित्वा विहरति, पञ्जाय च’स्स दिस्वा आसवा परिकखीणा
 होन्ति । अयं वुच्चति भिक्खवे पुग्गलो उभतोभागविमुत्तो । इमस्स खो अहं
 भिक्खवे भिक्खुनो न अप्पमादेन करणीयं’ति वदामि । तं किस्स हेतु ?
 कतं तस्स अप्पमादेन, अभब्भो सो पमज्जितुं ।

[९] “कतमो च भिक्खवे पुग्गलो पञ्जाविमुत्तो ? । इध
 भिक्खवे....पे०....परिकखीणा होन्ति । अयं वुच्चति भिक्खवे पुग्गलो
 पञ्जाविमुत्तो । इमस्स पि खो अहं भिक्खवे भिक्खुनो....पे०....पमज्जितुं ।

[१०] “कतमो च भिक्खवे पुग्गलो कायसक्खी ? । इध भिक्खवे
पे०....एकच्चे आसवा परिकखीणा होन्ति । अयं वुच्चति भिक्खवे
 पुग्गलो कायसक्खी । इमस्स खो अहं भिक्खवे भिक्खुनो अप्पमादेन करणीयं’ति
 वदामि, । तं किस्स हेतु ? । अप्पेव नाम अयमा’यस्मा अनुलोमिकानि
 सेनासनानि पटिसेवमानो कल्याणमित्ते भजमानो इन्द्रियाणि समन्नायमानो
 यस्स’त्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव....पे०....(५७.११) उपसम्पज्ज विहरे-
 य्या’ति । इमं खो अहं भिक्खवे इमस्स भिक्खुनो अप्पमादफलं सम्पस्समानो
 अप्पमादेन करणीयं’ति वदामि ।

[११] “कतमो च भिक्खवे पुग्गलो दिट्ठिप्पत्तो ? । इध भिक्खवे
पे०....एकच्चे आसवा परिकखीणा होन्ति । तथागतप्पवेदिता च’स्स धम्मा
 पञ्जाय वोदिट्ठा होन्ति वोचरिता । अयं वुच्चति भिक्खवे पुग्गलो दिट्ठिप्पत्तो ।

इमस्स पि खो अहं भिक्खवे भिक्खुनो ‘अप्पमादेन करणीयं’ति वदामि । तं किस्स हेतु ? । अप्पेव नाम अयमा’यस्मा अनुलोमिकानि सेनासनानि पटिसेवमानो....पे०.....उपसम्पज्ज विहरेय्या’ति । इमं खो अहं भिक्खवे इमस्स भिक्खुनो अप्पमादफलं सम्पस्समानो अप्पमादेन करणीयं’ति वदामि ।

[१२] “कतमो च भिक्खवे पुग्गलो सद्भावमुत्तो ? । इध भिक्खवेपे०.....एकच्चे आसवा परिकखीणा होन्ति । तथागते च’स्स सद्भा निविट्ठा होति मूलजाता पतिट्ठिता । अयं वुच्चति भिक्खवे पुग्गलो सद्भावमुत्तो । इमस्स पि खो अहं भिक्खवे भिक्खुनो अप्पमादेन करणीयं’ति वदामि । तं किस्स हेतु ? । अप्पेव नाम अयमा’यस्मा अनुलोमिकानि सेनासनानि पटिसेवमानोपे०.....उपसम्पज्ज विहरेय्या’ति । इमं खो अहं भिक्खवे इमस्स भिक्खुनो अप्पमादफलं सम्पस्समानो अप्पमादेन करणीयं’ति वदामि ।

[१३] “कतमो च भिक्खवे पुग्गलो धम्मानुसारी ? । इध भिक्खवेपे०.....पञ्चाय च’स्स दिस्वा आसवा अपरिकखीणा होन्ति, तथागतप्प-वेदिता च’स्स धम्मा पञ्चाय मत्तसो निज्झानं खमन्ति, अपि च’स्स इमे धम्मा होन्ति, सेय्यथीदं, ‘सद्धिन्द्रियं विरियिन्द्रियं सतिन्द्रियं समाधिन्द्रियं पज्जिन्द्रियं । अयं वुच्चति भिक्खवे पुग्गलो धम्मानुसारी । इमस्स पि खो अहं भिक्खवे भिक्खुनो अप्पमादेन करणीयं’ति वदामि । तं किस्स हेतु ? । अप्पेव नाम अयमा’यस्मा अनुलोमिकानि सेनासनानि पटिसेवमानो....पे०.....उपसम्पज्ज विहरेय्या’ति । इमं खो अहं भिक्खवे इमस्स भिक्खुनो अप्पमादफलं सम्पस्समानो अप्पमादेन करणीयं’ति वदामि ।

[१४] “कतमो च भिक्खवे सद्धानुसारी ? । इध भिक्खवे....पे०.....पञ्चाय च’स्स दिस्वा आसवा अपरिकखीणा होन्ति, तथागते च’स्स सद्भामत्तं

होति पेममत्तं, अपि च'स्स इमे धम्मा होन्ति, सेय्यथीदं :—‘सद्विन्द्रियं विरियिन्द्रियं सतिन्द्रियं समाधिन्द्रियं पञ्चिन्द्रियं । अयं वुच्चति भिक्खवे पुग्गलो सद्धानुसारी । इमस्स पि खो अहं भिक्खवे भिक्खुनो अण्णमादेन करणीयं’ति वदामि । तं किस्स हेतु ? । अण्णेव नाम अयमा’यस्मा अनुलोमिकानि सेनास-
नानि....पे०....उपसम्पज्ज विहरेय्या’ति । इमं खो अहं भिक्खवे इमस्स भिक्खुनो अण्णमादफलं सम्पस्समानो अण्णमादेन करणीयं’ति वदामि ।

[१५] “ ना’हं भिक्खवे आदिकेने’व अञ्जाराधनं वदामि, अपि च भिक्खवे अनुपुब्बसिक्खा अनुपुब्बकिरिया अनुपुब्बपटिपदा अञ्जाराधना होति । कथञ्च भिक्खवे अनुपुब्बसिक्खा अनुपुब्बकिरिया अनुपुब्बपटि-
पदा अञ्जाराधना होति ? । इध भिक्खवे सद्भाजातो उपसङ्कमति, उपसङ्क-
मन्तो पयिरुपासति, पयिरुपासन्तो सोतं ओदहति, ओहितसोतो धम्मं सुणाति, सुत्वा धम्मं धारेति, धतानं धम्मानं अत्थं उपपरिक्खति, अत्थं उपपरिक्खतो धम्मा निज्झानं खमन्ति, धम्मनिज्झानखन्ति या सति छन्दो जायति, छन्दजातो उस्सहति, उस्सहिवा तुलेति, तुलयित्वा पदहति, पहित्तो समानो कायेन चे’व परमं सच्चं सच्छिकरोति पज्जाय च नं अतिविज्झ पस्सति । सा पि नाम भिक्खवे सद्भा ना’होसि, तम्पि नाम भिक्खवे उपसङ्कमनं ना’होसि, । सा पि नाम भिक्खवे पयिरुपासना ना’होसि, तम्पि नाम भिक्खवे सोतावधानं ना’होसि, तम्पि नाम भिक्खवे धम्मसवनं ना’होसि, सा पि नाम भिक्खवे धम्मधारणा ना’होसि, सा पि नाम भिक्खवे अत्थू’पपरिक्खा ना’होसि, सा पि नाम भिक्खवे धम्मनिज्झानखन्ति ना’होसि, सो पि नाम भिक्खवे छन्दो ना’होसि, सो पि नाम भिक्खवे उस्साहो ना’होसि, सा पि नाम भिक्खवे तुलना ना’होसि, तम्पि नाम भिक्खवे पधानं ना’होसि । विप्पटिपन्ना’त्थ भिक्खवे, मिच्छापटिपन्ना’त्थ भिक्खवे । कीव दूरे’व इमे भिक्खवे मोघपुरिसा अपक्कन्ता इमस्मा धम्मविनया ।

[१६] “अत्थि भिक्खवे चतुप्पदं वेय्याकरणं यस्सु’दिट्ठस्स विज्जू पुरिसो न चिरस्से’व पज्जाय अत्थं आजानेय्य । उदिसिस्सामि वो भिक्खवे आजानिस्सथ मे’तं’ति । ‘ के च मयं भन्ते के च धम्मस्स अज्जाता-रो’ति’ ? । यो पि सो भिक्खवे सत्था आमिसगरु आमिसदायादो, आमिसेहि संसट्ठो विहरति, तस्स प’यं एवरूपी पणोपणविधा न उपेति, एवञ्च नो अस्स अथ नं करेय्याम, न च नो एव’स्स न नं करेय्यामा’ति । किं पन भिक्खवे यं तथागतो सञ्चसो आमिसेहि विसंसट्ठो विहरति । सद्धस्स भिक्खवे सावकस्स सत्थुसासने परियोगाय वत्ततो अयम’नुधम्मो होतिः—
 ‘सत्था भगवा, सावकोहम’स्मि; जानाति भगवा, ना’हं जानामी’ति । सद्धस्स भिक्खवे सावकस्स सत्थु सासने परियोगाय वत्ततो रुम्हणियं सत्थु सासनं होति ओजवन्तं । सद्धस्स भिक्खवे सावकस्स सत्थु सासने परियोगाय वत्ततो अयम’नुधम्मो होतिः—‘ कामं तच्चो च नहारु च अट्ठी च अवसिस्सतु, सरीरे उपसुस्सतु मंसलोहितं; यं तं पुरिसत्थामेन पुरिसविरियेन पुरिसपरक्कमेन पत्तब्बं न तं अपापुणित्वा विरियस्स सण्ठानं भविस्सती’ति । सद्धस्स भिक्खवे सावकस्स सत्थु सासने परियोगाय वत्ततो द्विन्नं फलानं अज्जतरं फलं पाटिकङ्कः—‘ दिट्ठे व धम्मे अज्जा, सति वा उपादिसेसे अनागामिता’ति” ।

[१७] इदम’वोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासितं अभिनन्दुं’ति ।

कीटागिरिसुत्तन्तं दसमं ।

भिक्खुवग्गो दुतियो

